

B2-páholy

Szeretünk nevetni, be kell valljuk. Azt is, hogy mostanában kevesebbet nevetünk, mint régen. Mostanában inkább csak szeretnénk nevetni. Talán mert régen nehezebb volt. A nevetés pedig segített. Talán, mert ma valamiért és valahogy nehezebb, talán mert úgy tűnik fel számunkra, hogy ma már a nevetés sem segít rajtunk. Persze kinek a nevében beszélek én itt többes szám első személyben? Nem tudom. Lehet, hogy nem is kéne! Annyit gondolok erről, hogy a nevetés valahogy felül tudja írni a nehézségeket. A nehézségeinket. Akár bennünket. Egy nemesebb létformával. Aki nevet, az fölül tud emelkedni a körülményein. A nevetéshez nem kell feltétlenül humor. De a humorhoz hozzátartozik a nevetés.

Humorát veszített korban élünk. Ennek nyilván ellentmond az a rengeteg duma-színház és ki- és bebeszélő show, amikor hivatásos nevetetők nevetetik az embereket. Néha sok humorral, néha kevesebbel. Ők beszélnek, mondják, mi meg hallgatjuk és nevetünk. De nem is róluk és ezekről a műsorokról van szó, melyekben azért a humort legtöbbször a poénkodással cserélik fel. Ilyen mindig volt és mindig lesz, ahogy a színház, a mozi, a tévé, immár a net is van, és valamilyen formában megmarad.

Általában veszett ki a humor belőlünk, ha lehet azt mondani, társadalmi szinten. Nem nevetnek az emberek. Felmérések állapítják meg, hogy a magyar emberek Európában talán a legkomorabbak az utcán. Mennek gondterhelten, magukba mélyedve, nem látva meg azt, ami körülöttük van. Nem tudnak fölé emelkedni a létezésüknek, az életüknek, a sorsuknak, nem tudnak túlemelkedni azon, amit nap mint nap megélniük kell. És itt el szabad gondolkodnunk azon, hogy mit kell nap mint nap megélnünk.

Pedig vége a puha diktatúrának is, demokrácia van, amit olyan régóta vágyott mindenki megélni. Ez a *megélni* egyre inkább a *túlélni* szinonimájává válik a köztudatban. A legárulkodóbb jelenség egyébként, hogy eltűntek a napi, aktuális viccek. Poénok vannak, régi viccek felmelegített, mára vonatkoztatott változataival szórakoztatják egymást azok, akik még nem mondtak le végérvényesen arról, hogy ilyesmin neveszenek. Általában nincsenek viccek. Konkrétan persze még léteznek, sokféleképpen. De ahogy régebben, úgy már nem. Lehet, hogy kimentek a divatból. Vagy elnémultak, mert nincs befogadó közegük. Az is lehet, mára elfogyott a termőtalajuk. Viccelődtek Rákosin, már ha mertek, Sztálinon és Leninen, már akik mertek, viccelődünk Kádáron, Brezsnyeven és a többiekén, mert szabad volt. A humorunk volt szabad, ha mi nem is voltunk azok. Tudtuk ezt, és szükségünk volt rá, hogy valamink legalább szabad legyen. És most, amikor szabadok vagyunk, és bizonyos keretek között mindent szabad, mintha ebbe a nagy szabadságba nem hoztuk volna át a humorunkat.

Ez hogy lehet, kérdezhetjük, és sokféle válasz veheti el a maradék kedvünket. Anynyi bizonyos, hogy a humor mentális – bizonyos szempontból morális – állapot. Nem feltétlenül csak humorérzék kérdése, hogy van-e vagy nincs. A humorérzékünket általában nem veszítjük el. A humorunkat igen. A humor nem valami ellen van feltétlenül, hanem valamiért, leginkább. Manapság is elkierő kell(ene) hozzá, megfelelő belső állapot, ami lehetővé teszi, hogy a gondjaink, feszültségeink, szorongásaink, ostobaságaink és esendőségeink fölé emelkedjünk, és nevéssünk azokon. Külön-külön, ha együtt már nem megy. A humor kiemel a meghatározottságaink közül, és azt a képzetet kelti, nem tévképzetet, hogy lehet a keserű világot keserűség nélkül szemlélni, hogy a megszorítottságaink fölött el lehet akár iróniával, akár szelíd megengedéssel tőprengeni. Elképzelhető, hogy még visszajön a humorunk, talán még nevetünk ma-

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XVI. évfolyam I. szám

A Cédus Művészeti Alapítvány megbízásából kiadja a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.
Főszerkesztő: **Szondi György** Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Babics Imre** (vers),
Balázs Géza (nyelv-művelés), **Bognár Antal** (évkönyv), **Borbély András** (dokumentum), **Elek Szilvia** (zene),
Kovács Ildikó (szöveggondozás), **Prágai Tamás** (próza), **Sebeők János** (környezet),
Szondi Bence (törtélel), **Vincze Ferenc** (műbírálat, főszerkesztő-helyettes), **Wegner Tibor** (művészet).
Szerkesztőségvezető: **Szondi Eszter**. Napút-kör: **Csűrös Miklós, Doncevsz Toso, Gráfi Imre,**
Hankiss Elemér, Jankovics Marcell, Dr. Koncz Gábor, Radnóti Zsuzsa,
Rakovszky Zsuzsa, Szörényi László (tiszteltetbeli konzulensek).

Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: Ady Endre Művelődési Központ, 1043 Budapest, Tavasz u. 4.

Telefon: (1) 225-3474 • Mobil: (70) 617-8231 • E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

A Cédus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

B2-páholy

Zalán Tibor tárcája borítóbelső

Évkezdő derű

Baley Endre: Birzes-borzas daloló,
abc-be boruló 3
Horváth Ferenc: Új esztendőnk elé; Írhatta
volna...; Nialkamäntä dala Lempihez. 4
Gyárfás Endre: Bazár! 8
Bíró József: SIRALMAS; NÉ KOGYAV NÉ 9
Sarusi Mihály: A főrai rezesők gyászindulója. . 12

Hetedhét

Fekete bárány (Bánati bolgárok anekdota-
kincseiből – Szondi György fordításai) 14
Julian Green: Világvége
(Oszkó Edina fordítása) 16

Cédrus-termés

Pásty Júlia: Mogorógyújtás 21
Jahoda Sándor: Panírozott szárnyak 29
Komor Zoltán: Kádvitések. 34
Szilágyi Perjesi Katalin:
Frász-nap az Aranysárkányban;
Puszi úr, a két árva meg a temető 37
Támba Renátó: Nyaraló kerttel;
Cím nélkül; Utószó 42
Ébert Tibor: Erlikönig lován 44
Csáji László Koppány: Génbank – palackposta. . 45
Bakonyi Péter: Mese egy ajtóról... 48
Németh András: Meglehet, arról, aki
ötvenvalahány táján egy álmosvasárnapon,
esetleg most, leszámolna
a házmasterlakás intimitásaival... 50
Gyöngyösi András: A parasztok könyve;
Beléptem a színpadra;
Higiénikus szerelem; Építészlány 53
Szekeres Mária: Mai horizontom 57
Csikós Attila: Hidegtű 58
Kovács Gergő: Fronton; Lakás 61
Marton Réka Zsófia: Szeress nagyon. 63
Schreiner Dénes: Elmélkedései a kézről . . . 64
Bozók Ferenc: Bizánc 69
Porkoláb Ádám: A kegyelemkettes. 70
Dinók Zoltán: A tea 73
Sigmond István: Elvégeztetett;
Harc a semmiért. 75

Tárlat

Wehner Tibor: Kristályszerkezet-
emlékművek '56-nak 78
Ócsai Károly '56-os szobrai . . . színes melléklet

Ablak

Hétfvári Andrea: Hajónapló,
avagy a lírikus fényképalbuma
(Csáji László Koppány: Ég az út mögöttem) 81
Suhai Pál: „Megkésétt tavasz, el se jött tél”
(Levél Mátyus Aliznak) 87
Szakolczay Lajos: A szépség kutatása
(Gosztola Gábor két könyvéről) 90

Laczkó András: Költő a képzőművészet
igézetében
(Búzás Huba: Lenbachhausi expressio) . . . 93
Széles Klára: „...aranyfonalat leltem”
(Füleki Gábor: Zengő anakronit) 102
Füleki Gábor: Téli álmódózás; Meditáció . . . 109

Évnap

Kiss Anna: Változások 111
Vándor Anna: Szó és tett egysége 112
Halmy György: Az összejtésig vissza 113
Jan Kuntur: Tankák és ikonok között. 115
Ekaterina Joszifova: Száll le; A jövő. 116

Charta XXI

Surján László: Fohász Szent Istvánnal
a Magyarok Nagyasszonyához;
Az elmulasztott alkalom. 117

Tizennegyedmagunkban

Gátai Zoltán: Érintés; Útbaigazító. 121
Racskó Erzsébet: Egy pillérrel gyengébben
(István Anna emlékére) 122
Lévai Ádám: Ellovagolt Nirvánába a grafika
nagyimestere (König Róbert emlékére) . . 124

Műhelyünk tája

Kettős ünnep 126
E számunk szerzői. 129

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 81.

Csáji Gyöngyvér Dorottya: Gémkapocs a világ körül
(A világ egy nyolcéves kislány szemével)

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XVI. évfolyam I. szám

Adósságok voltukban

TABÁNI 56-OS EMLÉKMŰ

E számunk képzőművész vendége Ócsai Károly Munkácsy Mihály-díjas magyar szobrászművész, éremművész, művésztanár. A hosszú évtizedek során kimunkált, a megmunkált kőanyag anyagosságából, kristályos szerkezetéből eredeztetett, az organikus és a geometria közötti érzékeny kapcsolatot megteremtő, hol a valóságos motívumokra utaló, hol azoktól elszakadó, a figuratív és a nonfiguratív kifejezéssel egyszerre feleselgető formaképzés jellemző művészetére.

Baley Endre

Birzes-borzas daloló, abc-be boruló*

Ballag a bőszej, bánja a bűnét,
brummog a barcsi borbárban,
bársonyos butykos bő bugyogóján,
benne a bíbor borpárlat.
Bámul a bamba bús bakabanda,
billeg a berki borsócska,
borzas a bárány, béget a bajban,
bújna a barkás bokrosba.

Dörmög a doktor, duzzad a dáma,
dán dogot döngöl, dézsmálgat,
dalnoki dandár délceg a deszkán,
dallamot dúdol dézsában.
Díszdemizsonban dünnög a dongó,
dicstelen díva duzzoghat,
Döbrögi dajka dúlja a dombot,
dankasirálynak durrogtat.

Harsan a holló hús havasokra,
húznak a huskyk hójárgányt,
harsona hallik, hópihe huppan,
hajnalig hagytam hóbálványt.
Hüppög a herceg hópalotában,
horkol a Helga harsányan,
hitvese hangját holtak is hallják,
hálna a hűvös hangárban.

Koppan a kappan, kuncog a kanca,
kecske kacsázik kocsmába,
karvalyok kúsznak keszthelyi korcsra,
károg a kányám kislánya.
Koslat a konyhán, kéri a kolbászt
Kormos, a karmos kismacska,
Káptalan Károly kálnoki kántor
kőkalyibáját kongatja.

* Mostra e négy strófa a költő napokban megjelenő azonos című illusztrált, színes könyvéből

Új esztendőnk elé

(Képzelmész 2013-ban fellelt iramata)

Borága és borlelke áldja meg,
búgond, búszomor tőle tűnjenek,
őrizze kedvét csín és vid dana,
ne döfje szurdancs, dögenyeg soha.

Penderedjen, akarjon Égre kelni,
Egekbeötlő messzeséget nyerni,
foltatlan felkenteket felkarolni,
gondolmányban botorul nem botolni.

Kerülje minden göcsös és gulacs,
ne uralhassa fonyar és uracs,
legyen biztos minden gyökérhiszemben,
mint hímiség a szép delinke-szemben.

Birtigaza lehessen ihlemény,
ingerményes, hivzomos jó remény,
saján vigyázza embercsék hadát,
kegyeljen kegyeszt, szabad körhatárt,

szívképző szót, pillagó gedemét,
s pazarfénnel gyöngyölje be az Ég!

Szótár Képzelmész Új esztendő elé című verséhez

birtigaz: juss
borága: szőlővessző
borlelke: bor zamata, íze, titkos lényege
búgond: baj, gond
búszomor: bú, szomorúság
csín: csínosság, kultúra
dana: dal, nóta
delinke: nimfa
dögenyeg: silétes pálca
embercse: szegény, szánandó ember

egekbeötlő: igen magas
felkent: költő
foltatlan: korrekt
fonyar: királyi pálca
gondolmány: gondolat
göcs: csomó, fojtó hurok
gulacs: kopár, pusztá
gyökérhiszem: alapelv
gyöngyölni: borítani, takargatni
hímiség: férfi mivolt

Új esztendőnk elé

(Horváth Ferenc „fordítása”)

Áldja meg Tokaj szőlővesszeje,
boraink lelke, íze, ereje,
őrizze kedvét vidám dalolás,
nógassa gyöngéd biztatás, ne más.

Nagyra törjön, akarjon Égre kelni,
Eget irányzó messzeséget nyerni,
igazságot, jóságot felkarolni,
félresiklott eszméken nem kotolni.

Teremjen néki, mi most még ugar,
ne uralja fennhéjázó jogar,
legyen oly biztos minden alapelvben,
mint szerelmes férfi a női szemben.

Lehessen jussa bölcsesség, erény,
a lelkekben felvilágító remény,
s vigyázzon, óvjon egész éven át
szívbéli elmét, szabad láthatárt.

Új esztendőnket, mely most színre lép,
borítsa be igaz fénnel az Ég!

ihlemény: ihletés
ingermény: báj
hivzomos: huzamos, tartós
kegyelni: kedvelni
kegyesz: kegyes ész
körhatár: horizont
pazarfény: pompázás

penderedni: készülni, támadni
pillagó: tündöklő, fénylő
saja: finom, derék
szívképzés: szívjobbítás, szívformálás
szurdancs: tör
uracs: uracska
vid: vidám, derült

Írhatta volna: Madách Imre **Az ember tragédiája**

(Pszichiátriai szín; töredék)

Játszó személyek: *Ádám mint ápoló, kényszerzubbonyban; Lucifer mint ápoló, fehér köpenyben, Éva mint takarítónő, vödörrel, felmosóronggyal.*

Játszódik: *Egy nyugat-európai pszichiátriai intézet zárt osztályán, a harmadik évezred elején.*

ÁDÁM: Vezess, Lucifer új, nemes csatára,
hadd legyek pedagógus Hunniában,
hogy homlokomat ott dicsfény övezze,
s lelkesült munkámat elismerés.

LUCIFER: Ádám, újólag csalatkozni fogsz,
más hírek jönnek egyre Hunniából:
zűrzavarról, perpatvarokról szólnak,
ott most nem oszt, nem szoroz a tanár.

ÁDÁM: Ez sem riaszt el. Megszerzett tudásom,
nem méricskélve, adnám már tovább
az ifjaknak, kik csillogó szemükkel
megvilágítják majd világomat!

LUCIFER: S miből tartanád el családodat?
Hiszen az értelmet ma Hunniában
éppenséggel kutyába se veszik:
legyen költő, tudós, avagy tanár,
aprópénz jut a szellem emberének.

ÁDÁM: A dicső tudomány papja leendek,
fáklya, mely magát elhamvasztva ég,
fárosz, amely eligazít az éjben:
tanító, szépre, jóra oktató!

LUCIFER: Ádám, ne tedd! Légy bankár, tőzsdecápa,
bróker, pénzforgató ügyeskedő,
akármiféle ügynök vagy menedzser –
de tanárnak ne szegődj Hunniába!

ÉVA: Döntsél bárhogy, Ádám, veled megyek!
Ha tanítani akarsz mindenáron,
tegyed! És ha csak alamizsnát adnak,
a kereseted majd pótolom én;

végigcsókolom megalázott orcád,
s fölemellek, hogyha sárba taposnak!

ÁDÁM: Ne is fecséreljük tovább a szót –
gyerünk, Éva, elhinteni a jót!

LUCIFER: Látom, megint hiába óvlak, Ádám,
Átok ül rajtad: mindig csak utólag
érted meg, hogy mit kíván az idő!
Lám, tanár lennél Hunniában, szolgál...
No, várj egy cseppet, kényszerzubbonyod
szíjait kissé szorosabbra húzom –
döntésed ezt fölösen indokolja!

Függöny

Nialkamäntä dala Lempihez

Kalle mätti jalkapallo...

Kalle mätti jalkapallo,
kalljalappo mittä lukka:
uhtä pärttli tänge siinen,
siini tengä partti aahto.
Paavo brevä uskvevoinän,
siitonente pohja häkki,
kiit mähaannen ylla Lempi,
Lempi akki nänmahynnen:
likkakuksi pantäreehen.

Kell a mente, bárha pálló...

Kell a mente, bárha málló,
kajla lappnak kincs, ha a luk van:
hogyha pertli, tanga nincsen,
mindig reng a parti akkor.
Hímiségem egyre zökken,
estelente fogyva hagy ki,
hisz sehonnán pilla Lempi,
szőke Lempim nincsen itten:
lóg a buksim, szívem éhen.

*A Kalevala eddig kallódó részletét
fellelte és fordította: Horváth Ferenc*

Gyárfás Endre

Bazár!

– *populista dal* –

Gagyí ékszert, rossz laptopot,
ó ikont, mely most készült tegnap,
jóslatot, placebódrogot
vehetsz itt doszt, ha jó balek vagy.
Bukik a piti simlis ügylet.
S eközben nagymenő fejek
holt lelkekkel, rokonnal kötnek
százmilliárdos üzletet.

A kis csaló bűnhődik itt,
a nagy csalónak boltja bővül.
Ezért a ritmikus zsibongás:
kulisszának, feledtetőül.

Kizsebelnek a híd alatt?
Leteszed, s ott sincs már a bringa?
Megszedik gyümölcsfáidat?
Keresztet vethetsz tyúkjaidra?
Börtön torolja meg a büntényt.
S eközben új gazdája van
sokezer holdnak. Jön egy törvény,
s jogos lesz, ami jogtalan.

A kis tolvaj bűnhődik itt,
a nagy tolvajnak boltja bővül.
Ezért a ritmikus zsibongás:
kulisszának, feledtetőül.

Bíró József

[ÓSZABÓ ISTVÁN]

SIRALMAS

- se' közel, se' távol senki, semmi, – csak a PUSZTA borbonál -

Tornyos kalapomról lop
 angyalhajat egy székcicsér,
 miközben pipacsos mezőn
 dobrokoló – lovam legel,
 - hát ilyen a Hortobágy ! -
 lehull minden lepel,
 itt szült engem Anyám :
 fűszálkatonát,
 emelem is égnek
 hűségnek poharát,
 s hűségesek porát
 szórom elibétek,
 (múlt időkben testvérnek – hitt)
 mindahány (*kilenc*)
 mélabús kevélyek.

Szikeken át, ha kell, mocsarakon át,
 nádasokon át, ha kell, folyókon át
 vonszolódom, alkony nap – tájt
 ügetek, trappolok tiport utak sarán.

Nézem
 villámok – szaggatta kies eged URAM, -
 tanácsod kikérem : egyek – e ?
 ... ígyak – e ? -
 szütyőmben hamuban sült mézeskalácshuszar,
 madárlátta szottyos országalma,
 s kulacsnyi veres bor, -
 de nem, vesztegelnem nem lehet,
 mert megyek - *megyek én*
 (szívemben komor virágok :
 papírszirmú gólyahírek, riadózó nefelejcek)
s kiáltok
 - fehéringes – génusz -
kis
PETRÓFI – fi' !

[ISMERETLEN SZERZŐ]

NÉ KOGYAV NÉ

- ... melyeket KASI nem ... -

1.) *Átírtuk* már 1956 – ot. Is. Addigra mindenki ismert, aki számított.

Páholyomból ezüst gukkeremmel kukkoltam, lestem az előadást. - Csupán mellékesen jegyzem meg, szerény sikereimnek köszönhetően a pereces, a büfés, a ruhatáros, a pénztáros, a gépész és vécés néni, mindannyian olvasták már epifrenetikus verseimet, valamint *szuperszuterén* – prózáimat. -

Akkoriban még nem volt kockás zakóm. Viszont SIMON ARZT – ot szívtam, s szerencsémre nem válogattak be a „ **TAVASZ MAGYARORSZÁGON** ” című versantológiába. SEM. Pedig Pilinszky és Nemes Nagy Ágnes benne volt. Sőt !

Áprily Lajos dettó. No, meg a KASI !

- Szóval, kihagytak. Sebaj ! Így viszont elmondhatom, hogy ellent – álltam.

A csábításoknak, a szalámi illatú mézesmadzagnak. Az ILYENEKET
(mint jómagam) mindig kirekesztik. -

Ám ENNYI *igazolatlan* kimaradás gyanút kelthet. Jelentkeztem hát meseszövvő – munkásnak.

Örömmel konstatálták igyekezetemet, elhivatottságomat, hiszen azokban az időkben jelentős káderhiány mutatkozott ezen a fronton. Hamarosán pót – helyettes – helyettes – pót főszövvővé léptettek elő. Muszáj volt megbecsülnöm a kitüntető bizalmat. Noha, nem tulajdonítottam különösebb jelentőséget a dolognak. Olyasmi mulatság volt ez nekem, mintha valaki, mondjuk Dr. Dr. Ráksói Rohonczy Geréb Róbertné néven elvtársnőzteti magát, s közben pedig (*he ! – he ! – he !*) született Kalla Katyi. Tehát, szorgalmasan szőttem, csak szőttem a végtelen, surrogó selyemmeséket. Ez még mindig jobb volt, mint teszem azt, répát egyelni Jászkiséren, netán Dorogon csillézni. Mészöly Miklós is bábjátékokat írt. Na és ? Nem cikk !

Én meg addig – addig kavarsztam, s teljesítettem túl a tervet, 'míg kigügyögtem magamnak egy prezentációs József Attila – díjat. - ... - Miképpen a fentiekből kikövetkeztethető és kiókumlálható, igaz az elhíresült mondás :

„ TEHER ALATT NŐ A PÁLMA ! ” Hát,igen !

2.) ... aztán jöttem én a Nyúl, a Medve, meg a Farkas. Teleír(tuk)tam a JÓ ÉJSZAKÁT GYEREKEK – et. Majd a DÖRMÖGŐ DÖMÖTÖR – t, a KISDOBOS – t, a PAJTÁS – t, a NÉPSZAVA, s a NÉPSZABADSÁG sem menekült meg. Miért, miért nem, tudja a csuda, de a KINCSKERESŐ – t kevésbé. Bizonyára nem jutott pénzünk, hogy forint – húszért bélyeget nyaljunk óperencián túli, szegedi küldeményekre. Minden nagyképűség nélkül, de büszkén mondhatom, generációk nőttek föl a remekléseimen. Ám, felelősséggel, hitelesen mesélni csak és csakis *fésztofész* lehet. Ezért van, hogy bárminemű csevegés közepette szem közelbe fúródom. Bele a partner agy – aura sugárzásának körébe. Szájba gyónom a szót. Akárkinek ! Elvégre is hárman vagyok. Bennem. - LÚNYEVDMSAKRAF - Meg egy kis *zmürzliná* !

3.) Állok a vártán. Mint MAO, — ohne – izé – szégyentelen – görcsben. Az opálgózban. Majd *belehippodrom* a langyosba. — Figyelem !, ahogy kávézás előtt – alatt rágyújtok egy cigarettára. Zongorista – ujjaimat kecses eleganciával - „ kimerevítem ” -, mutatóujjammal koppintom a hamut, az eddig égnek tartott hamu rudacskát, a levendulavirágos csészealátétre. Térdemre könyökölve, állandósuló smile – csízt produkálván, alig észlelhetően köhintgetve, first – rate – idomított eb módjára, maszk – merev álérdeklődéssel katatom fél szememmel a szemeket ; laza arcfürdő és visszafogott gesztikuláció közepett’ társalgok. Azonban a hosszú, békés esztendőök folyamán *véremmé lett* kispolgári illemlódexem – megkívánta udvariassági határokat nem hághatom át. Gondolnom kell a ködpárás holnapokra is. Óvatosságom, ángolos mértéktartásom szimpatikussá varázsol, ön – véd és eltakar. Praktikus vagyok, mint a prakker, avagy mint az éjfekete, sétabotként is *kiszolgáló* esernyőm.

Sarusi Mihály

A fórai rezesök gyászindulója

Kurta részlet Kisiratos írói falurajzából*

Az ötvenes években még Fórai, Fóraiiratos, Fórainagyiratos (Forray, Forrayiratos, Forraynagyiratos) vót a nép ajkán a ma a románok által Iratoşnak nevezett 'palóc' – azaz nem ö-ző, csakis ë-ző – szomszéd falu. (Űk gyepesiek, mink gyöpösiek...) Az ű rezesbandájuk húzta el egyször ott a tötthelyön, űnáluk a foci pályájukon a gyászindulót a mieink mögcsúfolására!

Hogy esött, hogy nem.

– Ha errül Menzel tud...

Hrabal.

Nem, űk nem. Mink ellenben.

A környékbeli román, vagy éppen vögyös lakosságú falvak csapataival hagyományosan barátságos – mondhatni semleges – a viszony. A mögyei első osztályban szereplő kisiratosi focicsapatnak és közönségének a magyar falvakkal van néha gondja. Korábban egy Kisiratos-Nagyiratos, újabban leginkább a Kisiratos-Majláth(falva) meccs okoz gondot. Labdarúgónak, edzőnek, bírónak, közönségnek... Në adj Isten rëndörnek.

A hetvenes években vót a kisiratosi csapat edzője az akkor tornatanárként működő Almási Vince. A polgármestör 2013-ban regéli a falurajzírónak, hogy s mint esött velük az a híros nagyiratosi – fóraiiratosi! – eset.

1:1-re állt a Nagyiratoson rëndözött mérkőzés, amikor az utolsó pillanatban gölt rúgott a vendéglátó csapat. Mire föl kiugrottak a nagyiratosi rezesök a kucoricsásbul és rázöndítött a fúvos zenekar a gyászindulóra.

– Mozart? Rimszkij-Korszakov? Beethoven?

Nem, csak amivel a halottul búcsúunk.

Mondom, nem rekviem. Gyászinduló!

A fórainagyiratosi pályán.

Micsoda szégyön.

Lefújta a bíró a meccsöt, a közönség betódult a pályára, a győztesöket ölelgette, a vesztesök mögszégyönülten ballagtak lë a pályáru. Mindez végig a gyászinduló ütemei alatt!

– Kikaptunk?

Még hogy, de az a gyászinduló...

Hogy az a k.

Képesök vótak másfél órán át – másfél? és a szünet fertály órája?! – a kucoricsásban mögbújni... Por (sár?), szúrós tengörilevél, tűző nap (farkasordító hideg?), éhös kóbor (csak nem veszött?!) kutya... (A sörösüveg – netán a butykos – persze kéznél löhetött...) Csöndben, mög sem pissenve.

* A *Lönni vagy nem lönni* című erdélyi falurajz részletének közlésével köszöntjük a hetvenéves szerzőt. Isten éltesse! (A szerk.)

Vót – van máig – min nevetni.

Na aztán hogy hazagyütt a katonaságtul Godó Feri, nyócházi cimborá! (Nyolcház: ucca, nyóc házzal – négy errül, négy amarrul, páros úca, azaz házak szömbe párosával, négyszer kettő – ilyen egyszerű a szalbekiratosiak eszejárása...) (Nem úgy a forraiaké!) (Valószínűleg nem különben.) (Almási a Kekecsön, Godó a bele torkolló Nyócházban nőtt föl, a falurajzíró hova nem, édösapja kekecsi szülői házába jár máig haza – valamikor együtt rúgták a gyöpön a tököst.) Szóval hogy Godó a seregben hallott a dologról, és – mondanunk sem köll – igöncsak röstellte a dógot! Ha ű ott lött vóla! De nem vót. Ám a visszavágóra már lészörölt, s mit ad Isten, magára húzhatta a csapat mezét, kivonulhatott a focista barátaival a pályára, oszt adj neki!

Nekiesött a két csapat (hun a labdának, hun egymásnak), röndösen hajtotak. A fél falu ott biztatta űket, Hajrá, Dorobánc! (Mer hogy akkor még ez vót a hivatalos nevük! Kisiratos? Csak ha más nem hallja.) Mindez hiába, a Forray nemzetes uram telepőseinek a lészármazottjai állták a sarat, azaz Szalbek uraság és asszonyság telepősei ükunokáinak a rohamait. Döntetlen! Mán mögint szinte a lëfújásig. Mígnem.

Akkor Godó Fercsi gondolt egyet és kicselözve az egész forraiiratosi védelmet a gólvonalig vitte a lasztit. Ott ráült a labdára, ránevetött a mögdermedt, mán töhetetlen – mer a tizenegyes táján elfektetött – kapusra, és a sarkával bepöccintötte a bűrt a hálóba.

Szabályos vót, mög köllött adni, de hogy hülyét csinált az ellenfélből, piros lapot kapott. Kiállította a bíró! Joggal, mondja a 2013-as Szent Anna napi búcsúban az elkövető, mer hogy a méltóság így mög úgy.

Emböri méltóság! Amirül még tud az iratosi embör. A nagyvilág: alig.

– Bosszú vót.

Mit löhet tönni: bosszú.

Méltóságon innét és túl.

Szóval hogy ëccör a fóraiak nem elhúzták a mieink nótáját?...

...Ahhon képest a mi válaszunk...

– Azt ismeröd, hogy:

Iratosi bëtýár csárda,

Zsandárokkal körül állva...

Fekete bárány

Bánáti bolgárok (Vinga, Óbesenyő, Románia)
anekdotakincséből

Új szolga – új rend

– Ivan – szólt a gazda szolgájához –, reggel korán keltsél fel, mert megünn
dolgozni!

– Jól van, gazda – így a szolga –, csak ne felejts el szólni, hogy fölébresz-
szelek!

Ó, anyácskám!

Az oláh, kit először vittek el hajtónak, nem látott még nyulat. Leginkább ezért
is állt be ott a legények közé.

A vadászaton a szpáhi elejtett egy zergét. Ahogy vitték hozzá, az oláh csak
nézte, s csudálkozva felkiáltott:

– Ó, anyácskám! Mekkora nagy nyúl!

– Hé, nem nyúl ez, te – nevelték a társai –, hanem bizony zerge.

Az oláh még jobban elámult:

– Látom, milyen hatalmas nagy nyúl a zerge!

Tudom én?

Kérdezi a pap a keresztpát:

– Milyen nevet adtok a gyermeknek?

– Istenem, ha én azt tudnám!

– Hát téged hogy hívnak?

– Engem Sztojan Persorénak hívnak.

– Add akkor neki a te nevedet!

– No jó, atyám, de én akkor maradhatok név nélkül?

Még a végén rokonok lesztek

Két barát úgy összeveszett, hogy már kölcsönösen leszamarazták egymást.

– Látom, nemsokára vége a civakodásotoknak – jegyezte meg egy harma-
dik. – Hisz rokonok lesztek egykettőre!

Minden dolognak megvan az embere

Megállított a koldus egy gazdát, kérlette:

- Adjál szegény nyomorultnak, jó gazda, adj egy forintot!
- Hogy képzeled, hogy egy egész forintot kérjél tőlem?
- Már megbocsáss, gazda, hogy lenne az sok? Ha jobban értesz hozzá nálam, tessék, mostantól kolduljál te, én meg leszek a gazda!

Igaz

- Igaz, hogy a fekete bárányok kevesebbet legelnek a fehérekénél? – kérdezte valaki egy juhásztól.
- Igaz – így a válasz.
- De miért?
- Azért, mert kevesebb a fekete bárány, mint a fehér.

Vendégek vendégségben

Egyszer a fősvény is vendégeket hívott ebédre, de mind éhesen maradt, nem-hogy jóllakott volna.

- Mikor jöttök megint vendégségbe? – kérdezte a fősvény házigazda vendégeit kísérve kifelé.
- Hát, ha lehet, mi most jönnénk – felelték a meghívottak.

A cigány az cigány

Bement egyszer a cigány a bíróhoz, de még előtte levette csizmáját az ajtóban. Amíg odabenn volt, ellopták a csizmáját. Elkezdett óbégatni, de közben jöttek a csendőrök: hozták a fiút, aki ellopta a pár csizmát, és sarunak vágta szét őket.

A cigány ezt felpanaszolta, a bíró meg mindezt látta; megkérdezte: mibe kerül a csizma.

Megörvendezve feleli a cigány:

- Patkóval új korában 12 forintot ért. Azóta kétszer foltoztam három forintért, négyszer vasaltam, ez külön-külön 1 forint és tíz krajcár. Összesen 19 forint 40 krajcárba kerül!

Szondi György fordításai

Julien Green

Világvége

(Részlet)

1940. június

Néhány napja Lisszabonban vagyok, szegényes szobám, ahol ezeket a sorokat írom, tágas és fedett piacra néz; távolabb sárga házak emelkednek sorban, egészen a dombtetőig, amelyet a Saint-George-kastély lórésekkel teli erődje és szélben lebegő zászlói koronáznak meg. A francia csapatok tegnap kaptak parancsot a tűzszünetre.

Naplóm egy mára már bizonyára elkallódott füzetében írom, hogy Európa 1939. szeptember 3-án revolvert szegezett saját halántékára; 1940. május 10-én pedig meghúzta a ravaszt. Minden véget ért. Nincs többé Franciaország; néhány hét leforgása alatt ezer év kultúrája süllyedt el. Úgy hittük, az építmény szilárd, de összedőlt. Jól öltözött, ám ostoba politikusokból álló kormányzat, vén csatalovakból verbuválódott vezérkar – a csatalovak ugyan kortalanok, bár a fiatalok bizonyos értelemben még rosszabbak, mint vén társaik –; minden egy csapásra ért véget, eltűnt a Történelemnek nevezett nagy bűvész kalapjában.

Az embereken sokkal inkább a döbbenet, mint a félelem vagy a szomorúság uralkodik. Az utcákon csodálkozó tekintetű száműzöttek beszélgetnek egymással. Álmodozó emberekhez hasonlóak, éppúgy, mint a Zsoltárok könyvének zsidói, de szájukból nem nevetés hallatszik, és nyelvük nem dalra fakad.

*

Hogy biztonságba helyezzem a számomra legértékesebbnek tűnő tárgyakat, tavaly május 18-án nővérem unszolására, ám határozottan akartam ellenére összezsomagoltam néhány emléktárgyat, festményt, a papírajaimat, az útinaplómat, és elutaztam Párizsból. Az előző évben egy kézirattal teli ládát és egy bőrdnyei könyvet már magammal vittem Virginiába. Gide kitűnőnek találta az ötletet, és bátorított, „hiszen sohasem lehet tudni – mondta –, bármikor rosszabbra fordulhatnak a dolgok”. Az Anschluss, a Szudéták... Európa a világ *beteg embere* lett, hozzatenném: lelki betege.

Az igazat megvallva, ekkor még kevesen gondoltak arra, hogy elutazzanak; és annyira nevetségesnek is tűnt, hogy mindenkit arra kértem, intézze úgy, hogy szökésem titokban maradjon, és mondják otthon azt, hogy Eleanor nővéremet szerettem volna felkeresni, aki egy esetleges angol-olasz összeecsapás elől már vélhetően elutazott Genovából és Mentonba ért. Én azonban Paubamentem. Egyik legkedvesebb amerikai barátnőnk, Mary Caumartin egy gyönyörű villában lakott lányaival az Orthez úton, nem messze a várostól.

Ez a kitűnő asszony tárt karokkal fogadott, egy percet sem vesztegetett, hogy biztosítson, helyesli a cselekedetemet, és két-három óra elteltével egészen otthonosan éreztem magam a házában. A kertészlakban aludtam, amelyben a lehető legcsupaszabb, ámde egy rendkívül kényelmes szobát

rendeztek be számomra. Csaknem az egész nap rádióhallgatással telt, a híreket a lehető legaprólékosabban magyarázgattuk, minden mondatfoszlányban, melyet kíváncsiságunk prédájául vetettek, újabb és újabb jelentést kerestünk. Olykor Németország szolgálatába lépett francia és angol tisztek is megszólaltak, mégis képtelenségnek, de éppúgy nyugtalanítónak és rémisztőnek is tűnt számunkra mindaz, amit mondtak. A szövetséges csapatok győzelmébe vetett hitünk ekkor még teljes volt, még a pillanatnyi kétely is árulásnak tűnhetett volna. Ekkor persze már túl voltunk az első komoly holland és belga kudarcokon, de reményeinket ez egy csöppet sem kezdte ki.

Legfőbb aggodalmam az volt, hogy mit gondolhatnak rólam Párizsban maradt ismerőseim. Elképzelttem, milyen gúnyos megjegyzések keringhetnek azokban a körökben, amelyekben forogtam. „Green jól elébe vágott a dolgoknak...” stb. Ekkor még nem tudtam, hogy nem én voltam az első, és hogy Maurois már korábban összezecsomagolt, mások pedig – mint Darius Milhaud, Dalí, Jouvet, Charles Boyer – nem tértek haza külföldről. Szüntelenül arról beszéltem, hogy visszatérek Párizsba, és szinte csak erről írtam naponta Anne-nak, aki a belga menekültekkel foglalkozott. Anne minden alkalommal azt felelte, hogy az élet semmit sem változott, csupán az utcák ürültek ki egy kissé; és lassacskán felfedeztük, hogy előttem többen is elutaztak már, a norvégiai expedíciót követően, amely az igazi háború kezdetét és a furcsa háború végét jelentette.

*

Mivel amerikai voltam, elutazásom teljesen természetes volt, de a *Varouna* című regényem miatt sze-

rettem volna visszatérni az avenue de la Bourdonnais-re; kijavítottam a kefelevonatot, a regénynek még nyár előtt meg kellett jelennie; ezért is határoztam úgy, hogy az elkövetkező napokban elutazom Pauból, ám ekkor ért villámcsapásként Párizs bombázásának híre. Hónapok óta rettegtünk attól, hogy meghalljuk ezt a hírt, de mindeközben vártuk is, jelentős helyet foglalt el a jövőtől való félelem szülte álmainkban, hiszen egyszerre hordozta magán a lehetetlen és az elkerülhetetlen bélyegét; hogy a rémálom valósággá vált, váratlan méretű csapás volt, hiszen a valóság sem más, mint a rémálom egy tényleges formája. Első felindulásomban arra gondoltam, ál-hír. Másnap aggódva vártam valamiféle megnyugtató levelet vagy táviratot nővérem és a barátaim hogylétéről, hiszen a legellentmondásosabb hírek kaptak szárnyra.

Először úgy tudtuk, kevés áldozat volt, majd néhány órával később a rádió bejelentette, hogy az áldozatok száma magasabb, mint ahogy azt korábban mondták, de a város nem sok kárt szenvedett. A németek, amellet hogy demoralizálni próbálták a fővárost, Belgiumban és Franciaország északi részén visszaszorították a szövetséges csapatokat. Páncélos alakulataik ékként mélyedtek csapatainkba, a Maginot-vonal pedig gyakorlatilag semmire sem volt jó, egy régmúlt háború műve volt, földi erődítmény az ejtőernyők, a harcvonalak mögé szálló gyilkos párták idején.

III. Lipót király átállása először mindenkit lesújtott, de a korábbi közhangulat hamar helyreállt. A dunckerque-i győzelem, vagy amit akként próbáltak elhitetni az emberekkel, csekély vigaszt hozott mindaddig, amíg tudomást nem szereztünk az igazságról.

Barátaimtól meglepő híreket kaptam Párizs bombázásáról. Legfőképpen az döbbenette meg őket, hogy a robbanások leírhatatlan hangerővel bírtak, miközben az ellenséges repülőgépek láthatatlanok maradtak a derűs égbolton. Nagykövetünk, William Bullitt is kis híján a bombázás áldozatává vált egy hivatalos épületben.

A németek mindazonáltal folytatták offenzívájukat. Ha valaki elég éleslátó volt, annak néhány nap is elegendő volt ahhoz, hogy megértse, a németek előrenyomulásában volt valami ellenállhatatlan, és hogy a szövetségesek csupán a folyamatos visszavonulást remélhették, anélkül hogy lehetővé tennék a németek számára, hogy a francia-angol frontvonalat megtörjék. Ettől az új manővertől vártuk a megváltást. Ekkor még teljes volt az öreg Weygand-ba vetett hitünk. Mindenki bízott benne, hogy véghezviszi a csodát, amely kihúz minket a bajból, mint 1914-ben Marne-nál; mennyire igaz, hogy a legtöbb ember csupán a hasonlóságok alapján okoskodik. Elkéstünk egy háborúval, és az 1914-es tábornoknak inkább naftalin-szagú fiókjába kellett volna rejtenie régi katonasapkáját, kitüntetéseivel együtt. De nem vagyok francia, ezért hát nem bocsátkozom részletekbe a politikai kapcsolatrendszer felelősségéről, noha a nép bőre volt a tét.

Akkori lakhelyem Lourdes közelében volt, ahol az a hírt járta, hogy egy karmelita kolostor apácájának megjelent Lisieux-i Szent Teréz, aki Hitler bukását egy olyan időpontra jósolta, amikor, úgy tűnik, minden elveszett; ezért is fogadták sokan oly lelki nyugalommal a rosszabbnál rosszabb híreket, ez e megnyugtató jóslat szülte határtalan bizalomban gyökerezett. Általános naivitás ütötte fel a fejét, és ez a remény minden formájára rá-

nyomta a bélyegét. Noha rosszul álltak a dolgok, nem kellett volna még ennél is rosszabbul állniuk ahhoz, hogy valóra váljon a csoda?

A reménység forrását mások Nostradamus nyakatekert próféciaiban keresték, amelyek szerint a németek hatalmas vereséget szenvednek majd Poitiers-nál; de hogy a németek Poitiers-ig nyomulhatnak, oly mértékű csapást feltételezett, amely minden képzeletet felülmúlt, és a szakértők egyöntetű véleménye szerint a prófécia egy másik háborúról szólt, amely bizonyára a század vége felé következik majd el. Kezdtük lehetségesnek vélni, hogy Párizst bekerítik, noha a gondolat, hogy a várost elfoglalhatják, blaszfémiahoz volt hasonlatos.

A német csapatok Forges-les-Eaux-ba nyomulása mindenkit letaglózott, Normandia ettől kezdve nyitva állt a megszálló csapatok előtt, és Párizs bekerítése is egyre valószínűbbnek tűnt. Nostradamus kijelentései szerint úgy tűnt, hogy a németek egy hétig lesznek Poitiers-nál, anélkül hogy behatolnának a városba, és az asztrológus homályos álmodozásaiba vetett hit akképpen növekedett, ahogyan a fegyvereink hatalmába vetett remény csökkent. Hivatalos közleményekben a fővárosról nem esett szó, noha a csata, amelyet a hangzatos *franciaországi csata* névvel illetünk, egyik napról a másikra a *párizsi csata* nevet vette fel.

Kormányzati körökben forgó barátaimtól telefonon tudtam meg, hogy némely szolgálatot már áthelyeztek Tours-ba, és hogy Moulins-ig tervezik a visszavonulást; de mindnyájan oly vakok voltunk, és a hasonlóságok még a legkételkedőbbekre is oly erősen hatottak, hogy továbbra is makacsul hittünk Németország mielőbbi összeomlásában. A propaganda ostobasá-

gai a maguk útját járták: a kormányzat áthelyezése bölcs döntés volt, amelyet egyfelől egy újabb bombázás veszélyének félelme sugallt, másfelől az a vágy, hogy megóvjuk a világ egyik legszebb városát azáltal, hogy nyílt várossá nyilvánítjuk.

Egyébiránt 1914 szeptemberében a kormányzat nem hagyta el Párizst éppígy? Ez az emlék azonban sokkal inkább megnyugtató, mint aggasztó volt, olyannyira biztosak voltunk abban, hogy az első világháború egy újabb változatában veszünk részt, amely bizonyára még nyár előtt végleges győzelemmel végződik.

A defetisták persze előszeretettel emlegették a tartalékok hiányát. A válaszuk az volt, hogy a francia hadi felszereltség minősége majd ellensúlyozza a szövetséges tankok alacsony számát, és végül magunk is elhittük, hogy a német tankok kartonpapírból készültek. Mindazonáltal kezdtük felismerni azt az emberfeletti és szinte gépies elszántságot is, amellyel a német katonák a meghódított országba nyomulnak. Azt mesélték, úgy menetelnek, akár a gépek; ha egy tank célba veszi őket és egészen közel megy hozzájuk, inkább hagyják, hogy a tank átgázoljon a testükön, mint hogy akár egy talpalatnyi földet is átengednének. Ilyen és ehhez hasonló ostobasá-

gok tarkították a szokásos rádiós beszélgetéseket. Óhatatlanul is egyfajta rémülettel vegyes csodálatot éreztünk azok az emberek iránt, akik képesek voltak effajta önmegtagadásra, amely, azt mesélték, az individualitás teljes hiányából és az általános agymosáson átesett embermilliók alávettségéből fakadt, amely vezérük megmagyarázhatatlan hatalmának szólt. Amit lépten-nyomon a német hadsereg fanatizmusának mondtak, még a legderülátóbbakat is aggasztotta, azokat is, akik feltétel nélkül hittek Párizs mindenhatóságában és a francia hadtudomány tévedhetetlenségében. Ugyanakkor egyre világosabbá vált, hogy a legmerészebb és a legbölcsebb stratégia sem képes megmenteni egy olyan hadsereget, amely kezd kifogyni tartalékaiból. Lelkünk mélyén ezt mindnyájan jól tudtuk, noha nem vettünk róla tudomást.

A szobám falára tűztem egy újságból kivágott hadi térképet, ám a német előrenyomulás oly gyors volt, hogy néhány nap elteltével a hivatalos közleményekben elhangzott nevek már nem szerepeltek rajta; végül leléptem a falról, anélkül hogy bátorságot vettem volna arra, hogy valóságossal helyettesítsem.

Oszkó Edina fordítása

Julien Green (1900–1998) amerikai író, nevéhez fűződik számos novella, négykötetes önéletrajza és híres, tizenkilenc kötetes, 1919 és 1998 között írt naplója. Elsősorban franciául írt, és ő volt az első nem francia, akit az Académie française tagjai közé választott.

A 16–43. oldalon tavalyi pályázatunkon jelentkező szerzők műveit közöljük.

A Cédus Művészeti Alapítvány és a Napút folyóirat 2013. évi kiírásának mintegy félezer pályázója közül nagyon sokan jelentkeztek több vagy igen terjedelmes munkával; elbírálásukkal az ígért határidőre a szerkesztőség tagjai elkészültek. A (rész)közlésre elfogadott prózai munkákat, tanulmányokat, dokumentumszövegeket valamint verseket 2015. februári számunkkal bezárólag folyamatosan tesszük közzé a pályázat logójával megjelölten vagy füzetmelléleteinkben.

PRÓZA, DRÁMA

T. Ágoston László, Árgyelán Erzsébet Katalin (műfordítás), **H. Bajkai Judit** (műfordítás), **Balogh Virág Katalin** (műfordítás), **Bekes József, Biacsi Mónika** (műfordítás), **Brunner Zsanett Anna, Dett Liliána, Dobry Judit** (műfordítás), **Fülöp Antal, Hamerli Nikolett** (műfordítás), **Hollós Judit Katalin** (műfordítás), **Károly Judit** (műfordítás), **Kecsmár Szilvia, Kis Tamás, Kovács Éva, Kő-Szabó Imre, Magén István, Mezey László Miklós, Oberczán Géza, Palme Zsuzsanna, Papp Dénes, Pleyer Adrienn, Saitos Lajos, Sall László, Sófi Boglárka, Szilágyi Perjesi Katalin, TEA – Takács Edina Adel, Tiszai P Imre, Tóth Dániel** (műfordítás)

ESSZÉ, TANULMÁNY

Vasvári Zoltán

VERS

Bakos Zoltán, Barabás Irén, Barcza Katalin, Berki Ádám, Bodó Bence-Lehel, Botos Ferenc, Bujáki Judit (műfordítás), **Csirke Zoltán, Déry Lucy, Dudás Sándor, Ferkai Luca Anna, Fittler Áron** (műfordítás), **Gál Erika** (műfordítás), **Galgóczi Máté, Henigerné Barabás Marianna, Kincses Edit, Kiss B. Zsolt, Kolarics Andrea, Kovács Zsolt, Kozák Vilma, Kulik Tamás, Liszói Gyuricza József, Majoros Zsuzsanna** (műfordítás), **Martini Noémi, Mészáros László, Mohai Szilvia** (műfordítás), **B. B. Nala, Nyírfalvy Károly, Oláh Dóra, M. Pálffy Erika** (műfordítás), **Pápay Eszter, Serfőző Krisztián, Sonyovszki László, Stonawski József, Szabó Jolán, Szakállas Zsolt, Szalma Éda, Szász Anna, Szentgyörgyi László, Tiszai P Imre, Tóth Dániel, Utasi Hajnalka, Várnai Gina, P. Vida Gabriella**

Részletek közlésén túlmenően FÜZET vagy KÖNYV formájában is kiadhatónak találtuk, a Napkút Kiadóra bízva megjelentetésük útjának egyengetését, az alábbi kéziratokat:

Fodor Balázs (verseskötet), **Kálmánchey Laura** (gyermekverskötet), **Köbölkúti Varga József** (próza-kötet), **Gulisio Tímea** (verseskötet)

A Napút 2013. évi nívódíjasai:

Bekes József, Biacsi Mónika, Dobry Judit és Saitos Lajos

Minden pályázónak köszönjük, hogy műhelyünket munkájukkal megkeresték. Sokat olvastunk. Merítettünk. Fel is fedeztünk. További alkotó kedvet kívánunk! (A szerkesztőség)

Pásty Júlia

Mogyorógyűjtés

Már évek óta lakatlan a ház, a kert elvadult állapotban. A mogyoróbokor alatt egy halom szemét, száraz ágak, drótok, de szép nagy mogyorók is kandikálnak. Az asszony azokat gyűjtögette, miközben rálépett egy ágra, és már csak a sötét ág közeledtét érzelte. Eszébe jutott, hogy nagyapjának kiszúrták a szemét, és gyorsan becsukta, de már érezte az óriási ütést, olyan erőset, hogy azt hitte, vége van. Akkor két kézzel megfogta a fejét és megindult. Utólag nem tudja, melyik úton ment be a házba. A fürdőszobában nem volt tükör. A táskában talált egy picikét, akkor látta, hogy a szemhéja kirepedt, szeme vérben, alatta valami duzzanat. Kétségbe volt esve, de a látása erőt adott. Nagyon nehezen lépkedett, mert iszonyúan fáj a feje, szédült is. Már a vasúti síneken volt, amikor eszébe jutott, hogy szét se nézett. Bekopogott a rendelőbe, mondta, hogy balesete volt.

– Majd ha megittuk a kávé, szólítjuk!

– Csak kérdeznék valamit, hogy elutazzam-e ilyen állapotban?

– Majd öt perc múlva! – de a mondat végét nem várták meg.

Az asszony szenvedett a fájdalomtól, a félelemtől, időnként ellenőrizte a látását, és állandóan az órát nézte. Korábban nemegyszer végiggondolta azt a tényt, ha itt a régi házban rosszul lesz, taxival megy haza, és mentő viszi a városi kórházba. Mindig visz magával pénzt, de most nem volt nála. Az utcán 30 fok fölötti hőmérséklet volt, és ő átmelegedve, verejtékezve

a hűvös folyosón reszketett. Amikor az orvos behívta, nem ültette le, csak állva megnézte a szemét. – A szem nem sérült meg, csak a környéke, de hiába adnék beutalót, a szemészeten csak holnap reggel lesz rendelés. – Az asszony kérte az orvost, mérje meg a vérnyomását. Elég magas volt. A baleset egy órákor történt, akkor közel két óra volt már. Megnyugtató volt tudni, hogy csak a szem környéke sérült meg. Továbbra is borzalmasan fáj a feje, de látott, és ez valami megnyugvást adott. Vissza kellett mennie a házhoz, mert ott volt a kiskabátja, a dió és a mogyoró. Bevette a vérnyomáscsökkentőt. A nyugtatót nem találta a táskájában, pedig úgy emlékezett, benne van. Néhány nap múlva a kórházban kinyitotta a táskát, és ott volt a tableta. Ilyen az ember, ha bajban van. Várta a buszt, vize fogytán, de boltba már nem mehetett, mert közben lekészheti a buszt. Egy hét múlva jutott eszébe, hogy a megálló közelében van egy kis italozó, ott is várakozhatott volna, miközben megiszik egy pohár vizet. Sietett, mert tapasztalta már, hogy a busz néha korábban indul. Egy kerítés peremén ült fél fenékkal, mert hideg volt a kő, fészkelődött, félt, mi lesz, ha nem tud hazaérni, mert egyre jobban fáj a feje. Leírhatatlan boldogság volt, amikor meglátta a távolsági buszt, a megmentőt, amely hazaviszi erről a borzasztó helyről, ahol mindig csak baj történik vele. A buszon kétezzreessel fizetett, a visszajáró két darab ötszázas kiesett a kezéből.

– Hova siet? – kérdezte a sofőr.

– A városba!

Az asszony helyet foglalt a buszban, nekitámaszkodott a széktámlának, lábát a lábtartóra tette, az ülés kéztartójára könyökölt, és imádkozott, hogy segítse meg az Isten, ha van, mert most nagy bajban van. Az ablak befüggönyözve, a szemét csukva tartotta, így a tájat nem látta, meg nem is érdekelte, csak az időt nézte. Lassan haladtak, mert az asszonynak a repülő lett volna gyors, vagy a helikopter. Arra gondolt, az egyik szemét odaadja, csak az életét mentsék meg, mert még szeretne élni, még van dolga. A városi buszállomáson leszállt, kezében a dió, mogoró és a kiskabát. Még csak a rendelőig kell kibírní, onnét már taxival megyek haza, biztatgatta saját magát. A kartonozóban jelentkezett, a ruhatár nem működött, hogy letette volna a kabátot, a csomagot. Lifttel ment a második emeletre. A szemészen három ember várakozott, őket hívták be, és nem a bal esetet. Amikor utolsónak szólították, a falra függesztett számlapokat kellett néznie, illetve elmondania, azokat látta mindkét szemével. Az orvos megvizsgálta a szemét, de azt mondta, nagyobb baj az agysérülés. Na, akkor ijedt meg igazán az asszony.

– Hol történt, hogy történt, kivel jött? – kérdezte az orvos.

– Egyedül jöttem.

A szemész szakorvos röntgenre küldte, majd az ideggyógyászhoz. Az asszony akkor már olyan rossz állapotban volt, azt hitte, összeesik. A kartonozóban kérte, hogy hadd tegye le a csomagot, de nem vállalták, pedig még azt is mondta, hogy nagyon beteg. A röntgennél két beteg vizsgálatát kellett megvárnia.

– Menjen a fürkébe, tegye le a csomagot! Álljon a géphez és ne mozduljon!

Mozdulatlanul állt az asszony, de akarata ellenére rándult a feje, mint a rugó. A röntgen után kiküldték a kabinba.

– Csukja be az ajtót!

Minden parancsszóra történt, semmi figyelmesség. Már egy lélek sem volt rajta kívül a rendelőben. Az asszonynak egyre jobban fáj a feje, ereje fogytán, hisz se nem evett, se nem ivott, se fájdalomcsillapító, se nyugtató. Két kézzel fogta a fejét. Csak annyit érzékelt, hogy lát, de már semmi nem jutott eszébe. Újra behívták, mert nem sikerült a felvétel. Korholták, hogy megmozdult. Megtörtént, hogy kétszer kérdezett, mert nem tudta, elfelejtette, mit mondtak. – Én egyenesen, mozdulatlanul akarom tartani a fejemet, de valami nem engedi. – Felmászott az asztalra, mert oda parancsolták, felszólításra hasra feküdt. Akkor már nem volt benne félelem, az érzései se működtek, külön fájdalmat se érzett. Maga az, hogy fekszik, és végre nem kell tartania a fejét, nem azt mondja, hogy jó volt, mert jót nem érzett, kellemest se, de abban a helyzetben, ha nem keltik fel, ott maradt volna, úgy párna nélkül, szomszasan, éhesen. Nem tudja, ez az állapot meddig tartott, mert kezébe nyomtak néhány papírt és elküldték az ideggyógyászhoz. Az asszony mondta az orvosnak, hogy ő már nem sokáig bírja, annyira fáj a feje, hogy összeesik. Nem válszott az orvos.

– Milyen gyógyszereket szed?

Erre a kérdésre a válasz akkor nagyon nehezebbre esett. Elmondta, ahogy tudta, nehézkesen. Aztán eszébe jutott az altató. Az orvos mérgesen azt mondta, hogy ő már kérdezte a nyugtatót, és az asszony azt mondta, nem.

– Kétszer kell kérdezni – mert én már gondolkodni se tudok.

De az orvost az asszony állapota nem érdekelte. Kérdezte, zsibbad-e az ujjja, fáj-e a keze és a lába. – Csukja be a szemét, és jöjjön felém. – Nagyon fáj a fejem, nem bírom sokáig, összeesek –, ezt ismételte az asszony, de az orvos nem reagált rá. Visszaküldte a szemészetre. A beteg már félt is, hogy a szemész szakorvos hazamegy, hisz oly sok idő eltelt, és ő még gyógyszert sem kapott. A szeme még jobban vérzett. Újra a számlapokat kellett néznie.

– Agyrázkódása van!

Ez meglepte az asszonyt, de úgy gondolta, jobb, mint az agyvérzés.

– Be kell menni a kórházba! Itt van közel.

– Nem bírok egyedül menni, anyyira fáj a fejem, hogy összeesek.

– Menjen taxival!

A beteg szerint mentőt kellett volna hívni, de egymagában az ember mindenre nem gondolhat. Már alig lépkedett az asszony, továbbra is két kézzel fogta a fejét, csak akkor engedte el egyik kezével, amikor kapaszkodni kellett a korlátnál, mert a lépcsőn nem tudott lemenni. Se a nővér, se az orvos nem kísérte el a taxiig. Senki nem segített neki, ő volt a probléma, aki miatt nem lehetett korábban hazamenni, mert péntek délután nem szeretnek az orvosok rendelni.

A taxis kiugrott az autóból és kinyitotta az ajtót.

– A szemklinikára! Rosszul vagyok.

A szemészet lépcsőjénél állt meg a taxi. Amikor az asszony a lépcsőkre nézett, amiből talán tíz lehetett, olyan távolinak tűnt, mintha az Eiffel-toronyra kellene menni. Kapaszkodott a korlátban. A portás ült a helyén, ki nem jött volna.

– Ott menjen végig a folyosón!

Amikor balra fordult, szembejött vele egy zöld ruhás nővér. Egy ren-

delőben leültette. Az orvos átfutotta a papírokat és megnézte a beteg szemét.

– Egy kicsit csípni fog, ha letörlöm a szemét és a környékét. Mikor történt a baleset?

– Délután egykor.

– Hol volt eddig?

Az asszony elmondta, hogy utazott és nagyon rosszul van, még senki nem segített rajta. Akkor a falióra fél hatot mutatott. Már harmadszor kellett a számlapot néznie. Az orvos a sötét teremben is megnézte a beteg szemét. Mivel a vérzés fokozódott, a szemorvos nyugodtan, türelmesen tovább törölgette a beteg szemet. Az asszony kért egy pohár vizet, mert órák óta nem ivott. Milyen jó volt a csapvíz azon a meleg szeptemberi napon! Az orvos gondban volt. Érzéstelenítőt csepegtetett a beteg szemébe, újra nézte, majd csak ültek és hallgattak. Receptet írt. Az asszony hangosan gondolkozott.

– Reggel is kiválthatom?

– Nem, ezt most kell! – miközben tovább törölgette a vérző szemet. – Ha rosszabbul van, azonnal jöjjön vissza, teljesen mindegy, hány óra van.

– Nincs annyi pénzem, hogy kiváltsam a gyógyszert és a taxit kifizessem.

Közben látszott az orvos aggodalma a nem szűnő vérzés miatt. Meg is szólalt, hogy fel kellene tární a vérzés okát. – Egy metszést csinálnék, majd összevarnám.

– Én nem vagyok olyan állapotban.

– Jó, akkor hagyjuk, végül is, még hétfőn is meg lehet csinálni.

Az asszony úgy emlékszik, a nővér mondta először, hogy maradjon bent a kórházban. Maradjon, erősítette meg az orvos is, majd ölébe vette a telefont, és kérdezte, van-e üres ágy. Ketten próbálták meggyőzni az asszonyt, de ő nem ellenkezett.

Sőt, félt hazamenni, mit csinál otthon egyedül, ha rosszabbul lesz, nem lesz ereje telefonálni és újra felöltözni sem. Az orvos űrlapot töltött ki, azt mondta, beleegyezés az infúzióba és az injekcióba. Az asszony nem olvasta el, csak aláírta. Bármi lehetett. A nővér karon fogva vezette a beteget a kórterembe. Arra emlékszik, hogy köszönt, amikor belépett. A kabátot egy állványra akasztotta és ledőlt az ágyra. Nemsokára kapott egy ujjatlan, végiggombolós hálóinget. Az asszony a póló tetejére akarta felvenni, de a nővér nem engedte.

- Fázom – mondta a beteg.
- Akkor hozok még egy takarót.

De az asszonymak a karja fázott. A fején keresztül akarta felvenni a hálóinget, mert látta, hogy be van gombolva. A nővér kigombolta. Az asszony berakta a nadrágot, pólót, majd később a kabátot a szekrénybe. Akkor 160 volt a vérnyomása, pedig már egy csökkentőt bevett. Megkapta a gyógyszereket. Az asszony semmit nem kérdezett, de ha kapott valamit, mindig megköszönte.

A nővér kérdezte, ivott és evett-e az asszony.

- Se nem ettem, se nem ittam!
- Mit kér inni?
- Víz!
- Tejet vagy teát?
- Teát!

A nővér két szelet száraz kenyeret tett az éjjeliszekrényre, tányér nélkül. A fiókot kinyitotta, és az ujjával bele-törölt, hogy poros-e. A beteg kezébe adta a gyógyszert és a csésze teát. Az asszony egyszerre nem tudott ennyi mindent megfogni, négy gyógyszert és egy bögrét, mert olyan beteg volt.

- Mi a gond?
- Semmi! – válaszolta az asszony.

Bevette a gyógyszereket és csi-pegette a kenyeret. Utána infúzió-

ra kapcsolták. A kezét mozdulatlanul kellett tartania. Amikor lecsöpögött a folyadék, áttántorgott a mosdóba és felhívta a lányát.

- Szia, Pici!
- Otthon vagy?

– Nem vagyok otthon, baleset ért, a kórházban vagyok, egy ágra léptem, mely visszacsapódott, megsérült a szemem és agyrázkódásom van. Nem kell jönni, jól vagyok.

- Látsz?

– Igen – mondta halkan az asszony, mert a beszéd is nehezebére esett.

A nővér szemcseppet adott, melyben antibiotikum volt. Az asszony nyugtatót kért éjszakára, és közben nedves gézzel a szemét borogatta. A táskából előhalászta az óráját, és a fiókba tette. Éjfélkor már ébren volt, a látását és a memóriáját figyelte. Arra emlékszik, hogy az orvos kétszer is volt az ágyánál, és kérdezte, lát-e az asszony. – Igen – válaszolta –, ébredéskor ellenőrzöm.

Reggel fél hétkor ébresztették, hogy menjen zuhanyozni. A nővér hozott egy törülközőt és egy tiszta hálóinget, de nem volt váltás bugyi, se zokni. Rekedt volt a hangja. Az orvos megnézte a szemét.

- Fáj – mondta az asszony.

– Nem azt kérdeztem! Jobb vagy rosszabb, mint tegnap volt?

- Nem változott.

Különben meg annyira fáj, hogy a fejét fordította az asszony, ha balra akart nézni. Megkérdezte, hányadik emeleten van. Amikor felkelt, kinézett az udvarba és megnézte a szoba számát. Akkor nem volt halálfélelme, legjobban az agykárosodástól félt, még a szemét se féltette, mert abból kettő van. Mert ha nem tud gondolkodni, akkor neki annyi. A kezelőben ultrahangon megnézték a szemét. Jó hír

volt számára, hogy nem kell műteni, a vérzés majd felszívódik. A beteg újra kapott infúziót. Közben csörgött a telefon, a lánya hívta, már a vonaton volt. – Jól vagyok, kapom az infúziót. – Az infúzió lecsöpögése után visszahívta az asszony. – Ha bejössz a nagykapun, a második épület a szemészet, én a 12-es szobában vagyok. – Az asszony azon gondolkodott, mire van szüksége, nem írta fel, próbálta megjegyezni. Egyszer csak ott volt a lánya. Azt hitte, be van kötve az anyja szeme.

– Az esti hangodból úgy tűnt, hogy rosszabbul vagy.

Az asszony nem tudta megfogalmazni, de valami idegenség volt közöttük. A lány hozott két banánt, betette a fiókba. Azt mondták neki a szobatársak, hogy egy nyögést nem hallottak a betegtől.

– Arra se volt erőm – mondta az asszony.

Nemsokára hozták az ebédet, a lány nem akart egy falatot se enni.

– Ettem pogácsát az úton. Te kaptad a legjobb ebédet! Holnap tízkor van tanítványom, majd lemondok, és holnap is bejövök. Szóltál valakinek?

– Senkinek.

– Kinek szóljak?

– Elzának. Nincs kedvem mindenkinek végigmesélni, nehezemre esik beszélni.

Az anya leírta, mire van szüksége. A lánya hazavitte a diót és a mogyrót. Az asszony elaludt. Ébredés után megevett egy banánt. A lánya hozott tiszta alsóneműt, törülközőt, fogkefét. Mégis úgy döntött, hogy visszamegy. Csak nem tudja, melyik vonattal.

– Felhívtam Elzát, majd bejön hozzád. Meglocsoltam a virágokat. Az orvosnál voltam érdeklődni. Láttam az ultrahangos felvételt a szemedről. Öt infúziót kapsz! Néhány napig bent leszel. Azt mondta az orvos, hogy a

szerencsétlenségben az a szerencse, hogy nincs törés, és a szem kötőszöve nem sérült meg.

– Az agyrázkódásról nem volt szó?

– Az is baj, hogy jól vagy?

– Gondolhattam volna, hogy bemész az orvoshoz.

Az asszony örült a lánya látogatásának, még akkor is, ha azt mondta neki, ne jöjjön. Az első, amit használt, a fogkefe.

A második napon is gyakran csöpögtettek a szemébe. Továbbra is nagyon fáj a feje, a szeme, ahol az ütés érte. Eleinte kapaszkodva járt, aztán önállóan. Már azt is elképzelte, hogy bottal sétál majd az utcán. Szerencse, hogy megúsza, mert mindjárt feküdni kellett volna ilyen állapotban, és nem buszozni. Talán nem is szenvedett volna annyit. Most már csak imádkozni lehet, hogy ne legyen komolyabb következménye a balesetnek.

Az ötödik napon szóltak, hogy mehet haza. Megkapta a papírokat, egy nővér segítette a csomagját, a portás hívta a taxit. Amikor kilépett a kórházajtón, a táskájára ült, amikor megérkezett a taxi, intett a sofőrnek, aki feljött a lépcsőn és levitte a táskát. Amikor hazaérkezett, a lányát hívta.

– Nem kell hirtelen dönteni! Másnapokig nyavalyogsz, mire elmész. Most meg akkor szóltál, amikor elmentél.

– Hát ez volt a baj?

A lánya panaszkodott, hogy nincs társasága, mindenki mással van. Barina azt mondta, hétfőn utazik Angliába, de kedden felhívta, és még otthon volt. Kérte, hozzon neki teát. Jó lenne, ha lehetne folytatni ezt a kapcsolatot, lenne a lányának kivel beszélgetni, sétálni, színházba menni. Minden évben kevesebb a tanítvány. Jelenleg egy sincs. Minden telefoncsörgésnél azt hiszi, hogy diák hívja. Ideges.

Az kellene, hogy nyugodtan tegye le az angol felsőfokút és menjen dolgozni, utána meg írja a szakdolgozatot. Nem volna szabad a lánynomnak ilyen állapotban engem felzaklatni. Itt vagyok agyrázkódás után, nyugalom kellene, de nincs, mert a lánynak nincs pénze. Én a lánynomnak csak egy probléma vagyok. – Az asszonynak otthon hiányzott a kórházi biztonság.

A háziorvoshoz ment az asszony, a baleset után hat nappal, aki kérdezte, milyen vastag volt a faág. Az már tud komoly ütést okozni, mondta. Kérdezte, hol történt, ki talált rá az asszonyra. Két héten belül minden történhet. Adott névjegykártyát, és azt mondta, a nap huszonnégy órájában hívhatja a beteg, a kérdés ingyenes. Ha Pesten van, akkor is válaszol a kérdésre. De mivel ő is ember, ha nem tud vele kapcsolatot teremteni, hívja a mentőket. Kíméletesen éljen, a nyolcadik emeletre ne menjen gyalog, függőnyt se tegyen fel, ne hajoljon, könnyű ételt fogyasszon. Kérdezte, hogy áll a cukorszintje és a vérnyomása. Ajánlotta, hogy gyakran mérje a vérnyomását, mert azt egy rossz álom is befolyásolhatja. Ha hasmenése van, eltávozik a gyógyszer, még felszívódás előtt. Ezért történik meg, hogy valaki szedi a fogamzásgátlót, és mégis terhes marad. A szédülés, a fejfájás amiatt is van, hogy az egyik szem beteg. A nővér is azt mondta, kíméletesen kell élni, nem kell terhelni a szervezetet. Csak fokozatosan visszatérni a régi életmódra. Van, aki nem is fordul orvoshoz agyrázkódással, de olyan is, aki elveszíti az eszméletét. Amikor az asszony kijött a rendelőből, az orvos a ház sarkán dohányzott.

– Így, szépen lassan sétáljon! – mondta.

A rádióban hallotta az asszony, hogy egy agyrázkódás is kiválthatja a

skizofréniát, ha valakinek hajlama van rá. Azon a napon négyszer mérte a vérnyomását. Valami homályt észlelt a szemén, és nem tudta, mi lesz a baleset következménye.

A lánya panaszkodott, hogy nem halad az angollal, mert nincs CD-n az anyag. Nem fog az agya, nem tud tanulni. Kevés az idő, lehet, csúszik egy évet, júniusban kellett volna kezdeni. Hát igen, ő Rómát választotta. De ezt nem mondta neki az anyja, azt sem, hogy sajnálja, miért nem megy dolgozni állandó munkahelyre. Akkor nem tudna angolt tanulni. Most sem tud. Az anya aggódik, mi lesz ezzel a gyerekekkel, hiszen tengődik.

– Elza jön? Az agyrázkódást ki kell pihenni, feküdj!

– Fáj a fejem.

– Az enyém is.

– Barna visszajött?

– Biztos, nem én vagyok neki az első. Van egy tanítványom. Annyi dolgom van, hogy nem is győzöm. Fáj a torkom. Én idegeskedek az én dolgomon, te meg a tieden.

Csak ez nem így működik, gondolta az anyja.

Elza sincs tekintettel az asszony betegségére, pedig mondta neki, hogy még mindig veszélyben van. Panaszkodott, hogy karcosan kapta vissza a barátnőjétől a fél évvel ezelőtt kölcsönadott fazekat. Sok a dolga, mosni kell, takarítani. Rudolf becsajózott. Ez természetes. Egy negyvenéves nőtlen férfi olyankor megy hozzá, ha nincs más, hiszen kap egy kis ennivalót, simogatást. Majd megkérdezi az orvosát az agyrázkódás miatt. Az nem egyforma minden embernél. Az asszony ideges lett, pedig őt most kímélni kellene. Az olvasás nem kötötte le, de a tévé sem. Menne ki a lakásból sétálni, de még villamosra sem szabad ülnie, mert nagyon döcög.

SMS érkezett. Bevadult a torkom. Három gyógyszer írt ki az orvos, nem kezdtem az antibiotikumot, hátha megúszom anélkül is. Nem megyek be a tanfolyamra, majd odaszólok, hogy beteg vagyok.

Az asszony azonnal visszahívta a lányát, mert kíváncsi volt a hangjára. A héven utazott éppen, és nem volt rekedt. Ha sok probléma van, a lány megbetegszik. Így volt ez akkor is, amikor Barnával szakítottak. Most az anya a probléma, és az, hogy nincsenek diákok.

Ideges lett az asszony, meleget érzett, a feje fájt, reszketett, egész nap a lázát mérte. A fejét jobban tudja fordítani, de ha felfelé néz, fáj a szeme. Tudta, hogy kedd van, egy hete jött haza a kórházból, de valahogy mégsem értette, miért éppen kedd? Nézte a naptárt, és látta, hogy másnap október első napja. Valami mégis kimaradt? Talán a néhány átaludt nap és éjszaka?

Egy héttel a baleset után egy kicsit elment sétálni az asszony, mert kórházzsín volt. Az agyrázkódás olyan, mint a szűk dobozba zárt erek, amelyek a doboz falához csapódnak, lehet, hogy véreznek is. Ezeknek kell helyreállni. Az a lényeg, hogy a fejet nem szabad mozgatni, mert utófejfájás maradhat. Az már maradt, mert néha iszonyúan fáj, akkor le kell feküdni. Jó lenne, ha valaki segítene, kellene már takarítani is, mosni, nagyobb bevásárlásra, piacra menni. Elzát nem is kérheti, hisz annyit panaszkodik, hogy sok a dolga, bizonyosan azért, hogy ne kelljen segítenie.

A kardiológus azt mondta, fél évig is eltarthat az agyrázkódás utóhatása. Bizonytalanság a járásban, szédülés. Sokat kell vízszintesen feküdni. Ez nem semmi. Az üveggyöngyjátékot olvassa az asszony fekve, közben sok

folyadékot fogyaszt, mert azt is ajánlotta az orvos.

Lánya újabb panasza, hogy csak harmincezret keresett. Megcsinálhatta volna már a felsőfokú angolt, de nem volt pénze. 4–18 éves koromig kellett volna segítened, amikor mások angoltak.

Ez jobban fáj az anyának, mint az agyrázkódást megelőző ütés. Ki segített neki 18 éves koráig? Csak az anyja.

Ha hatéves koromban beadtál volna iskolába, akkor mások lettek volna az iskolatársaim. – Milyen igaza van. Ha korábban születik, vagy ha később, ha más apja van, akkor is másokkal hozza össze a sors. Előtte törte el a jobb kezét, és különben is, még nem volt iskolaköteles. Aztán egy másik egyetemen elment egy éve, lehet, hogy annak is én vagyok az oka? Az igaz, hogy tanított, de a pénzt utazásra költötte, mert neki mennie kellett, le se tudta az anyja beszélni róla. Szabad idejében olvasott és szórakozni ment, nem takarított, nem főzött, nem mosott, nem vasalt, esetleg néha mosogatott. A saját pénzén könyveket vásárolt. Az anya soha nem vette el a pénzt, utazásai alkalmával még pótolta is.

Telefonon kell ilyeneket mondani, hogy én nem segitettem! Ilyen betegesen kell szemrehányást adnia! Most már tudom, így lesz ez életem végéig.

– Ezután ha valami problémád van, mondd meg, és megbeszéljük, mit tudok tenni, de ne hallgasd el! Én legyek az első, és ne más.

– Tudod, hogy csak téged hívtalak fel a baleset után.

– Mit csinálsz?

– Olvasok.

– Az jó, ha már tudsz olvasni. Kérjél segítséget, különben honnét tudják, hogy szükséged van rá.

Tisztel a lányom, de nem szeret, én viszont úgy imádom, hogy beledöglök. Mindig a jót akarom, ő meg csak vádol. Barna egyetlen gyerek két szülővel, persze hogy többet nyújthattak neki, mint én. Mit nyújtott az apja? Nagy semmit. Beszélje meg vele! Miért mindig az anyát kell bántani, aki a legtöbbet adja a gyerekének? Az asszony most már tudja, milyen egyedül lenni az öregségben, olyan, mint most a betegségben, nincs erő felkelni, nincs kondíció mosakodni, senki nem törődik vele, csak egy pogácsát kíván, és azt sem kap.

Az asszony Elzának mondta el a fájdalmát, mert azt hitte, belepusztul. A barátnő azt mondta, nem cserélne az életével. Mindig jobban megerősödik abban a tudatban, hogy ne sajnálkozzon amiatt, hogy nincs gyereke.

Az asszony éjszaka háromóránként ébredt. Felment a vérnyomása, amit a lányának köszönhet. Kevés anya küzdött annyit a gyerekéért, mint ő. A lány világirodalmat olvasott, míg az asszony dolgozott, és néhány év múlva azt mondta, majd beszélgetünk, ha te is olvasol. Vajon miért olvashatott? – mert az anya adott neki lehetőséget. Kiszolgálta, akarta, hogy tanuljon, jobb élete legyen, mint az övé. Ilyen betegen ilyen vádat mondani, hogy neki akkor kellett volna segíteni. A lány nagyon elvette az anya kedvét. Tehát, míg élek, engem vádol. Hihetetlen, mit aggodok a lányomért, és mennyit segítek neki az életben. Szerintem, ezt letagadja. Egyedül nem jutott volna idáig, habár úgy állítja be, hogy őt senki nem támogatja.

Kezében tartja lapunkat, Kedves Olvasó – hadd higgyük, hogy „nyert ügyünk van” így, mert törekvéseinket megítélheti, s határozhat arra, hogy adójának egy százalékát alapítványunknak ajánlja föl.

Ezt megteheti, ha kedvezményezettként

a **Cédrus Művészeti Alapítványt**

nevezi meg, adószámunk pedig:

18110661-2-41.

Köszönjük.

Jahoda Sándor

Panírozott szárnyak

(Részletek)

Béla és Ilona eleinte nem tudta, hogy mi legyen leendő gyermekük neve. Ilona a Klotildra tippelt, ha lány, Zebulonra, ha fiú. Béla nem törődött vele, gondolta, jobb túl lenni az ilyesmin, mielőbb. Végül a Patrícia és az Ödön név mellett döntöttek. A szülés előtti napokban – illetve esteiken, az ifjú pár kiment a kertbe – elvégre május közepe volt, vagy mi a fene –, és sokáig kémlelték az eget, hátha előbukkan az a bizonyos betlehemi csillag. De csalódniuk kellett minden egyes alkalommal. Május 17-én szült Ilona, viszonylag könnyen. Mondanom se kell, burokban született – most már azt is tudjuk, hogy – Ödön, három és fél kilóval. Nem volt az a látnok, aki előre látta volna, mi lesz belőle. Csak én tudtam. Vagy még én sem? Nem is izgat. De térjünk a tárgyra! A picit két hétre rá már haza is vihették a kórházból, megvolt az előre kialakított babaszoba, már csak be kellett lakni. Volt ott, kérem szépen, minden: mózeskosár, ilyen-olyan fityegők, rugdalózók, ütlegelők, csingi-lingi játékszerek stb. Jól táplálkozott, és szépen nőtt. Sokat gügyörészett és keveset sírt. Azt már csak jóval később tanulta meg, hogy ha elkezd nyafizni, nem volt kecmec, a szülei bevetésre készen repültek a kiságyhoz. Szóval, már akkor elég rafinált volt. De a terrort csak akkor kezdte el igazán, mikor kinőtt az első foga. Nyomban bele is harapott az anyja mellébe. És vigyorgott, egyre csak vigyorgott a kis fenevad...

...

Kellemetlen, de üdítő emlék-folt volt életében az a baleset, mely óvodáskorában történt meg vele. Épp játszott a kertben, mikor is elcsúszott, és eltört a jobb lába. Sivalkodott, fújtatott, majd tiszta ideg anyja elvitte a sebészetre, ahol aztán megröntgenezték, és megállapították, hogy bizony – eltört. Begipszelték, hazavitték. Óriási párnákkal aládúcolt tengeri herkentyűt szerkesztett össze neki az apja. Természetesen fekvéssel kellett étkeznie, ami, ugye, nem esett nehezére. Ő volt amúgy is a család egy szem gyermeke, hát most aztán elszaladt vele a ló, jó megszire. A legfinomabb, legbecsesebb falatokkal, vagyis dehogy falatokkal, hatalmas adagokkal szolgáltak az úrfinak. Mikor megkérdezte anyja: Ödönkém, hogy vagy, szólalj meg, lelkecském, a kis nagybeteg így felelt: édesanyám, azt hiszem, meg kell írnom, itt és most, a végrendeletemet, nincs mese. Hogy még nem tudok írni? Persze, persze. Akkor diktálok. Jaj, jajongott a boldogtalan édesanya. Papot, erre nyomatékosan kérlek, ne hívj, eddig is megvoltam nélkülük, minek hát ez a csinnadratta. De, suttogott magasztosan, az sem kizárt, hogy nyomban visszahozna az életbe, ha egy-két tábla csokit ehetek. Nem tudom. Mindenesetre megfontolandó. Mit szólsz, anyus? – És meglett. Meglett korában is kellemesen emlékezett vissza erre a viharos, sok energiát fölemésztő időszakra. Hej, de rég is volt, tűnődött magában. Én voltam a világ legducibb nagycsoportosa.

...

Vannak még így a világon elegenden. Boldog-boldogtalan zabál, mármint a mi civilizációnkban. Itt, kérem szépen, tényleg a szájakba repülnek a sült galambok, meg minden. A túlsúly tehát világ-probléma, és ne feledjük, a kövérek vannak túlsúlyban.

...

Már az óvodában elérte, rossz híre megelőzte őt. Szótlan-mogorván csapdosta-verte kiscsoportos társait. „Óvó néni, óvó néni, az Ödön bánt!”- más hangot se lehetett hallani a pirinyó óvodában. Ha aludni kellett, Ödön csak csibészkedett. Szegény óvó nénik próbálták megregulázni, de annál jobban folytatta kisdied játékait. Ha megpofozták, visszaadta. Ha egy nagyobbat kentek le neki, egy nagyot kent le a kárára mellette tartózkodó megszeppent Piroskának, aki ettől persze sírva fakadt. Ödön meg csak nevetett, nevetett... Egyébként tettsett neki a kicsi, és talán éppen emiatt osztotta ki. Szerelem volt ez a javából.

...

Piroskának – szőke kislány – szőke haja és kék szeme volt. Szülei, természetesen, elkényeztették. Kedves hangulatú ruhácskájában elbűvölő volt. Ödön jól megtépázta persze. A lekváros kenyérből, amelyet tálcán kaptak a kicsik, először jól belakmározott, a többiek kárára. A maradékot Pirooska szép ruhájára kente, meg a hajára is. Szegény Pirooska! Hogy sírt. Az óvónéni próbált rendet teremteni, többnyire sikertelenül. Ödön játszott a ártatlant. Mondta is: magától repült a lekváros kenyér oda, ahova akart. Tudniillik szabad akarata van itt a földön mindennek és mindenkinek. Az óvó néni, hogy, hogy nem, sehogy se akarta elhinni ezt. – Valószínűleg az a tíz-egynéhány szelet is a saját akaratóból szállt alá uraságod gyomrába, nemde? – Hát valahogy úgy – szemtelenkedett Ödön. Pirooska maga hívta elő a bajt. Ez is az ő döntése volt. Az, hogy én meg lekentem neki a lekváros kenyér után egy-két maflást, arról a kezem tehet, nem én. Mért kell nekem emiatt a pitiáner ügy miatt két órán át a sarokban térdepelnem, mint egy jezsuita templomban? Szólni fogok a felettesének. Az igazgatónő nekem fog igazat adni. Vegye úgy, hogy máris ki van rúgva. Aztán térdepelhet az Isten előtt is, senkit sem fog vele megghatni. – Ezzel lekevert még egy jókora pofont az amúgy is pityergő Pirooskának. Így zajlottak az események akkoriban az óvodában, úgyszólván nap mint nap. Ödön elégedetten bőfögött, mint egy jóllakott napközis óvodás...

...

Pofa nélkül elvette a gyengébbektől a gyümölcsöt, édességet, a gyengébbek kedvéért pedig a banánhéjakat a legforgalmasabb helyekre helyezte, nagy műgonddal. Ha elesett valaki, gonoszul kuncogott bele a markába, és közben fapofát vágott. Vagyis zsír-pofát, ha az igazsághoz kívánunk ragaszkodni. És miért ne tennénk másként! Egyébként is, ki törődik az elesettekkel ebben a mai világban?

...

Felejtethetlen gyermekkori karácsonyok. Bár Ödön szülei ateisták voltak, mindig valami repesésszerű érzésekkel készültek Jézus Krisztus születésnapjára. A fát Ödön apja választotta ki és hozta haza, az anyja meg díszítette,

csinosította. Ödön nem csinált semmit. Már előző nap készen volt az ajándékaival. Sokat dolgozott velük. Anyjának egy papírhajót, apjának egy papírcsákót hajtogatott. Várta, várta már a szentestét meg a nagy ünnepi vacsorát. Előtte azért jól beszaloncukrozott, a móka kedvéért, meg úgy egyébként is. Mikor eljött a gyertyagyújtás ideje, csillogó-villogó szemmel nézte egymást a család. No, Ödönkém, szól az anyja, boldog karácsonyt, ott vannak az ajándékaid a fa alatt, szedd elő és bontsd ki őket, míg férjeura majdnem okos fejével beleegyezően biccentett, nem remélt. Ödön nem volt rest, vagyis az volt, de ez most nem ide tartozik, nekiszaladt a fának, majdhogynem feldöntötte, és már tépte is szét a csomagolásokat. Mindenféle játék, filctollkészlet, ruhanemű került elő. Ödön legjobban a füles sapkának örvendett, nyomban fel is tette – igen jól állt neki, azt azért tegyük hozzá –, és buzdította szüleit, hogy ők is nézzék meg az ajándékaikat. Szépen be volt csomagolva a papírhajó meg a papírcsákó. – Na – kérdezte Ödön –, örültök neki? Apus, most mindjárt fel is vehetnéd a csákót. – A szülők el voltak képedve ekkora figyelemtől, bőkezűségtől. Apja, csákoval a fején, máris indítványozta: menjünk hát enni. Nagy eszem-iszom, dínom-dánom volt, mindenféle földi jóval stb. A későbbiekben, ahányszor egyedül maradt, Ödön módszeresen szedegette le a szaloncukrokat a fáról, és eszegetni kezdte. A második napon már egy szaloncukor se volt a fán. Ödön az üres csomagolópapírokba galacsinokat csempészett, és így nem tűnt fel, hogy dézsmálás alapos gyanújának esete forog fenn. Anyja persze neki külön egy felbontatlan doboz szaloncukrot adott, de hol volt az már, hol van már a tegnapi édesség? Ödön gigantikus bendőjében.

...

Szóval, Ödönke nőtt, nőtt, csak nőtt egyre, széltében, hosszában. Utálta a könyveket. Azt hiszem, még beléjük is fújta az orrát, de ezt csak az ellenségei terjesztették, nem állok jól ezért az információért, bár nem tartom teljesen lehetetlennek. Viszont, hadd mondjam el, rendkívül szeretett enni. Mindenfélét. Egyszóval, mindenevő volt. Hogy ez éppen beteges vonás lett volna-e, ezt azért nem állítanám.

...

Áááááá-ásítózott kényelmes ágyikójában ez a lusta kölök. El kéne lógni a tornaórát, kinek van kedve ilyen szeles-lucskos időben futkározni és medicin-labdával dobálni a társakat. Még ha jó ötlet is. Abbion.

...

– Édesanya, édesanya! – visítózott a kis Ödönke egy reggelen, és lehuppan az ágyról. – Tudod – fejtegette anyjának –, milyen disznóságokat álmodtam? Á, úgyse hinnéd el. Ugye nem árulsz be a papának? Jó, akkor elkezdem. Sonka, sült karaj, abált szalonna volt egy asztalon. Terülj, terülj, unszoltam. Aztán úgy elterült, hogy nyomban leborult a sok finomság. Azt a leborult szivarvégit, mondok, de hisz koszosak lesznek ezek a mindenféle földi jók, szerencse, hogy az egyik nagy sonka ép volt még, hát falatozni kezdtem. De túl sok volt nekem. A lakáj – tudom, hogy hihetetlen –, aki ezt szervírozta, maga a hétfejű sárkány volt. Kénytelen voltam őt megkínálni a maradékból (ami még a papának is emberes adag

lett volna). Be is vágta egyetlen falással. Nincs még?, kérdezte félénken a hét fej, kórusban. Nincs, ti ebadták, majd becses jobbom mutatóujjával megmutattam, hol a kijárat a várkastélyból. Erre lesütött hét fejjel elosont. Anyu, ez történt, így görbüljek meg, ha nem. Hogy kész van a reggeli? Én meg úgy belejöttem a mesélésbe, hogy észre sem vettem (na jó, mégsem kerülte el a figyelmemet), hogy korog a gyomrom. Hát akkor, irány a konyha! – És mint egy mini szumó-bajnok, futott-szaladt a tett színhelyére, minden akadályt könnyedén félresöpörve.

...

Nem mintha szeretett volna – csak úgy, a séta kedvéért – bókászgatni, de egypár gombóc fagyit ha beígérkezett, megfelelő indoknak bizonyult. Anyja, mikor Ödön elsős volt még, egy igazi nyáriás ízű tavaszi napon megérezte, hogy – menni kell. A kis *gömböc* a séta alatt nyafogott, perlekedett: – Anyus, miért kell állandóan kézen fogva mennünk? Tudod, hogy már egészen kicsi (sic!) korom óta önállóan tudok járni. Még a végén azt hiszik, hogy én a te fiad, te meg az én anyám vagy. Tisztában vagy te is azzal, milyen pletykások az emberek. Hogy négy gombóc fagyit? Hm. Ez egy el nem hanyagolható szempont. Rendicsek. Irány a cukrászda, csuhaj! – Azzal szinte maga után húzta édes jó anyukáját. Pedig még csak hétéves volt. Nem firtatom, de tudjuk, hogy már akkor milyen *fajsúllyal* rendelkezett. A cukrászda előtti sarkon ott ült, vagy inkább kuporgott egy vénséges vén cigány asszony. Megszólította őket: – Öcsi-sajt (Ödön annyira megdöbben a meglepetéstől, hogy tátva maradt a szája), van kedved megtudni, persze baráti áron, mi lesz, ha nagy lesz? – Még mit nem – replikázott a dundi kölök –, nem oda Buda. Ha majd ön fizet nekem, úgy szívesen adom beleegyezésemet. – Most a cigány asszonyon volt a meglepetés döbbenete. – Ejha, látom, ember vagy a talpadon, ezt már szeretem. Legyen hát, add ide a tenyered, jól van. Milyen nagy, milyen puha, egészen érdekes. Lám, lám, igen. Tehát, kislegény, mindössze annyit mondanék, hogy hosszú életű lesz – és nagy ember. – Kisfiam, most már menjünk, elég volt – próbálta elvonszolni Ödönt az anyja, de az kötötte az ebet a karóhoz. Aztán elégedetten köszönt el a vajákos vénasszonytól. Már ettől is kiváló kedvvel hagyta ott, és még csak észre sem vette, hogy anyja továbbra is a kezét fogja, szóval, nem is csak a fagyit, hanem a tudat. A nagyság érzete. Hogy már most is *nagy*, sokkalta nagyobb, mint a társai. Nagy ember leszek, suttozta bele a jó szagú szélbe, ilyen nagy leszek. És széttárta, szétfeszítette a karjait.

...

Ki nem állhatta a hóembereket. Gyermekkorában történt, hogy ő köszönt az egyiknek előre, és az nem köszönt vissza. Ezt vérlázítónak érezte. Nevezze meg a segédeit, üvöltötte, majd rögtön lebokszolta a hóember fejét, ami nagyot huppan és szétesett. Ödön sóhajtva lenyúlt a sárgarépáért, úgymond, az *orrért*, és hazáig elropogtatta. Megpróbált füttyörszni is, mert azt hallotta, hogy a répa ebben nagy segítség. Hát nem jött össze. Azóta minden télen, ahol csak szerét ejthette, szidta és agyba-főbe verte a hóembereket. Szegények! Mit ártottak neki? Sebj. Hógolyóval dobálta őket, meg a gyerkőc-társait. – Ödön, hogy te milyen komisz vagy, megmondalak a tanító néninek – mondták a suliban, de hősünk csak tovább csintalankodott. Istenem, gyermek volt még.

...

Az ivászatról megvolt a maga – józan paraszti megfontolásból, a többnyire lesújtó – véleménye. Olyan hétesztendő lehetett, mikor apja elérkezettnek látta az időt, hogy kerekded kisfiát beavassa az alkohol szentséges misztériumába. Mondjuk, hogy szerette volna megkeresztelni. – Itt van, fiam, a pohár alján maradt egy korty abból a kiváló kövidinkából. Légy szíves, ne légy dinka, hanem zsuppsz, ürítsd ki hama! – De apus, olyan bűdös, mint a... nem is talállok rá szavakat. És az íze! Ne kényszeríts arra, hogy ellentmondjak neked, lelki békém megőrzése érdekében. – Fiam – sóhajtott fel csalódottan Béla –, tudod te, mit csinálsz? A világegyetem sorsa, ezzel mindenki tisztában van, hidd el, a kocsimákban dől el, és az emberek is ott dőlnek el, ha már kikészültek. Ne kárhoztasd magad ily rettentő életre, az égre kérlek! – Apa, döntésem – itt már felismerhető volt a későbbi Ödön határozottsága – biztos talajon áll, és diadaloszlopként magasodik az alantas örömök fölé. – Aznap nem is szóltak egymáshoz. Béla tett még néhány eredménytelen kísérletet fia megtörésére, de hasztalanul. Ödön megmakacsolta magát, és a kivívott győzelem biztos tudatában hajtotta fel egymás után a szódás málnaszörpöket.

...

Imádta az autókat. Már kicsi kora óta szerette szemlélni a járgányokat. Betéve tudta az összes márka nevét. Ha álmából ébresztették volna, akkor is rávágja, melyik milyen évjáratú s a többi. Volt neki, kérem szépen, egy rakás kisautója, de a legnagyobb büszkesége egy tekerős kisautó, amelybe épphogy belefért, de mindegy, imádta nagyon, a kilencedik születésnapjára vette neki az apja. Bizonyára megérdemelte. Vagy mégsem? Na, ez már kideríthetetlen. Nem is ez a lényeg. A környékbeli csóró lurkók kiguvadt szemekkel nézték, amint Ödön kihajtott szeretett járműjével a garázsból. Könnyörögtek neki: – Ödön, Ödön, add kölcsön egy félórára, jó? Akkor öt percre, azt sem? Legalább azt engedd meg, hogy beleüljünk. – Képzeltetitek, mit felelt nekik. – Ejnye! De erőszakosok vagytok. Még mit nem. Hogy bekoszoljátok az üléshezátot meg a frissen festett oldalát. Neveletlen kölkök. – Még hozzáérni is csak fejvesztés terhe mellett lehetett. De nem kell ezen úgy elcsodálkozni. Ödön napjainak jelentős részét töltötte a garázsban, ahol a család Trabantja volt elszállásolva. Ödön csutakolta, fényezte nap mint nap. Mármint a sajátját, a Trabant nem keltette fel az érdeklődését. Ha majd felnövök, nekem is lesz igazi kocsim, fogadkozott magában. Kizárólag Piroskának engedte meg, hogy beleüljön és meheszen vele valamennyit. Nem sokat. Piroska kivételezettnek számított Ödön életében, mert már óvodás kora óta ismerte, és valamelyest szimpatizált vele. De mégis, aggódó tekintettel leste, míg a kislány körözget a kis kertben. – Hé! Hé! Jól van, most már elég – szólt harsányan –, egy-kettő, szállj ki, és légy szíves, ne piszkold össze a kezedd, rendben? – Azzal beült, és gigászi göggel betekert a garázsba. Mikor nagy nehezen sikerült kikászálódnia a kiskocsiból, szépen letakarta egy nagyon tiszta pléddel. Talán az illetéktelen szemek elől rejtegette, vagy valami latens tisztasági mánia volt ez a részéről. Ma már nehéz megmondani. – Holnap pirosra festem. Majd kérek apától festéket. Piroska is örülni fog. Ujjujj! De jó, még több irigyem lesz... – ujjongott a kövér autóbólond...

Komor Zoltán

Kádvitézek

(Részlet)

Talicskán érkezik meg az éj a faluba. A rozsdás kerek nyikorgása felriasztja a templomtoronyban csüngő bőregerek hadát. Hártyás szárnyaik átfésülik a hús levegőt: a szalma óvatosan kirázza magából a rég halottak szürke hamvát.

Az édesanya kísértetként lebeg be a fiúk szobájába: kikerekedett szeméből legel a hold, fehér arcán az álom gyufasercegésének hosszú, fekete nyomai kanyarognak, mintha harci festékekkel lenne kikenve.

Figyeli, ahogy tátott szájjal szendereg a két gyermek: a takaró fel és le jár apró mellkasukkal, miközben édes leheletükkel átöblögetik a szobát. Tejszőke hajuk a párnából csiklandozza ki a tollakat. Az asszony így szól hozzájuk a sötétből: – Drágáim, csöppjeim! Gyorsan, keljetek, fürödnötök kell! Már készítem is a vizet, leszüretelem a szappant a fogasokról, és mind a kádba dobálom nektek. Drágáim! Csöppjeim! Kiverjük az éjből a tisztító habot!

Válaszra nem vár, már cipeli is őket a fürdőszobába. A fiúk csak a kádban térnek magukhoz. A langyos víz átcsap sima hónuk alatt, buborékok ülnek meg a köldökükben.

– De anya... – így kezdik sirámukat. – Hiszen mosakodtunk lefekvés előtt! Igazán átsutakoltuk magunkat alul-felül. Anyaanyaanya...

– Sss... – tartja az ujját a nő reszkető ajka elé, majd így szól: – Förtelmes rémálom telepedett az ágykeretre, amitől még most is füstöl a hajam. Azt álmodtam, hogy felnőttem, és messzi magatok mögött hagytátok ezt a házat. Rablók, gyilkosok váltak belőletek. Ilyesfajta kések forognak lefekvés óta bennem... Szép tisztára, lelkeim, le kell csutakolnunk a balsejtelmeket drága bőrötökről!

A gyermekek erre nem szólnak egy szót sem. Összenéznek, majd egészen felélénkülnek, és egymást kezdik csapkodni a szappanos vízzel. Lábujaik közé a kád alján keringő dobókockák szorulnak. Az anya sorra emeli fel a kádból a kis lábikákat, lefújja róluk a szappanhabot, és nézi, hogy mit mutatnak a kockák.

– Sok-sok szép hatos! – dicséri őket. – Most már igazán vár rátok a puha ágy. Lesatíroztam rólatok az ördög árnyékát. Irány hát a párna, gyümölcsseim!

A gondolatok javítóműhelye. Aknák surrannak a recsegő deszkák alá, a denevérek karmai közül egyenest a hóba pottyannak a csillagok. Hegedűsök táncolnak most a tél néma traktusára a háztetőn, megannyi magányos sötét sziluett: bedobálják hangszereiket a kéménybe, az abból felszálló füst muzsikát görget az ég abrosz-sarkain.

– Drágáim, csöppjeim! – érkezik az álom függőnye mögül egy testetlen hang, amely ismét felriasztja a két fiút.

– Anya... – suttogják. – Olyan, de olyan fáradtak vagyunk.

– Sss... Vízet engedtem nektek a régi kádba – biztatja őket a nő, és már húzza is ki fiait a meleg paplan alól. – Gyertek, kincseim! Elő a skatulyából!

Muszáj... Kell most fürödni! A szappant már leszüreteltem a fogasról. Szép tisztára, csinosra...

Elégnek a bocsánatok a pipában. Lekerülnek a ruhák: elővillan a gyerekek sima feneke, a nő pedig megragadja a szappant, és dörzsölni kezdi vele a hátukat.

– Szétpukkant az álombuborék, fekete hangyák masíroztak elő belőle – magyarázza a fiainak. – Itt zizegnek még mindig a hajamban. Szörnyűséges, ronda bogarak! Bolyukat a temető földjéből gyűrják, a koporsókból kihordják az elföldeltek keserű könnyeit. Azt álmodtam, jaj, minek is mesélem el, hogy felnőttek mind a ketten, egyik napról a másikra, és... és koldusok lettetek, akik megeszik a kutyákat. Eltűntek a torkotokban mind a kis kutyafejecskék, kincseim. Lasszóként pörgettétek a szakadt pórázt hajatok körül. Fogaitok közé ragadt a sok-sok bánatos vakkantás. Gyorsan, gyorsan, szép tisztára, lelkeim, le kell csutakolnunk a balsejtelmeket drága bőrtökről!

A fiúk erre hatalmasat ásítanak. Kinyújtóznak. Lábujaik közé másznak a kád alján keringő dobókockák. Az anya sorra emeli fel a kádból a kis lábikákat, lefújja róluk a vergődő hangyákkal teli habot, de a beszorult kockákon már nem látszanak a számok, rég lemosta róluk a szappan.

A fürdőszobában nyughatatlan kísértetként forgolódnak a törülközők. Magukhoz ölelik a fáradt gyermekeket. Azok arcukat a textilbe fúrják.

– Gyorsan, gyorsan, be az ágyba! – pirít rájuk az asszony. Erre felgyullad a lant. Denevérek kezdenek mocorogni a csővezetékben: a szárnyuk szöszmötölésétől hangos az éj. Az anya maga is készülne lefeküdni, de ahogy felemeli a takarót, látja, hogy az ágyában száraz kórok fekszenek egymáson. Bánatosan sóhaj. Végül csak rátelepedik az ágyra, elalszik. Ahogy forgolódik, betölti a házat a recsegő növények hangja. Olyan, mintha papírok szakadnának az imakönyvből.

A gyermekek a másik szobában nehezen alszanak el, de amikor ráhull az álom a szemükre, az édesanyjukat látják az égen keresztül lebegni, amint habzó szappanokat dobál rájuk a magasból.

– Drágáim! Csöppjeim! – kiabál. – Ezeket itt az égből törtem, a felhők habja csorog rajtuk! Ettől lesztek igazán tiszták, a mennyei fény költözik tőlük bőrtölkbe!

A szappantömbök pedig röptükbe átváltoznak téglává. Kettőt pislantanak, és már egy fürdőkádban fekszenek. A horzsolásaiktól lassan rózsaszínné válik a víz.

A képzelet villámhárítója. Arra ébrednek végül, hogy a párna nyomja a fejüket. Egyszerre nyitják ki a szemüket a sötétben, benyúlnak a tarkójuk alá, sorra húzzák ki alóla az éles téglákat. A szoba közepére hajigálják őket, azok pedig rovarlábakat növesztenek és felmásznak a falra. A fiúk álmosan figyelik a jelenetet, közben már hallják a távoli zubogást, az ezer eső hangját, a nagy vízesést, ahogy anyjuk a fürdőszobában folytatja a régi kádba a vizet. Lehunyják a szemüket, és látják maguk előtt, ahogy habot ver a csobogás. Látják a megannyi keringőző buborékot, érzik az orrukban a szappan illatát, elképzelik a víz langyos érintését. Egyetlen porcikájuk sem kívánja a fürdést.

„Drágáim. Csöppjeim. Álmomban felnőttek és megöregedtetek. A koporsóban feküdtetek mindketten, én akkor már sehol sem voltam. Álmomban körbevett titeket egy gyászoló család, akiket én nem ismertem, és virágokat ültettek a mellkasotokba. Azok a virágok rögvest kihajtottak, szirmaik úgy hulltak, mint az én könnyeim. A szalmába ültette őket az északi szél.”

– A füttyeteket is meg kell mosni!

A sok szappantól már egészen fehér a víz. Anyatej fodrozódik a kádban. A fogásra akasztott cipők maguktól hullnak le, és agyontapossák a szőnyegen sürgölődő téglabogarak hadát. A vízben feloldódnak a kisfiúk árnyékai; fekete tinta-ként kavarnak még egy ideig, majd eltűnnek, és érkeznek a smirglitörülközők.

– Ne fürössz minket többet! – kéri a fiúk, a bőrük száraz a szappanlétől, a szemük is egészen piros, a textil vörösre dörzsölte papírtestüket.

Belesimulni az éjszakai szobába. Kikaparni a lélekből a maradékot, és meg-etetni a kutyákkal. A kulcslyukakba szorult csupa hatos oldalú dobókockáktól nem fordul a zár az ajtóknban. A pillákra fagyott könnyeket az anya pohárba teszi, rázogatja: koccanásuk, mint a fiúk lábkörmei, amikor a kádzománccal ütköznek. Egy talicska denevér az ablak alatt. Vergődnek benne, bőrszárnyaik szétszakadnak társaik karmolászásától.

Bóklásznak a percek. Az anya megágyaz a fürdőkádban fiainak. Párnát tesz a két meztelen gyerek feje alá, takarót terít rájuk, és csókot lehel a homlokukra. A csóknyom a fejükön egy pillanatra felizzik, majd az asszony megnyitja a két betakart fiúra a vizet, és indul kifelé a fürdőszobából.

– Jó éjt, drágáim! Csöppjeim! A zuhatag tisztán tart majd titeket álló este, reggelig. A legcsúnyább álmok mindig eltűnnek a lefolyóban, meglátjátok!

Azzal ujjával kihessenti a fényt a szobából. A két gyerek lehunyja pilláit, és a víz egyenletes csorgását hallgatja. A félálom panírja. Egyszer csak nyihogás zendül a sötétben. Érzik, ahogy rázkódik alattuk a kád. Kiabálni kezdenek, miként a torkukon kifér. De az anya ezt már nem hallja. Mélyen alszik a másik szobában, a szeme mozog, miközben lapozgatja álmait.

A kád megemelkedik. Kinyújtóztatja hosszú lólábait, és körbe-körbe kezd ügetni az árnyakkal kibélelt fürdőszobában két reszkető lovasával. Egy ideig járja örült köreit a csempén, majd kiugrik velük az ablakon, egyenest a sötétségbe, már az udvaron szalad a kádban ülő meztelen fiúkkal. A fürdőzőket megcsapja a februári hideg. A tél bekúszik csontjaikon, deret ültet a hajukba.

– Gyertek, vitézek! Szépre, tisztára mossuk a fütyiteket is! – nyeríti alattuk az örült kád, majd átugrat velük a rozoga kerítés deszkái fölött, és messzire vágat foglyaival az éjszakába.

Élesen recsegnek az ágyra terített száraz kórók, ahogy a szobában fekvő asszony a bal oldaláról a jobbra fordul. A melle fel és le jár, az ajkán titkos mosoly dereng. Álmában két délceg katonának látja a gyermekeit, amint egy hatalmas paripa hátán törtetnek ismeretlen országok, királykisasszonyok felé.

– Kis vitézek! – rebegi, majd hagyja, hogy tovább ringassák a képzetek habjai. A lába lelóg az ágyról, kemény sarka a padlót súrolja. A lábujjai közé szorult dobókockákon az egyes szám villan.

Tollszakadás. A hímzőcérna, amely az iránytűkbe szövö északot. Valahol a széles határban áll egy kád: jégcsapok lógnak a pereméről, ezeken korcsolyázik a hold sápatag fénye. Benne már megfagyott mind a víz, a vízzel együtt jégzoborrá vált a két fürdőző is. Bőrük fehéren dereng az éjszakában, olyan fehéren, mint akikről minden piszkot, minden színt lemosott már a szappanos víz. Nyitott, fénytelen szemük egymásra mered.

A faluban a tűbe fektetett madarak éneke átmossa a falakat. Az elhamvadt hegedűk parazsától meggyulladnak a poros komódokban őrizgetett kendők. Az angyalok törött zsírkértái a tetőkre potyognak.

Szilágyi Perjési Katalin

Frász-nap az Aranysárkányban

Szabadság – köszönt Puszi úrra Várhegyi elvtárs, ahogy a budiból jövet összehatalálkoztak.

Várhegyi elvtárs onnan volt felismerhető, hogy micisapkát hordott télenyáron, mióta megverték a börtönben, és bár leülte büntetése nagy részét, azóta nagyon haragudott a világra. Mert Várhegyi elvtárs lelkének bizony nehéz volt beletörődni, hogy nem egy vakmerő partizánakció lefülelésekor bukott le elvtársaival, ami minden öntudatos proletár álma, hanem rosszkor volt rossz helyen.

Úgy történt, hogy még a háborús évek elején Várhegyi elvtárs, aki akkor már illegalitásba vonult pár hónapja, vagyis a behívó helyett a bujkálást választotta, betért az állomásnál a restibe. Nyár volt, tikkasztó kánikula, és illegalitás ide, pártfegyelem oda, megszomjazott és legurított egy sört. Aprót böffentve a hideg nedű után éppen kilépett a resti ajtaján, mikor egy idegen fiatalember lépett hozzá, és azt mondta, fogja csak meg ezt a csomagot egy kicsit, majd egy barna papírzacskót nyomva a kezébe, fúrge léptekkel elfutott. Várhegyi elvtárs szíve büszkén feldobogott, érezte, itt a pillanat, amikor talán tehet valamit az Ügyért. De mit is? Míg ezen mélázott kezében a csomaggal, hirtelen sípszó hangzott fel, és körülötte kitört a zűrzavar. Civil ruhás detektívek lepték el az állomás környékét, majd kettő egyenesen hozzá lépett. – Kukkantunk csak bele – kacsintott huncutul a magasabb a csomagra, míg társa egy szót sem szólt, csak udvarias mosollyal gyomorszájon vágta Várhegyi elvtársat. A csomag tartalma, pontosan háromszáz darab röpcédula és Várhegyi elvtárs takaros csomóban elfeküdt a földön, és ő elgondolkodott, hiába kérte a legutolsó titkos gyűlésen, mostanában ne osszanak rá feladatot, mert szaggat a dereka, lám, a küldetés így is utolérte.

Mert Várhegyi elvtárs valóban lelkes és vakmerő tagja volt a helyi pártszervezet maroknyi csapatának, ő volt az, többek között, aki a kormányzó úr látogatása idején megvető arkifejezéssel álldogált a járda szélén és megvetését kifejezendő, loccsanóst köpött annak elhaladó gépkocsija után. Az esetnek, saját elmondása szerint, számos szemtanúja volt, ám retorzió nem történt, mert amint rendőr közeledett, ő rögtön a távozás hímes mezejére lépett. Beszámolóit elvtársai nagy elismeréssel hallgatták, csak azt nem értették, akiben ekkora bátorság lakozik, miért visszakozik mégis, ha konkrét feladatra kérik. Vakmerőségnek nem volt ő híján, de józan esze arra intette, maradjon csak inkább a járdaszéli politizálásnál, ezért minden feladat alól igyekezett kihúzni magát.

Nem állítható, hogy elvitte volna a balhét, de elvtársait sem buktatta le, tekintve hogy fogalma sem volt az egész röpcédulás akcióról. Nem baj, azért elítélték, és ő a börtönévek alatt egészen megkeményedett. Morózus lett és mindig haragos. Elhatározta, ha egyszer kiszabadul, ott árt mindenkinek, ahol tud.

Nem kellett sokáig várnia, a háború utáni évek hullámverése összemosta a mocskot és az aranyat, s ha a feljelentések bajnokságát meghirdették volna, ő bízvást dobogós helyezést ér el.

Mert Várhegyi elvtárs jelentgetett. Feljelentette a házmestert, hogy rádióján imperialista adót hallgat, ami igaz is volt, mert szegény rokkant zenetanárként jeleskedett valamikor és szívesen hallgatott opera közvetítéseket a milánói Scalából. A házbeli takarítónő megvető kijelentéseket tett a rendszerre és közben nagy vehemenciával csapkodta földhöz a felmosórongyot, állt egy másik feljelentésben. És így tovább. Aztán egy nap az Aranysárkányban iszogatva, meghallotta Puszi úr, Salamon Ármin, Hankó Malvina és Szedlacsek Pepi történetét. Kicsit tűnődött, kicsit hümmögött, majd megigazítva fején a micisapkát, kiment.

Pár nap múlva Puszi úr gyanútlanul a pultot vakargatta az Aranysárkányban, az ikrek meg, Julcsika és Karcsika, épp egy kismacskát próbáltak kifordítani a bőréből az udvaron, mikor váratlanul egy teherautó kanyarodott a kocsmá elé. Két civil ruhás elvtárs toppant be, egy magas meg egy másik, sötét micisapkában, pecsétes papirossal megerősítve, és Puszi úr fél órát kapott, hogy összepakolja a maga és a gyermekek holmijait. A kérdésre, hogy mégis, mit követett el, a magas elvtárs tájékoztatta, bejelentés érkezett, miszerint a háború alatt nyilas érzelmű egyént bűjtatott a kocsmában, mi több, nyugatra távozását is elősegítette. Hallod, apukádat emlegeti az elvtárs, simogatta meg Julcsika szösze haját Puszi úr. De ezzel még nem véges a bűnlajstroma, folytatta az ávós, mert még egy népnőző, zsíros, kapitalista kocsmatulajdonost is rejtegetett itt ugyanakkor. Ez meg a te apukád volt, mondta Puszi úr, és megcirógatta Karcsika szeplős orcáját. De csak egy percig tartott zavara. Gyerekek, pakolni, kirándulni megyünk, csapkodta össze tenyerét fürgén Puszi úr, és hamarosan megindult velük a teherautó. Az már csak útközben derült ki, hogy Julcsika a nagy izgalomban a macskát is becsomagolta, de jól is jött az később nekik, ott Ebesen, a juhhodályban.

Mert másfél nap kalandos utazás után a kirándulók Ebesen kötöttek ki, pontosabban Tót uram, egy kulák hírébe keveredett nagygazda juhhodályában. Tót uram két fiát elvesztette a háborúban, egyetlen lányát a feleségével kicsi munkára invitálta a felszabadító szovjet hadsereg egy tisztje, ezért nem rázta meg különösebben, hogy huszonhét népnőző burzsujt telepítenek be a juhhodályába.

Eleinte akadtak gondok az elhelyezkedéssel, mert Andrásy Barbara grófné nehezményezte például, hogy kissé vedlett, de eredeti nutriabundáját kénytelen megosztani fekvőhelyként a Rezső cigány népes családjával. Rezső vándorcigányként járta az országot és sok mindenhez értett, például ahhoz, hogyan kell kiemelni az alvó tyúkot a ketrecből úgy, hogy ne csapjon zajt, tudott gyereket csinálni, volt is neki hat, meg muzsikálni is tudott a maga készítette kukoricacsutka hegedűn. Szóval értett ő mindenhez, csak egyhez nem, a politikához, de ez nem volt baj, mert hogy kilegyen a létszám, úgy felhajították purdéstul a teherautóra, hogy csak úgy nyekkent. Vagy ott volt például Jimmy, a kis kopasz emberke, aki a gyerekek nyelvén értett nagyon, s akiről csak annyit lehetett tudni, hogy a tigrisszelídítő segédje volt az Amar cirkuszbán. Az volt a feladata, mesélte nagy beleéléssel a gyerekeknek, hogy pisztollyal a kezében álljon a mestere mögött és aggódó arcot vágjon. Ő azért került Ebesre, mert lelőtt egy postagalambot, megkárosítva ezzel a dolgozó népet.

Puszi úr, szerencséjére legyen mondvá, kitűnő szomszédokat kapott, egyik oldalukon a fent említett Barbara grófné telepedett le egy kifeszített lepedővel

választva le intim szféráját Rezsőéktől, másik oldalon egy matematikatanár lakott feleségestül, egy kockás abrosz mögött.

Leküzdvé a kellemetlenségeket, a kényelmetlen, de romantikus szalmaágyat, melyet reggelre rendszeresen szétrágtak a hodályban szép számmal tenyésző egerek, a bolhákat, az elemi higiénia hiányát, az állandó éhséget, mely egyformán kínozott gyermeket és felnőttet, és a megalázás számtalan változatos formáját, mellyel nap mint nap kedveskedtek fogva tartóik, Puszi úr példás lelki erővel megszervezte a hodály életét.

Alig pirkadt, a munkára fogható felnőttek Puszi úr vezénylete alatt elindultak a rizsföldekre, apa, ne menj a rizsbe, ordította rendszeresen Rezső valamelyik purdjája, és földig csüngött a taknya. A gyermekek felügyeletét és oktatását különben Barbara grófné vállalta az agg és majdnem vak ferences Titusz testvérrel karöltve, és ennek köszönhetően pár héten belül szépen törte a latint mind a tizenkét hodálylakó kisgyerek, beleértve Rezsőék purdjait. A szép szemű Baba, Rezső asszonya, jobb napokon bodagot sütött az ócska spór platniján, amire aztán mohón kenték az avas zsírt Tót uram kicsorbult bődönéből. Ha maradt a bodagból, eleinte rongyba csomagolva rejtették a gerendák alá, ám az élelmes egerek ott is rájártak. Julcsika és Karcika cirmosa rövidesen igazi tekintélyt szerzett magának, mert éjjel-nappal irtotta a társbérloket, ki is gömbölyödött szépen, aztán egy nap két vak kiscicát fialt a grófné féltve őrzött fehér angórapulóverére.

Nehezen telt a tél, karácsonykor szénnel karácsonyfát rajzoltak a hodály birkaszaros falára, Titusz testvérrel karácsonyi dalokat énekeltek, és a hidegtől fehérre ikrásodott mézet maszatoltak a bodagra, meg hagymát is faltak hozzá. Ez volt a vacsora szentestén. Puszi úr csutkababát eszkábált Julcsikának és a kislányoknak, még piros pántlika is virított kóchajukban, Karcika meg a purdék egész kis ménest kaptak kukoricacsutkából. A grófné karácsonyi versekből szavalt, nyakában álmosan hunyorgott a két macskakölyök, majd Rezső cincogott rövid ünnepi műsort kis hegedűjén. Ezután Jimmy adott elő rendkívüli és megismételhetetlen produkciót bolhacirkusza legjobbjával, majd csendben álomba sírták magukat.

Aztán lassan kitavaszkodott, és közben nem történt semmi, csak a szomszédos disznóólban lakó kisgyereket harapdálták össze a patkányok, meghalt egy idős asszony, aki megőrült és mindig a Szűzanyát látta lebegni a trágyadomb felett, meg új szállítmány internált érkezett egy reggelen.

Éppen felkelt a nap, hideg párák úsztak a puszta fölött, mikor Puszi úr a hodály melletti budi felé indult. Sötét micisapkás alak lépett ki az ajtón.

– Szabadság – köszöntötte Puszi urat Várhegyi elvtárs, és fejét mélyen lehajtva belépett a hodály ajtaján.

Puszi úr, a két árva meg a temető

Még a háború előtt történt, hogy Rezső bácsi, Puszi úr édesapja, aki már jóval túl járt élete delén, betársult Salamon úr mellé az Aranysárkány nevű kocsmába.

Sokan bolondságnak tartották kocsrát venni a temetőkert közelében, de Salamon Ármint sem ejtették a feje lágyára, mikor megvette a rozoga épületet. Fél éven belül kicsinosította, új berendezést és pultot csináltatott, kis asztalokat tett az utca felől, az udvaron meghagyta a lonc befutotta öreg pergolát, és láss csodát, hamarosan felfuttatta a forgalmat. A bejárat feletti elaggott cégablán öreg sárkány kémlelte a kisvárosi eget, aranya patinává kopott, ám betűi büszkén hirdették, sört, bort és pálinkát kínál a kiszáradt torkoknak.

A közeli temető foghíjas kerítésén öreg fűzek könyököltek, ciprusok meredtek vádlón ujjként az égre, ám ez lényegesen nem befolyásolta a kocsmá törzsközönségének lelkiállapotát. Bizony, rövid időn belül bebizonyosodott, Salamon Ármin és Rezső bácsi jól gondolkodott, sokan betértek a temetőből egy búfelejtőre a szomorú esemény után, bár egyszer az ellenkezője is megesett.

Az történt, hogy Bubánszki úr, aki félállásban kommunista volt, még a temetés előtt belépett egy szíverősítőre, mert meghalt az anyósa, és ezt az újságot szerette volna megosztani Rezső bácsival. A megboldogultat ismerte a fél város, ritka szekáns teremtes volt, ezért a kocsmá törzsközönsége melegen gratulált a hír hallatán, és egyöntetűen megállapították, ideje volt már, hogy elpatkoljon a vén

boszorkány. Megvolt a temetés, aztán estére, mire nyugovóra tért a ház, Bubánszki úr dörömbölést hallott. Álmoságtól vaksin nyitott ajtót, és rémülten felkiáltott, jesszus, visszajött a mama! Összeszaladt a ház, de kiderült, csak a megboldogult ikertestvére érkezett meg Pélpusztáról, aki lekéste a temetést.

Innentől fogva Bubánszki úr törzsvendég lett az Aranysárkányban, álmatlanságát frissen csapolt sörről orvosolta, unikummal bélelve. Amire Salamon Ármin azt mondta, ez olyan, mintha valaki tortát enne húsleves-sel, mert köztudomású, hogy mind a kettő mennyei, de keverni nem tanácsos.

Teltek az évek, aztán Puszi úr édesapja is felköltözött a mennyei söntésbe csaposnak, és mindenki természetesen vette, hogy fia veszi át a helyét. Nehéz, háborús idők jártak akkoriban, megcsappant a kocsmá közönsége is, ezért Salamon Ármin kitalálta, csábító, fehér asszonykarokkal csalogatja be a hétköznapiokba belefáradt férfinépet.

Egy napon rézvörös hajú, ibolyaszemű asszony koppantotta le kissé kopott bőrröndjeit a söntés előtt, nagyot szusszant, körbenézett, és azt mondta, igazán levakarhatná valaki a légyszart az ablakokról, alig lehet kilátni.

Így került az Aranysárkányba Han-kó Malvina, aki a Felvidékről utazott idáig, hogy megszépítse a kocsmá, a tulajdonosok és a búfelejtők életének hétköznapijait. Rövid időn belül egészen szépen berendezkedett a padlásszobában, otthonosan dirigált

Puszi úrnak, és nem akadt emberfia, aki ellentmondott volna neki.

Érkezése egész lavinát indított el, a tisztára síkált ablakok új függönyöket kaptak, vasalt terítő került az asztalokra, és tilos volt a padlóra köpni. Ezek után már senkit nem lepett meg, mikor két nap után Salamon úr is új nyakkendőt kötött. A forgalom megnőtt, sokan csak azért tértek be, hogy Hankó Malvina kék szemébe nézzenek, karjának remegő teltségét lessék, mikor a sört csapolja, vagy kezének együtt érző simítását érezzék a vállukon egy-egy temetés után.

Békességben teltek a napok, de semmi nem tart örökké (ahogy a komáromi cserepes mondotta, mikor másnap ledőlt az új kályha), mert a háború beleköpött a levesbe.

Egy este, zárás előtt Bubánszki elvtárs verte meg az ablakot, és figyelmeztette Salamon Ármint, jobb lesz búvóhelyet keresni, vagy megszökni, mert rossz világ jön a más vallásúakra. Rövid tanácskozás után, Puszi úr javaslatára, Salamon úr döntött. Egyedülállóként összeszedte kis culibuliját egy kizsitáskába és felköltözött egy rejtékkamrába a padlásra. Kicsit füstös és szűkös volt a hely, ott a kémény szomszédságában, barnapiros oldalasok és sonkák merengtek a szegen, de jelentősen enyhített a helyzeten Hankó Malvina gondoskodása, aki naponta háromszor meleg étellel és jó szóval látta el.

Puszi úr egy hétig panaszkolt fűnek-fának, üzlettársa mily csúfosan lépett le a bevétellel, itt hagyva őt nyakig adósságban, Hankó Malvin meg a kofáknak újságolta a piacon szökése történetét. Hiába, nincs jobb hírvívő az asszonyoknál és a részegeknél.

Elég az hozzá, hogy nem keresték többé Salamon Ármint, viszont égre-földre kutatták pár hónap múlva

Szedlacsek Pepit, aki fűtő és mindegyes volt a nyilas pártházban. De addig történt pár dolog.

Hankó Malvina látogatásai testben-lélekben megerősítették Salamon urat, vigasztaló szava és keze elsimogatta a rémeket. Megnyitotta szívét és ágyát az üldözött előtt, és ebben az sem gátolta, hogy akkoriban Salamon Ármin kora szerint bizvást apja lehetett volna. Ám Hankó Malvina nagylelkűsége más irányában is megmutatkozott.

Ekkor volt az, hogy a front közeledtével Szedlacsek Pepi, ki Puszi úr édes-unokatestvére volt anyai ágon, és mindeneként a nyilas pártházban ügyködött, egy reggel, még nyitás előtt, bebocsátásért könyörgött. Puszi úr és Malvina meghallgatta, majd rövid tanácskozás után berakták Salamon Ármin mellé a kamrába. Mit csináltak ott ők ketten addig a pár hónapig, míg köröttük dült az őrület, emberfia meg nem mondaná. Hankó Malvina, igazságosan megosztva erejét és ölelését, egyformán etette és ápolta a két bujdosót, egészen addig, míg Salamon Árminnak egy éjszaka hamis papírokkal sikerült az óhazába menekülnie.

Közeledett a front, és Hankó Malvina is megvívta addigra a maga csatáját, mert két hónapra rá, hogy Szedlacsek Pepi nyugatra szökött, Puszi úr kezei között félig kivérezve ikreknek adott életet.

Kék szemmel hunyorgott a leányka, szája kiköpött Szedlacsek, a kisfiú kissé elálló fülei meg Salamon Ármint idézték.

Ám ez mind nem fontos, mert Hankó Malvina sajnálatos halála után Puszi úr sajátjaiként szerette és nevelte őket.

Tudják, ott az Aranysárkányban, a temetőkert mellett.

Támba Renátó

Nyaraló kerttel

Be kéne rendezni a lelkem egy hatalmas kerttel, benne állatokkal, tévével meg tóval. Az állatok nappal mindenféle hanggal telítenék nyugalmas tavam vizét: jópofa majmok, hosszúkás fejű, kedves kis lovak, alvilági kutya, tudatalattim őrei. S a tévé, a tévé pedig csak este szólna, állatműsorok mennének benne. Berendezhetné Isten a lelkem ilyen állatokkal, olyan jól eljátszadoznék velük, hogy csuda. A tévében pedig az lenne a záróműsor, hogy öt percben a saját boldogságomat nézném. Az a műsor meg felettébb jópofa lenne.

Cím nélkül

Álmomban színes rajzfilmeket adtak egymás után. Gyermekehősök, királylányok, világlátó patkányok, szuperhősök és minden, ami a képzelet életben tartásához feltétlenül kell. Egy magasított fotelhez voltam kötözve, nem váltogathattam a rajzfilmek között, de közben még narancs üdítőt is kaptam intravénásan. Az ápolók nagyon kedvesnek látszottak, de nem szóltak hozzám. Csak néha fordultak meg körülöttem, némán és fehéren. Nekem az álomban nem volt szám, én sem szólhattam. Csak szemem volt, hatalmas, mint a rajzfilmfiguráknak. Kezem ernyedten tartottam a fotel karfáján, ujjaim nem tudtam tenyerembe hajlítani. A hajam közben egyre csak ritkult: láttam magam néha kívülről.

Láttam egy tájat is az ablakon túl... egy fára láttam rá, amelynek néhány száraz levele volt mindösszesen... és sorvadt ágai. Az álom egy pontján felkeltem volna a fotelből szívesen, mert hívott magához az a fa, titokzatos, halk szavakkal, akárha egy másik álom lett volna ott... Mentem volna, ha a lábam lerakhatom a szőnyegre. De a lábam nem mozdult... egy tagom sem moccant. A rajzfilmek egymás után mentek, sokszor meg sem várva egymást.

Mindenféle szuperhős, de egyre csak összerosódtak agyamban. Hableány, gépfegyverkezű szuperember, félkarú bandita meg minden egyéb. Életemben nem láttam annyi rajzfilmet, mint álomban. Életemben nem voltam még annyira tehetetlen, mint abban a filmben... Azt hiszem, ha címet kéne adnom, „A magány” címet választanám; igaz, kissé tragikusan hat. Fekete alapon futna a cím, és ez a fekete alap a címmel fél percig tartana. Aztán elkezdné, de engem a legtöbb kocka inkább háttal mutatna. Csak néha szemből. És távolról mutatná a tévét.

Utószó

Végül kiöregedtünk egymásból, mint két kopott zsák. Végül visszamegyünk első játékainkhoz, de csak pár langyos emlékkép erejéig, még ha úgy is érezzük, ez a pár emlékkép egészen előnti lelkünk. Mint meleg tej, elárasztja elém csatornáit valóban az édes gondolat, hogy te és én valaha szerettünk a tenger partján, megannyi örömben lubickolva, egymás kezét fogva, mezítláb, pizsamában járni. De már nem vagyunk gyerekek, se ifjak, mint akkor. Nem lubickolnak már bennünk a tűnékeny örömek. Lelkünk a meddőségnek, az apadásnak adta át helyét, s az örömek helyén csücsül a mulandóság szikár istennője. Szikkadt képű, sovány asszony, haja a hold üres bánatától fénylik. Mi már nem vagyunk szerelmesek, se egymásba, se az életbe. De még megfogjuk néha egymás kezét. Nem mint a boldogok, hanem mint a boldogtalanok. Akik már előre tudnak mindent. Akik számára már nem létezik csoda, sem tragédia. Csak két zsák. Két kopott zsák: egymásba öregedtünk.

A Cédrus Művészeti Alapítvány (Budapest) nyílt pályázatot hirdet (elsősorban) szépirodalmi alkotások (versek, elbeszélések, kisregények, drámák, mesék, esszék, tanulmányok, kritikák, interjúk, naplók, vallomások, dokumentum-összeállítások stb.) létrehozására vagy idegen nyelvből fordítására.

A kiemelt művek közzétételét az alapítvány az általa kiadott Napút folyóirat 2015. esztendei évfolyamában vállalja.

A folyóirat arculatához illő, megfelelő esztétikai értéket képviselő, nyomtatásban közzé nem tett eredeti alkotásokat várunk. Bemutató levelet és a pályamunkák esetleges megelőző elektronikus közzétételéről tájékoztatást kérünk. Kérjük, a pályázatban szerepeljen telefonszáma, postai és e-mail-címe.

Az alkotások beadása (elektronikus vagy – ha más mód nincsen – gépelt változatban) 2014. november 1-jéig folyamatos.

A könyvnyi terjedelmű pályamunkákat lehetőségei szerint a Napkút Kiadó gondozza.

Az alapítvány nívódíjat hirdet a legjobb munká(k)ra.

Eredményhirdetés: 2015 eleje.

A pályázathoz jelentkezési lap nem tartozik, nevezési díj nincsen (de segítségként fogadjuk például a Napút féléves előfizetését: a pályázó tájékozódását is szolgálva ekként). Megkötés nélkül bárki pályázhat, aki magyar nyelven alkot, magyarországiak és határon túliak egyaránt. Egy pályázó több munkával is jelentkezhet, akár több műfajban is. Terjedelmi korlát nincs. Szerkesztőink értékelő sorokat csak a mintegy 50-60 kiválasztott mű kapcsán fogalmaznak meg (röviden) az alkotók számára. Információt a www.napkut.hu oldalon találnak még; a végeredmény először ott lesz olvasható. A pályamunkákat személyesen a kiadóban, elektronikus úton (napkut@gmail.com) vagy postán fogadjuk (cím: Budapest, 1043 Tavasz u. 4.). Kéziratokat csak megbeszélte esetekben őrzünk meg.

Ébert Tibor
Erlkönig lován

Már nincs sok hátra
vonszol magával az irama övé
meg a csönd az örvény a roham
simogatás ahogy fogva tart
markol rám tapad
szorítása szelíd és gyengéd és állhatatosan ragaszkodó megbékéléssel
hűségek hiénabilincseivel
felfele kapaszkodás
lefele zuhanás
vonszolnak előre hátra
mindenfelé
a geometriai síkidomok nyomvonalain
jelzéstáblák között térfogatuk méltósága a tiéd
itt ott mindenütt
magával ragadó vonszolás
az egyetlenegy és utolsó menekülés menetelés
ez a futás körbefutás
történeted
történelmi akarás
csonkulások
amputációk beteljesülése távolodás és közeledés
érkezés visszatérés
ismételgetések
céltalanság céljaid
csillagtalán elmenekülés
ez a minék
az a honnan
ez a hova
Erlkönig lován örök marcangolásaid
képlékeny hajnalközegéből
reménykedésbe reménytelenség
ez vagy így?
Te?
ez hajt űz kerget
tűvésre felfedezésre
ez a vakság látomás
ébredés önáltatás
kiengesztelődés...

Csáji László Koppány

Génbank – palackposta

Feszül a vitorla, a hajó fordul.

A láthatáron túl valahol a part van.

Egy kéz, egy kihulló üveg. Papírtekercs táncol az üvegfalban.

Csobban a víz, bukdácsol a dugó – a rakomány nem kakaóvaj –
Fekete halál. A távolban nem sejtik a horizontot figyelő elmék,
Hogy valahol egy üveg feléjük úszik. Utasa: egy sóhaj.

Üvegcese, vagy csak egy emlék.

Lefagyasztani minap a bankban csupán pár apró sejtet akartam,

S ehhez egy hajszálat palackba zárni kellett. Remélem,

Vagy tán csak sejttem, hogy valamelyik pöttöm sejttem

Ezer vagy millió év után új életre kelhet. És benne én is.

Csizmát virágzik a lábnym! Mi kell még? S milyen lesz ő?

Az utánam jövő fiacskám – vagy anyát is kap, s lesz egy lányom?

Csupán embercsíra lesz, gyógyszerészeti kellék,
Öntudatlan kísérleti alany? Tudósok, szendvicsüket eszegetve,
Tanakodnak, fogadnak majd felette,

Hogy ez vagy az a szer vagy eljárási próba

Meddig fáj neki: kimúlik vagy kibírja ez az aprócska?

Remegve tűnik el majd némán, megvakulva?

S ha mégis emberré születik – minő szerencse –

Ki lesz az anyja? Fekete, vörös vagy fehér nő? Vagy nem is lesz

Anyja? Mit bánom én! Ezer év múlva fakó sejtemből

Végre életté bonyolódva fölsír majd valaki!

Valaki, akiben újjászületék én – túl az idő

Átúszhatatlan, dögszagú tengerén.

Vajon milyen lesz a világ ott, ahol majd ő él?

Fogja-e őt is kínozni a többség, mint kegyetlen főnövér:

Kitaszító vagy kitaszított lesz-e? Nyelvtörvények, elhallgatások,

Verések, fenyegetések és intézkedések sokasága béklyózza-e?

Hadban áll-e majd a drága e mostani mából származó némelyik

Ükunokámmal – szemét kivájva? S megbosszulja-e sérelmeit

Másokon – ha ezt épp senki se látja? S ott, a jövőben, mit lát?

Elvesz vagy ad-e lehetőséget, hitet, autonómiát

Idegen népekké lett ezredévnvi féltestvéreinek?

Vagy felettük a győztesek dölyfös táncát járja,

Az eltiportak torát üli meg? S együgyűn röhéccsel,

Mint ostoba gyerek a pillanat-libikókán?

Vágya mi lesz: pénzzel, békével, harccal bár – de:

Győzni? Vagy csak nagy vagyont, pénzt szeretne –

És jó sokat örülni? Hevülni? Sikerben megdicsőülni?

Mi lesz majd a célja, értéke és álma? Küzd az igazáért? És hogyan?

Bátran kiállva, vagy csak elfut majd, elsunnyog a gyáva?

Az lesz-e neki is a jó s a szép, mint ami nekem?
 És ha nem – pusztuljon elfajzott gyermekem?
 Szeretném átsegíteni a döntéseken,
 De tehetetlen vagyok – ez megizzaszt cefetül.
 Tébolyít az idő kifúrhatatlan cellája, mi nem kívül van,
 Hanem legbelül. Nem hallja tanácsom, nem érzi ölelésem!
 Segítség, tanács, simogatás – minden hiába.
 Nem érezhetem sóhaját, rajongását, büszkeségét.
 Merthogy büszke lesz őseire, ugye? Lenne oka rá?
 Nézzünk csak magunkra! Vérünk feketéskék.
 Tőlünk a majdani világ mit tanulna? Jobbak vagyunk-e,
 Mint bármelyik másik? A mi közös ük-ük-ükanyáink
 Vagy ősapáink? Mit gondolnának ők – rólam és rólad?
 Melyikünk hős? Kiből lesz Ábrahám? És kiből zseni?
 Nehéz a világot versenyüinktől megmenteni.
 Egyikünk, lám, ez a szín – másikunk meg az lett.
 Adunk-e ezer őspanáknak büszkeségre okot?
 Háborúzunk? Öljük-e testvéreinket? Gaztett
 Vesz körül – vagy szeretetet virágzó élet? Nem tudom,
 Pénélopé-vásznonként hány ezer éve
 Fonódunk szüleink aggódó reményébe,
 Remény-szövetébe. Hány ezer éve
 Hálnak meg szüleink aggódva-félve.
 S mi folytatjuk ugyanazt, mint ők – immár ébren.
 Távoli ük-ük-ükönokákként majd követnek
 Mások, és megkérdik: eljött végre a földi éden? Még nem.
 Vajon mi betöltöttük-e millió szülőnk vágyait,
 Sóhaját? Vagy lettünk mi is: csalások, csalódások – mint odaát?
 Küszködünk. Falvainkon új és új sereg vonul át: ablakomon nejlón,
 Az ajtómon nincs kilincs, elrejttem a lányom, de a gyomrunkban
 Semmi sincs. Csak egy dolog furcsa, mondta nekem egy baka:
 Mégis jön belőlünk minden napra egy kaka.
 A jövő tán több lesz? Távoli fiacskáink!
 Ha majd nálatok is nyelvek, vallások és határok
 Közé lesz zárva a világ: tanultok-e tőlünk egy szívdobbanásnyit?
 Mi mást tanulnátok? Oktatják-e majd még neked, hogy
 Miért kell és hogyan – másokat meggyaláznod? Tűz!
 Hiszen az már a szemközti lövészárók! Rád ott is én várok.
 Vagy egyszínű, szép és új lesz az a világ?
 Egységsszíveket kalapáltok? Kicsi drágám!
 Beteljesedik-e az a bizonyos eltűnés: az átok?
 Nálatok majd csak az egyenlő testvériséget szabad!?
 És a tolerancia nevében a türelmetleneket főbe lövitek?
 Ez vár tirátok? Vagy folytatjátok a balraát-jobbraátot?
 Ellenséget nemzünk – vagy barátot? Kétség diderget.
 Raksz-e majd fészket szívedben Istennek?
 Mi lesz majd a hited? Mi a bizonyos? Csak a talánok.

Kis utódcskám! Látod! Lehet, hogy épp te, ez az egy kicsi sejtem
Veszejted majd el mostantól sorjázó gyermekeimet.

Féltem a jövőt e sejtemtől. Elmélázok – vagy éppen ő védi meg?
Mintha tűzbe néznék – de szívem jéghideg. Nem tudhatom.

Tán a jelent tudom? Testvéreinket jog s okosság labirintusában
Akarjuk mi is kipörölni, szabályok közé szorított úgymond Igaz,
elismert tusában – legyőzni. Micsoda sportszerűség!

Vagy ezt álnokul tesszük, az Erőssel szövetkezve? Egyre megy.
Kérdésem harangja kondul: nem jobb-e a győzelemnél a vereség?
Az legalább nem bűn – és csak az áldozat jut a mennybe. Nemde?
Vagy mégse? Hiszen a győztes erőnné farigcsálhatja
A gyalázatot, s bűnössé azt, aki meggyaláztatott. S a világ
Emlékezetében bemocskolódva él tovább – kívánva a felejtést.

Mert mindig fordul a kocka: megbüntetni s egyéni
Vagy csoportos vágyától, nyelvétől, vallásától megfosztva borotvanyelvvel
Ki kell majd röhögni nekünk is a szomszédot egyszer?
Nem gúnyoljuk azt is, aki ma is itt van velünk? Mérget iszunk és mérgezünk.
Nem osztunk tán mi is pofátlanul pofonokat? De. Sokat.

Meddig tart ez a harc? Van ellenszer?
Kutatunk-e vélt okokat? Álmodunk-e múltat, őszindokokat, s remélünk-e,
Mint hiú apáink, anyáink – valami jobbat, valami szépet?
Mint én most. Kiféle lesz majd az a kis lény? Ki leszel, kiskomám:
Magyar, szerb, olasz, osztrák vagy román? Vagy hontalan
Nemzetfogyatékos? Addigra sírkeresztjeink is elenyésznek.
Talán azt se tudják, mit jelentenek ezek a szavak, melyekért most
Halni vagy ölni tudnánk: hevítenek és megfagyasztanak.
Pedig mennyi szép és mennyi érték! Mennyi igaz aggodás rothad humusszá!

Hol lesz már addigra ez a vágy és ez a harag?
Volt egyszer, valaha, tán igaz se volt, őseink álmovilága
Vagy átka: bosnyák, sváb, hucul, ruszin és magyar – mese, mese, mátka.
Veszteség-e, ha a történelemkönyvekben sem lesz rá sehol egy jel?
Sehol egy kérdőívbe tett rovátka. Kincseink végleg elásva. De talán
Épp így lehetsz szabad, pici sejtem! Hajszáltollam Ikarosz szárnyával
Az izzó Nap felé száll, ki teher nélkül röppen.

Mi vész el velünk, mi fogy el általunk, kik tőletek ma
Jövőt koldulunk? Jöjjön el hát a te világod, kicsi csöppem!
Vagy ti is álmodtok magatoknak dicső ősapákat: ki népeket tipor,
Gyaláz? Licitálva, még hősebb őszre vágyva teremtünk vigasz-takarókat.
Mi értelme lenne emlékezni miránk, akik jó kakukként
Utódainkban is csak önmagunkért – küzdünk, aggodunk... na lám!
Önzésem lüktet tetten ért vágyamban. Hisz semmit sem tudok rólad.

Pedig lehet, hogy a jövőnek tőlünk csak egy apró sejt kell.
A tavasz észrevétlenül átlép felettünk, s mi, ostobák,
Mint a diók fagyott burkai száradunk még a fán.
Lehullunk – fújja a szél mérgező rostjaink minél tovább! Ezer év után
A palackpostát kihalásszák, s rámerednek: régi nyelven íródott.
Számukra ez ismeretlen. Rejtjel? Mondani akart valaki valamit – talán.

Bakonyi Péter

Mese egy ajtóról...

Egyszer egy napon, valahol a huszadik századi Európában, talán a közepén időnek és térnek, úgy ezerkilencszáznegyven és ötven között, egy úgynevezett városi házban, talán tisztviselőtelepen, talán munkáskolónián, mindenesetre az első emeleten, a körfolyosó felénél, egy üvegezett ajtóról, amelyen különben halk kopogást vártak (mint ismerős lépéseket ápolt gyepen, nyugodt szívdobbanásokat kigombolt ing alatt, billentyűhangokat régi írógépeken), egy éjjel vasalt csizmasarok rúgta le a zárat, pedig volt egy kulcs a házmesterfülkében is.

A hajnal meglepetten megállt a fák fölött, s az ablakon félve benézett, de amit látott, nem érthette meg, mert a természet nem ismer a vakéjnél is sötétebb földi dolgokat.

A bögre rég kihűlt az egyik vendég rendelte, frissen főtt malátakávé maradéka körül, mire az üvegezett ajtó az első emeleten, úgy a körfolyosó felénél – amely korábban konyhabejárat volt, csak a leválasztáskor lett névtáblázva, így: Somlói András tanár, a tanár áthúzva szöggel –, már ismét zárva volt, abban a régi, téglás, városi házban, egy fővárosban Európa közepén valahol, ahol a halk kopogásra vártak szívdobogva, mint ismerős léptekre szépen nyírt gyepen, de helyette egy csizmás láb az Elzett zárba rúgott, s berontottak többen a szoba-konyhás lakásba, mintegy a politikai viták más eszközökkel történő rendezése végett, körülbelül az aládúcolt körfolyosó közepén, s közepén a kilenczel kezdődő száz évnek is.

A zöld kasmírpulóver a székhátán hirtelen megnyúlt, mint a gyorsan nőtt gyerekben az árnyékától való félelem, s a sarokban egy háborítatlanul hagyott eb fel-felvonyított még azután is, hogy magára maradt abban a szoba-konyhában, a körfolyosó közepén (talán végleg, talán lelkiismeret-furdalásból a vice majd befogadja), abban a városi házban, ahol az a bizonyos csizma, amelyik betörte a zárat, azután valami mást is eltört odabenn, a padlóra zuhant fiatal nő hasára taposva, aki felsikoltott a fájdalomtól, de csak annyit suttogott maga elé, összegörnyedve a torontáli rongyszőnyegen: Jaj, csak most ne jöjjön!, s mindezt csak alig valamivel az előtt, hogy egy csendes járású fiatalember, akinek halk kopogását itt nemrég annyira várták, belépett az üvegajtón a kivilágított, szoba-konyhás lakásba a körfolyosó közepén, egy városi házban, az első emeleten, valahol egy közepesen fejlett európai nagyvárosban, valamikor a fejlődő huszadik század derekán.

A csendes körfolyosó néhány függönye rebtent csupán, amikor elvonultak a kései-korai látogatók, s a mindig tárva hagyott felső kisablakon át ki-be fújta egy reményvesztett szél egy felhasított csipkés párnaciha könnyű, itt-ott pirosassá lett tollpihéit, de a hajnal akkor már igen messze járt.

Talán egyszer, egy napon, valamikor megváltozik majd ez a megszokott, fess, nemzeti lábbeli-viselet is...

Németh András

Meglehet, arról, aki ötvenvalahány
táján egy álmosvasárnapon,
esetleg most, leszámolna
a házmesterlakás intimitásaival...

– A nyitott ablak hátrány?

Tanudvaronc.
Az őrhelyén
ragadt bunyik.

A vélemény
fiára vár.
Akár a csikk.

Habár a füst
leleplező,
titok marad,

tükörtlődő
mutatja jól,
amit szabad.

Na persze más
tilos. Teák.
Idegfüvek.

Koros bakát,
profit, rimák
szeressenek.

Legyen tehát
a nap derűs.
Fegyelme süt.

Ki régi szép
időt remél,
ma már nem üt.

Figyelni kell.
Csak azt. Hiszen
sok is, talán.

Az új szelek
becézte fül
haszon csupán.

Vigyázna rá
ötarc sugár.
Diétadal.

Tanács gyanánt
lefogyna. Hős.
Sötétje fal.

Gyümölcsösök
nyarát, a friss
levét, ha híg,

a délutánt,
fölisza majd,
föl, estelig.

A szürcsögés
mögé bebújt
kiváncsiság

elég öröm,
amíg fedik
a gang, az ág.

A vén akác
körül kering
libegve hír.

Huzatba tincs
kerül. A tény.
Kopasz tupír.

A pletyka rá
sosem tapad.
Matyink lehet.

Bevállaló.
A tar fején
aranyveret.

Mi most a gúny,
de tárgya, ő,
sziporka agy.

Adást vehet,
botor vigyor
a szájra fagy.

Csibész kölyök
bevágta dísz
alázza meg.

Bozontnyi szőr,
belőtt dajer,
parókagegg.

A konyhakő
fogata mű
bodorsörény.

Utalna rá,
egy éra tűnt,
el, ez kemény.

Kitüntetés
a haj, netán
veszélytelen.

Kap érte, hopp,
tömegtagunk,
nem esztelen.

Gyöngyösi András
A parasztok könyve
 (Részletek)

I/4

A kisablak mögött bámészkodó szemek
 – a csecsemőé, ki még azt látja,
 mit mi már nem látunk,
 a kislányé, ki egyre inkább a földi dolgokra kíváncsi –
 közelebb kerülnek az idegenhez télen.
 A ház apróságokkal telik meg,
 nemhiába faragták mesterműbe oszlopait,
 festették ki zöldre az ablakkeretet,
 puhán megpihenhet ott belül a fáradt anya,
 ki egy pillanatra odakölcsönzi figyelmét az utazónak.

I/7

Gyerekarok, gyerekszemek,
 veletek még akármit lehet kezdeni,
 akármivé válhattok;
 maradjatok hát hűek magatokhoz!
 Tükrök, mert fénylenek?
 Önmagukat tükrözik.
 Vagy ablakok?
 Csak a léleknek nyitottak,
 mely a szeretetben gyakorolja magát.
 Szavaitok idegenek,
 mégis akárkinek érthetőek.

I/8

„Hej de nem az a rózsza,
 ki kiskertben nyílik,
 hanem az a rózsza,
 aki egymást szereti.”

Tánc, a bokázás napszámosainak öröme,
 mely mint a lélek, nyitott,
 egész-ség, az egészben maradás gyakorlata,

favágás, aratás, szerelem ritmusaira járó
jól megtanult, jól ismert mozdulatokkal.

„A legénynek jár a keze,
a leánynak legyen esze.
Ez a tánc a legényeké,
nem a házas embereké.”

Nem utánozható, csak művelhető,
csak élni lehet benne, mint a fényben,
ami felé a hívás egyre erősebb:
ne törődj vele, milyennek látnak mások,
táncsal töltsd az idő kedvét, szeress!

„Én is drága, te is drága,
egyetlen fa két virága,
minek nézünk mégis másra,
nem egymásra, mindig másra.”

Tánc a táncért, a másikért.
Tánc az ágy előtt, az ágy helyett.
Aki táncol, az ember módra él.

„Apja fújja, nem a fia,
apja is csak azért fújja,
hogy a fia megtanulja.”

I/II

Fiatal lányszemek, mire hívogattok,
a lélek ünnepére?
Mit vártok a férfitől?
A szemek és szavak játékait,
a kezek, a test játékait?
Ugye nem gondoltok házrészletre, autóra, hűtőszekrényre?
A paraszti közösségekben is felépülnek a faházak,
kinek-kinek ízlése, javai szerint.
Nem kellene hozzá semmilyen vállalat ötletei,
ott rejlenek azok az idősebbek inaiban,
amik a munkában az utódokra átszállnak.
Ugye nem erőszak a fényképezés,
nem ront rajtatok semmit a fénykép,
melyet majd drágán fognak eladni
drága országok drága üzleteiben?
Te lány, a haszonból semmit sem fogsz látni,
mégis te őrzöd csupán a nyereséget a szemedben.

I/23

Vad, pogány arcok a maszkok mögött.
 A férfiasság e fajtája
 nem a finomságok városaiban fintorog,
 ősbib kódját követi sorsának.
 Ezek a vad szemek mégis oly lágyak,
 hiteles értelmét birtokolják a virágzásnak.
 Esetlen, sáros angyalok,
 pálinkától bűdösek, nehéz szagúak:
 majd a boldogság küldöttei lesztek
 a tisztára mosott, simára
 kimángorolt lányos házakban.

I/26

Mint az utolsó ítélet hírnöke,
 ökörszarvába fú egy mocsaras szemű,
 pálinkában elázott legény.
 Vége a karneváli maskarázásnak.
 Mint egy borbélyt, fürdőt sose látott szelíd ördög,
 ő fogja a lovak gyeplőszárát favágáskor, aratáskor,
 ő járja holtfáradtan is a legényest a bálban,
 ő hentereg a széplányokkal a szénapadláson,
 ő beszél az állatok, fák nyelvét,
 kölykét, öregeit babusgatja.
 Fáradtak szemei, messze néznek,
 semmit, vagy csak Istent látnak,
 ki jó éjt ad pogányainak.

(1985. május)

(A Kárpátok mágikus földje című francia fotóalbum nyomán)

Beléptem a színpadra

Beléptem a színpadra. Megütött a nagy fényesség, a nézőtér könnyedén, szelísen ringott alattam a lámpák fényözönében. Hátul még nyitva álltak az ajtók, egy bárpultot láttam az előcsarnokban, rajta poharakkal, és palackokat az árusító mögött. Egészen messze voltak már, de még hozzátartoztak a teremhez, befejezve azt. Filmként pergett előttem ez a látvány, ahogyan a későn jövők helyet kértek, elfoglalták székeiket. Volt, aki rohanva érkezett, majd összenevegett másokkal, akik még kétoldalt álldogáltak. Mivel a színpadon voltam, így a nézők életét láttam fénylőnek, valóságosnak.

Higiénikus szerelem

Csak akkor gondolok rád, ha nincs éppen más dolgom, nehogy összekeveredj idegrendszerem szervező ingereivel. Telepatikusan szeretlek, néha a megtermékenyülés misztériumára is gondolok, és ez sem látszik megoldhatatlannak. Talán, ha mindketten így gondolnánk. De te minduntalan másra gondolsz, és elnézel mellettem. Először azt hittem, hogy a megoldáson töröd a fejed, de végül valami olyasmit mondasz, hogy vegyek neked virágot, hogy csókoljalak meg, vagy a kezemet szorongatod, mikor tudod, hogy így megfertőzzük egymást, nem is szólva az ajkak érintkezéséről. S ha legalább ez segítene, de teljesen haszontalan. Pedig az idő szorít, rövidesen le kell adni az első csecsemőt a begyűjtőbe, különben ezt-azt megvonnak, s ki tudja, milyen következmények elé nézünk még.

Építészlány

Volt egy építészlány barátnőm. Már nem emlékszem a nevére, sem arra, hogy milyen körülmények között ismerkedtem meg vele.

A lényeg az, hogy együtt aludtunk nála többször is a kollégiumi szobájában, majd később még többször az albérletében. Már az ágya is olyan ötletesen volt beosztva, mintha előzetesen alaprajzot készített volna róla. A pizsamája, melyet a forma kedvéért mindig magára húzott, az is olyan célszerűnek tűnt, mintha ő szabta volna ki. Azután a szobája, az íróasztala, miként a teste is, mind olyan szabályosnak, jól rendezettnek bizonyult, mintha egy magazinból lettek volna kiollózva. Talán ezért éreztem magam némiképp feszélyezve vele.

Állandóan alaprajzokat firkált, lakásokét, házakét, melyek föld alatti egérrátatokra emlékeztettek. Egyébként, ahogyan egyszer említette, térben gondolkozott, mint minden valamirevaló építész. Közben alig tudta kifizetni az albérlete árát, s enni vagy inni sem igen volt mit nála, így szeretkeztünk és aludtunk:

ez volt a legolcsóbb. A gumi óvszereket ő vásárolta nekem, formatervezett, illatos darabok voltak.

Aztán ebből sem lett semmi, mert az építészetet nem értettem. Leginkább azt nem, hogy miközben ő másoknak lakásokat, házakat tervezett, amikért koldusnak való pénzeket kapott, s azt néha-néha éttermekben, kocsmákban tivornyáztuk el, ő a parányi szobából álló albérletben tengődött velem együtt. Miért nem magának tervezett egy lakást vagy házat, amit fel is lehetne építeni kölcsönből, gondoltam, ahogyan ez szerte a világon történik? Így lett volna értelme a firkálásnak. Le Corbusier is így csinálta, meg talán Wright is. Frank Lloyd Wright. Persze igaz, hogy ez nem errefelé történt, s nem is mostanában, de akkor is, a helyzetén ezeknek mit sem szabadna változtatni.

Ezen aztán egyszer összekülönböztünk, pedig egyébként elnéző vagyok, könnyű velem szót érteni, s ezen kívül jól összeillettünk volna. Így egy nap kiadta az utamat, s magamnak is albérlet után kellett nézmem.

Szekeres Mária

Mai horizontom

Egy szó megakadt bennem,
sima üres láthatárban feszül.
Mosolyod, Uram, szavaim fölött,
s komoly tekinteted rajtam.
Alvó lelkem kietlensége is
csak Téged keres. Kezem nézem:
üres tenyér – de lelkemen vár már
vigaszod feltámadása.
A hétköznapiok semmittudása
s a Szél, mely távoli horizonton
titkokat kavár, szememre vetül.
Hatalmad árad, benned lélegzem
vakon, egyedül, míg Benned él,
lélegzik magányom tétovasága.
Egy pont lennék csak célkeresztben?
Nem tudom. Nézlek csak szétomló
időm fókuszában. Semmit nem tudok,
s mindent értek karjaidban.

Csikós Attila

Hidegtű

Egyetlen mondat zörgött át az agyán, mint valami koszos, kivilágítatlan vilamos a Bécsi út közepén, mely a remízbe sietve minden megállón fékezés nélkül keresztülrohan, s nem marad utána más, csak vaskerekeinek bántó, távoli csikordulása.

Lassan összeszedelőzködött. A rendőrség már elvonult. Semmi nem érdekelte. Egykedvűen toporgott a hókásas betonon. Csomóba gyűrte a véres rongyokat. Rágyújtott. Csiklandoza torrát a füst, csuklani kezdett. Emlegetik...

Az álmok hasadását éljük. Megszüljük magunkat a hazugságból, amit az évek alatt eleven hússá és ideggé növesztettünk magunk körül.

Mintha megkeményedett volna a bőre. Mintha letörne róla a bánat gyöngye kocsánya, ha elmosolyodik. Ezen gondolkodott, ahogy a szemetes felé gázolt a hóban. Tíz évig nyitott volt bármire, ami igaz. Amit annak tartott. S most, amikor mindenki valami lelki megtisztulásra várt, ő bezárta lelkét, szívére gombolta minden dacát és dühét, s bizalmatlanná vált a legelemibb, félreérthetetlen jóval szemben is. Hát mi ez? Hazugság volt a jóság? Hazugság volt a derű? Csak lustaság volt minden, amit a mások megértésének hitt? Akkor ez volna ő? A szembenállás, az önmaga arcát babráló ideges önzés? Álarc volt a szeretet? S most, a változás évében, a derű burkából, a megértés álarcából kikel a romlottság, a szenny és a feslett álnokság maga? A gonosz mímese volt eddig? Hát miféle tréfa ez?

Kidobta az összegyűrt ruhadarabokat. Csönd volt. A benne lévő né-

maság: mintha mélyen a hó alól kiabálna valaki. Nézte a kezén a vért. Le kéne mosni.

Az utca fölé kifeszített lámpák vészjóslóan lengtek jobbra-balra a hideg szélben. A vendéglős kilépett az utcára, komótosan előkereste a kulcsait, aztán lehúzta a rolót. A szemközti ház harmadik emeleti erkélyén megjelent az öreg hölgy, letette a hamutartót, aztán rágyújtott. Szenvedélyesen szívta a füstöt, letűdözte mélyen, mintha magába akarná fojtani. Alig valami párát lihegett vissza az éjbe minden szippantása után. A vendéglős elment. Cipője messze kopogott már, a gimnázium előtt. Megint egy órával hamarabb zárt, bár nem volt vendége, az igaz. Az öreg hölgy sem járt már az étterembe. Az utóbbi időben leszokott arról, hogy úrinő legyen. Csak a dohányzás maradt meg neki, meg utána a kis pohár likőr. Nem is szenvedgett ezen. Elviselte a hideget, a konyhaszagot. A körmeit sem lakkozta már. Főzés közben úgyszólván lepattog a lakk a gőzben. A vendéglőssel egyébként is megégette már magát. Egy darabig csapta neki a szelet. Külön főzette az orját, csak neki. Hiába volt már vénember, egészen belepirult, amikor elé kanyarította a felmelegített porcelánt, és ahogy még az ántivilágban szervírozták, külön kis alpakkaedényből csorgatta bele a forró levest. Az öreg hölgy nézte, hosszan és bódultan azt az erős férfikezet, ahogy az alpakkát fogja, nézte a zsírcsöppeket az aranylós tetején, nézte a férfi ujján az arany pecsétgyűrűt, és boldog volt megint. A ropogós asztalkendőt

a combjára terítette, megigazította összefogott haját, aztán finoman előrehajolt. A vendéglős nézte. Nézte, ahogy a nő óvatosan a kanál után nyúl, tétován megfogja, elmeríti a sáfránnyal megszínesített lében, nézte, ahogy az ajkához emeli az öblös kanalat. Külön neki alpakkából volt az is. Volt egy ilyen kis színjátékuk minden délután. Aztán beszélgettek, váltottak pár szót, holmi semmiségekről, közben egymás szemét kutatták mohón. A vendéglős befestette őszülő haját, az öreg hölgy elkezdte lakkozni a körmét. Egy darabig úgy tűnt, lesz is a románcból valami, de aztán, egy őszi napon, a vendéglős közölte, hogy az orja elfogyott, nemhogy külön az aszszonynak főzve nincs, de nincsen úgy általában, lekerült az étlapról minden, ami macerás.

Az öreg hölgy az erkélyen elnyomta a cigarettáját, megfordult, és visszament a lakásba, ahol sárgás fényvel világított egy bronz falikar.

Véres kézfejen szétdőrszölt egy marék havat, aztán papírzsebkendőt keresett, beletörölte.

A rendőrök fáradtak voltak, de készségesek. Egyedül a törzsőrmester morgott magában: „franc essen a forgalmazásaikba, mit jönnek nekem azzal, hogy ne káromkodjak a rádióba, hát nem csúszhat ki a számon véletlenül egy bassza meg?” „Hát pont leszárom” – tette hozzá mint rangidős. A kollégája felvette a tanúvallomást, kitöltötte az űrlapot, aláírta a helyszíni jegyzőkönyv lapjait. A mentőorvos kábán állt az esetkocsi előtt. Néma kék fény vibrált az arcán. A kávéja gőze is kéken foszladozott. A vendéglős hozta ki termoszban az italt. Felnézett a harmadik emeleti erkély felé, aztán visszament műanyag poharakért.

Ez az év a vége? Ez a kezdet. Az elsüllyedt roncsok felszínre emelked-

nek. Kísértethajók lepik el a tengereket. A Titanic megrázza magát és felemelkedik a hullámsírból. Megrop-pant teste súlyos darabokban lebeg a végtelen vízen. Holtak lelke emeli tengerszintre az elmerült hajók ez-reit. Emlékek tűnnek el, mert amire emlékeztettek, immár újra valóságosak, egyidejűek és megtapasztalhatók.

Megszüljük magunkat a hazugságból, amit az évek alatt eleven hússá és ideggé növesztettünk magunk körül. Az álmok hasadását éljük.

Amikor hazafelé tartott, álmosan baktatva a jeges, durván ezüstözött tócsák között, és szokása szerint biccentett a festő emléktáblája felé a sarkon, mindent megértett. A tinta savanyú illata csapott az arcába. Az írógépszalag-keserű felismerés. Minden, amiben eddig elmerült, ami el-lepte, magába nyelte, az a végtelen képzelet: nincs. Elpárolgott. Felszívódott a beton hasadékain át, karmolások nedvedző sebében, csókra nyíló rúzsos ajkak hasítékaiban, az altesti törésben, a papírlapok rostjaiban, az elpattant üvegen végigkúszó repedésben. A maga póroságában áll immár minden. Csoportok szerveznek jelrendszereket, de a jelek már nem hordoznak közösségeket. Úgy ment tovább, valami titkos rettegéssel a szívében az emléktábla előtt. Csak két sarokkal később lépett elé az a hajléktalan.

A holttest még ott feküdt, fekete műanyaggal takarva a hol megiramodó, hol elaléló szélben. A zsák szélét mindig felkapta, ezért a rangidős egy követ rugdosott oda. Lassan belepte a hó, ami akkor még zsíros, súlyos darabokban szakadt. Lassan befödte a vért a betonon. A vendéglős kiállt az étterem bejárata elé dohányozni, onnan nézte a helyszínelést. Aztán

elsétált a hulla mellé tett termoszárt, megkérdezte, hogy elveheti-e, s mikor fakó hangon válaszoltak neki, hogy a palack nem tartozik a tárgyi bizonyítékok közé, sietve felemelte, és elosont vele, mintha lopta volna. Az öreg hölgy a harmadik emeleti ablakból látta, s ahogy a férfi mögött becsukódott a vendéglő ajtaja, kilépett erkélyére és gyufát keresett.

Ez az ember rám várt, gondolta, amikor a szeles kapualjból kilépett elé. Megtorpant, meg sem próbált kitérni. Zavartan a háta mögé nézett, hátha onnan is érkezik valaki. A hajléktalan szótlanul várakozott. A két szeme, mintha kikaparták volna. Gúnyos arccal nézte az érkezőt. Kezét lassan csípőre tette, szinte hetykén, kihívón állt szemben vele. Fogatlan szája, mint tömlő végén a tömítő karkika, fagyosan tapadt a csöndre.

A mentőautón már kikapcsolták a villogót. Lassan gurult a belsőbb utcák felé. A rendőrök is szedelőzködtek. Legvégül a hullaszállító indult el, mert túl nagy volt a test. Nem könnyen tudták belepaszírozni a tepsibe.

Lassan összeszedelőzködött. Semmi nem érdekelte. Egykedvűen toporgott a hókás betonon. Csomóba gyűrte a véres rongyokat. Rágyújtott. Csiklandozta a torkát a füst, csuklani kezdett. Emlegetik...

Az idő hölgy előkészítette a likőrt. A vendéglős lezárta a gázt. A bevételt

eltette szürke velúrtárcájába, és elindult a kijárat felé.

Nem tudta felidézni a történeteket. Csak álltak egymással szemben. Aztán mintha kinyílt volna a kapu, kés villant, a hajléktalan összecsuklott ugyanolyan némán, ahogyan ott állt az előbb, és mintha, igen, valaki elfutott... Határozottan csak erre emlékezett. Ezt mondta a vallomásaiban is. Látta?, kérdezte az őrmester. Megrázta a fejét. Ismeretlen tettes, írta fel a rendőr a füzetbe. Így volt... Csak így lehetett. Egy másik hajléktalan. Egy dühös lakó. Egy bitang. Érthetetlen... Egy másodperc alatt... A kést meg sem találták... Lehet, hogy nem is kés volt, talán csavarhúzó vagy üveg.

Kidobta az összegyűrt ruhadarabokat. Valami koppant a szemetes alján, de nem nézte meg, mi az. Valami fém, esetleg üveg. A benne lévő némaság: mintha mélyen a hó alól kiabálna valaki. Nézte a kezén a vért. Le kéne végre mosnia.

Egyetlen mondat zörgött át az agyán, mint valami koszos, kivilágítatlan villamos a Bécsi út közepén, mely a remízbe sietve minden megálló fékezés nélkül keresztülohan, s nem marad utána más, csak vaskerekeinek bántó, távoli csikordulása.

Az álmok hasadását éljük. Megszüljük magunkat a hazugságból, amit az évek alatt eleven hússá és ideggé növesztettünk magunk körül.

Kovács Gergő

Fronton

Karaj rövid mondatokban utazik, mert úgy érzi, a bonyolultságot nem lehet másként lekövetni. Aztán leegyszerűsödik koponyájában, és tékozolja a hasonlatokat. Bonyolultan beszél, hogy az egyszerűséget kövesse le. Karajnál sosem lehet tudni. Kiszámíthatatlan természet, idomul környezete hullámszásához.

Legjobban akkor hullámszott Karaj környezete, amikor háborúban jártunk. Volt ott minden, ami szemnek, szájnak ingere. Levágott fülek, latyakos országutak, szép emlékű kurvák, randalírozások és éjszakába nyúló rettegések. Karaj a stációknak megfelelően változott, nyusztól az oroszlanig. Különbséget tett az élet jelenségei között, és mi lehetne alkalmasabb, mint a háború, hogy a különbségeket hangsúlyozza? Na mi? A háború, és semmi más. Úgy kell mindent elképzelni, hogy Karaj, aki a bátorság és a kisstílus megfutamodás közös eredője, egy harckocsi platóján lógatja a lábát. Cigarettára gyújt, és Napóleon hatalomra jutásáról értekezik. A szemhatáron rakéták festik az eget, pamparamm... A harckocsiban kemény nézések röpködnek Karajtól a szemhatárig, és vissza. Társaink a szerelmük, a kutájuk, a szoptatós dajkájuk koszos fényképét szorítják a hüvelyk- és a mutatóujjuk közé, miközben a szemhatáron rakéták festik az eget, pamparamm...

Eddig azt gondoltuk, hogy elkerülhető az elkerülhetetlen, de rosszul gondoltuk. A harckocsi dőcög, a távolság csökken. Karaj értekezik, és háttal ül a rakétáknak. Társaink hallgatják, és mérik a távolságot. Karaj hangja lassan eltűnik valahová. Karaj hangja eltűnik. Becsapódik mellénk egy lövedék. Az őrmester üvölt, ahogy kell. A tűzvonalba érkezünk. Az őrmester lekever egyet Karajnak, aki érzékeli a változást. Meghullámszik Karaj környezete.

Foszforeszkáló álompor jut a levegőbe, Karaj óriási lélegzetében elkeveredik a puskaporral, és a süvítő lövedékek úgy találnak utat ebben a poros keveredésben, ahogy patkányok az alufóliával bélelt sötét járatok mélyén a kijárat felé rajzanak. Egy tompa puffanás ér minket, Karajt látom féloldalra dőlve, vagy röhög, vagy nem, azt hiszem, inkább nem, mintha beszélne, de lehet, hogy mégsem, éppen olyan ezekben az átmeneti pillanatokban, mint amikor szerencsésebb szituációkban nem döntötte még el, hogy a feles barackot vagy a rizlingfröccsöt válassza az egyenes úthoz. Megissza mindkettőt, nyilván, de addig hasonlóképpen méregeti a terméket, ahogy most méregeti a veszélyek fokozatait, hogy majd az említett szituációhoz hasonlóan részt vállaljon az itt fölbukkanó millió veszély mindegyikében, nem is azért, mintha lenne választása, hanem inkább azért, mert nincs. Az említett szituációhoz hasonlóan. Föld hull alá az égből, ez alaposan betesz Karajnak, meg nekünk, többieknek is, mert tudjuk jól, milyen az, amikor példának okáért belemarkolok egy homokvárba, és fölszórom a levegőégbébe a marék várat, várva, hogy visszaessen, ahogy vissza is esik, de egy tonna homok meg agyag, kérem szépen. Az mégis más.

Látom, ahogy az őrmester Karajt pofozza. Karaj fölbred. Fölméri a környezetét. Hullámszik. Na most vajon milyen? Tök csönd van. Az agyag, a homok

rajtunk van. Szerencsére mégsem egy tonna. Kilóg a fejünk, semmi vész. Túlreagáltuk. Krákogok egyet. Karaj is krákog. Az őrmester is krákog. Mindenki krákog, aki egyben van, és nem darabokban. Páran darabokban hevernek. Fülel az orrokon. Szívek a májakon. Szívás. Amennyire búslakodunk, annyira örülünk is. A front elvonult.

Lakás

Alpárhoz megyünk. Bével, meg Bé nőjével, Natasával. Natasa lengyel. A lengyel lányok szépek, és Natasa is szép. Ragyog, és ki van rúzsozva. Illeg-billeg a túsarkúban. Olyan, akár a leggyönyörűbb kurva. Tök jó érzés mellette menni. Így megyünk Alpárhoz. Kisbé, a kurva meg én. Alpár olyan házigazda, mint az álom. Minden ingyenes. Minden. Vagyunk is százan. Amíg semmi nincs, addig minden van, magyarázza Alpár szerényen, amivel nem értek egyet, de nem ölhetem meg a bulit a filozófiámmal. Még alig ittam, még körbe sem néztem. Nem ronthatok fejfel a falnak. Pedig, mondja Alpár, tessék csak, véletlenül ez ilyen alkalom. Micsoda véletlen egybeesés. Mutatja Alpár, hogyan alakítja át a lakást. Mutatja a gipszfalat. Neki lehet menni, fejjel meg bármivel. Nagyobb szoba, kettő kicsi helyett. Amerikai konyha, szabadság, ezek a távlati tervek.

Natasa feltalálja magát, Zoéval beszélget, Alpár nőjével. (Hol lehet az én nőm?, gondolom. Talán kiírták a történetből.) Gesztikulálnak, és vedelik a bót, amit Zoé készített. A Vásárcsarnokban szerezte a hozzávalókat. Bejárjuk a lakást az utolsó szegletig. Alpárnak víziók ülik meg az agyát, és nem szégyell szabadulni tőlük. Percről percre nyílik meg a szemünk, látjuk, ami nincs ott. Ez lehet a víziók lényege. Kádat látunk jakuzzival, zenegépet a biliárdasztal mellett, zongorát a dolgozószobában. Natasa lelkes. Színes papírgömböt lát a jakuzzi fölött, friss gerberát a zongorán. Zoé sem akar lemaradni. Annyi színt vizionál a lakás felületére, amennyit ismer. Bé lehúti a társalgást a lakással kapcsolatban. Azzal összegez, hogy tudjuk már, milyen lesz, de még nem olyan.

Visszatódulunk a központi részre. A WC foglalt állandó jelleggel, ez bármit jelenthet, de az biztos, hogy nem bírom sokáig. Zoé forradalmi, mint általában. Keres nekem alternatív megoldást. Betoloncol a leendő dolgozószobába. A sarokba mutat. Minden fiú szokott csapba pisilni, mondja, és ebben teljesen igaza van. Aztán egyedül hagy. Olyan, mintha új alapokra helyezném önmagam és a lakás kapcsolatát. Zongora, gerbera sehol. Egyedül én, meg a csap. (Benézek az asztal alá, de a nő sehol. Hol a fenében lehet?, gondolom.) Na végre, mondja Alpár, ahogy megpillant, és gyanakodva méreget. Kezdhettük, vagy mi lesz?

Bé megfejezi a gipszet. A többiek követik Bé példáját. Ütik, rúgják, ahol érik. A több négyzetméteres gipsz behorpad néhol, aztán meghajlik egészben, homorít, olyan lesz, mint egy kupola. Végül leomlik, kiterül egészben. Rétes-tésztára emlékeztet. Alpár előtt megnyílik az út. Az amerikai konyha elérhető közelségbe kerül. A többi idő kérdése. Időből meg annyi van, mint eddig. Soha nem fogy el.

A bőlé azonban elfogy lassan. Mindenki ahhoz nyúl, ami a keze ügyébe kerül. Natasa teljesen átadja magát Magyarországnak. Életében nem szórakozott ennyire jól. A gipszfal, a jakuzzi. Összekeveri a dolgokat. Letörlik a cipősarka, akkor meg bőgni kezd. Bé hazaviszi.

Valaki zongorázik. Alpár a zenegéppel babrál.

Alvóhely után kutatok, ahol elcsöndesülnek a dolgok. Nehéz ügy.

A vendégek bevackolták magukat a legjobb helyekre.

Átértékelem az álláspontomat. Néha elfogy az idő, és hiányozni kezd.

Aztán a megfelelő hely! Az ágy alatt az utca gomolyog.

Hanyatt vágom magam, mint egy partvis. Elégedett vagyok. Szép este volt.

Aztán Zoé fölsikít mellettem, és kirohan a szobából.

(Még jó, hogy a nőmet kiírták a történetből, gondolom.)

Marton Réka Zsófia

Szeress nagyon

Szeress nagyon

Hogy érezzem nem volt hiába

Szeress nagyon

Hogy lássam

A felhő elválík az égtől

Szeress nagyon

Hogy tudjam

Az univerzumnak van alja

Ahová leesve is érezném

Hogy messze a kék bolygón

Szerettél és szeretsz még nagyon

Schreiner Dénes

Elmélkedései a kézről

*„Rom pedig ült egyedül és a sivatag-
ba kinézett.” (Vörösmarty Mihály)*

Megszokott hűvös a ravatalozóban, a kezek egymáson pihennek összekulcsolva. Petyhüdt és görcsbe rándult izmok, összeszorított ökölből kibontott tenyér. Körmök, bámulatos pazarlásai a természetnek, akárcsak kristályok üveglapok mögött. Sárga, pergamenszerű bőr, vértelen érintés. Vajon hová tűnik a vér a halál után? Elfolyik, beszárad? Csak hideg rostok maradnak, üres véredények, erek, inak? Vörös és kék a tinta, kopnak, elhalványulnak a betűk. Titkosírás ez, vagy palimpszesztus?

De nem, mégsem pazarlás. Mert élettelen és élő a kezdetektől egybejátszik. A romokat belepi a puha moha, kúszónövények, indák fonják körül a házakat, a város örökre eltűnik az őserdőben. Végül szép lassan, de feltartóztathatatlanul egybeolvad minden. Csak néhány szem mag, és kizöldül a Lánchíd, fémbe és betonba ágyazódik az élet.

Nincs már mit visszafoglalni, nincs itt semmiféle harc. A hasonulás marad létezésünk többé nem titkolható törvényszerűsége.

Mindig is csodálta az elhagyott épületeket, a romba dőlt házakat, a funkciójukat veszített, kiszuperált szerkezeteket, melyek tövében valami kitenyészik. Emlékezett autókra, melyek oly sokáig parkoltak a helyükön, ha ezt még parkolásnak lehet nevezni egyáltalán, hogy a fű kinőtt alattuk, kerekeik tövét, lökhárítóikat benőtte a gaz, kipufogójukba egerek költöztek.

Elég lett volna épp csak odébb menniük, egyetlen mozdulat, egy kis gázfröccs csupán, s agyontaposták volna a lenti világot. De nem mozdultak egy tapodtat sem, szinte bántóan nem, csak kerekeik jelezték, hogy indulhatnak. Nem roncsok, gurulhatnak, de nem gurulnak, csökönyszerűen állnak, parkolnak. Keréknyomban szárbba szökkenő növény, az élet tapintható feszültsége.

De hát miért gondolja ő ezeket?

Talán mert van valami az indákban, ami nem hagyja nyugodni. Hogy fojtogatják, mint fagyöngyök, fák szépséges gyilkosai, vázába tett fonyadó vámpírok. Buján tekeregnek, kúsznak, kanyarognak, akár férgek a nyirkos földben, bűzös csatornáknak, rothadó belekben. Tenyésznek, burjánzanak, terjednek minden irányban.

Vadszőlő, repkény, borostyán. Mindenütt ott vannak, akárcsak istenük.

A Lánchídon hatalmas pókok. Hálójukat lengeti az erős dunai szél, mely északról, a hegyek felől söpör végig a víz felett, s ők ott himbálózhatnak a vaskorláton néhány szellőkésre a biztos pusztulástól. A csak azért is kinőtt fűszál hegyéről hosszú útjára reppenne az eltévedt bogár, míg a híd illesztéseinél nagy robajjal döccen meg egy városi busz. Menthetetlenül belegabalyodik, vergődik benne.

Igen, csak néhány szem mag. Mállik a vakolat a tűzfalakon, ahogy befutja a vadszőlő, mintha máris birtokba venné a bérházat. Rigók, zöldikék, cinegék és tengelicek tanyája, tavasszal fészket rabolni jár a varjú

és a szarka, kemény teleken beme-részkedik egy-egy karvaly. A háztetőn, a vártán, vagy a kémény mellett, az antennán ott énekel a rozsdafarkú. Kétségbeesett lakók húzzák-vonják le a házfalról a combnyi vastagságú, elfásodott indákat, valaki kiabál a tűz-oltólétrán, függeszkedő ipari alpinis-ták kezében motoros fűrész. A még megmaradt vakolaton, a meztelenül kimeredő téglasorokon évekig ott a nyom. Madárfészek a földön, nagy halom lomb, széttört ágak, fűrészpor mindenütt.

Kiszabadítottuk, még épp időben, ha vártak volna vele, isten se menti meg. Mégis újra kell vakolni, a fészkes fenébe ezekkel a dögökkel, mondják, és elégedetten néznek. Romok közt csak a puszta démonai laknak, ősi Lilit és társai kóborolnak céltalanul. Meg hogy életük végül megmenekült a pusztulástól.

Ami pedig maga az élet. Akárcsak hópelyhek, sók és kristályok, bámula-tos pazarlása a természetnek.

De a haj és a körmök kinőnek a pergamenből, tovább írnak, tinta nélkül. A test fáradhatatlan írnokai kinevetik a halált. Nem vesznek ró-la tudomást, kicselezik, átverik. Vagy épp ellenkezőleg, az élők is csak azért nőnek, hogy megmutatkozhasson az elmúlás. Konok, élettelennek tűnő nyúlványai az életnek, melyek túlélők azt. Ámde a test enyészetnek indul, mihelyt világra jön.

Még jó, hogy kapaszkodott a bu-szon. A rázkódástól visszazökkentek gondolatai a rendes kerékvágásukba. El kell még mennie a megrendelt virágért, aztán irány a temető. A mellette utazó hölgy meztelen vállán kicsiny pók mászott. Eltűnt a hajzuhatagban, melyet lágyan borzolt a nyitott ablak-ból beáradó szél. Csak a végállomás-nál vette észre.

Nézi a halott kezeket, az egymás-ba fonódó, összezárt ujjakat. Mint-ha imádkozna. Végül minden halott imádkozik.

Thanatómia, jutna eszébe, szóvi-rágok a sírra. De elhessegeti, mégse itt és most.

Igen, a két kéz egymást fogja, nem ereszti. Talán visszatartja magát valamitől. Nem engedi, hogy elindul-jon. Bilincsek, kényszerzubbony, ujj-hegyben összeérő vércörök.

Korokra emlékezik, melyekben nem így volt. Mikor kitárt kézzel, nyi-tott tenyérrel fordultak az ég felé. Vagy kezükkel, lábukkal dobogtak a Földanya testén, szólítván földmélyi hatalmakat.

De most összekulcsolva egymás-son pihennek. Vajon mi ez a pihenés? Mi mindent végzett el, fejezett be, mit hagyott félbe, mi folyt ki az ujjai közül? Ahogy utánakapott, fogta, markolta, de az mindig kicsúszott, kibújt, el-slisszolt valahová. Kapaszkodott belé, hogy aztán elengedje. A körömágyra ránőtt a repedezett bőr, az ujjbegyek lelapultak, itt-ott nikotinsárga foltok. A jegygyűrű helyén kikopott a szőr, halvány bemélyedés, barázda, illékony nyoma az örökkévalóságnak.

Még mindig fülében a hölgy sikítá-sa. Hiába rázta szinte tébolyodottan, mert belecsimpaszkodott a hajába.

A hálóba gabalyodott bogár most szabadulni próbál, ám egyre erőse-bben fogja körül a finom pókfonal. Amaz még nem mozdul középről, csak figyel némán.

Mintha vibrálna egy ér a kezén. Ettől megérzi a fején, a haján, a fejbő-rén a simogatást.

Persze dúsabb volt még a haja, óvodás vagy kisiskolás lehetett. Le-lapította mindig egy kicsit, ezt nem szerette, folyton beletúrt utána, igaz-gatta. Nyitott tenyérrel, felülről le-

nyomta, épp a gyöngédség és az erő finom határmezsgyéjén. Amúgy is hülyén volt elválasztva, oldalt, bénán, ha nem is bilifrizura, de azért olyan jókisfiús. Előbb balra nézünk, aztán jobbra, mondogatta. Fejében kattog, előbb balra, aztán jobbra, kiszorítja a hölgy sikolyát. Aztán megint balra, tette hozzá, de csak ha kétirányú, ha egyirányú, nézd a parkoló autókat. A felkarján, hátul, ahol olyan idétlen, húsos a kar, fogta erősen, tartotta és lökte is egyszersemind. Szinte átvonszolta az úttesten, s ő tehetetlen bábuként engedelmesen követte. Vagy mintegy maga előtt tolt, óvatosan azért, vigyázva, el ne üssék őket. Miért nem próbált soha szabadulni? Hogy elgázolják, s végre egyedül heverhesen az úttesten.

A vibrálás feszültségbe váltott, mintha keréknyomban szárba szökkenő növény volna.

Később, mikor már elérkezettnek látta az időt, hogy puszi helyett, ami olyan nőies, ahogy mondta, férfimozdulatokba avassa be, hátba veregette, kezét szorította. Meg a lapogatás, vállveregetés, parolázás. Egymást fogdosó férfiak atavisztikus mozdulatművészete, körbeszaglászás, territóriumok kijelölése. Ne úgy, mint a döglött hal, édes fiam, de azért szétroppantani sem kell. Főleg ha hölgy az illető. Meg hogy ujjakkal csak a buzik kapirgálnak közben.

A vadász végre megmozdul, s egy szempillantás alatt a zsákmánynál terem. Saját nyálán fut végig, akárha kimondott szavainkon sietnének valakihez.

Talán rázuhant volna a mellette álló fiatal hölgyre, ha nem kapaszkodik, aki viszont olyan fixen állt a lábán, mintha odaerősítették volna. Bizonyára a súlypont az oka, de mégis meglepte. Finom, kissé barnás bőr, piros

színű melltartópánt. Együtt esnének a Dunába.

Beúszott valami, mintha vízzé vált volna az emlékezete, hogy elkeveredjen, összemosódjon képzeletével. Ahogy a piros kavarg az átlátszóban, selymesen, mint hab vagy felhő. Fesztékszerű lett minden.

Nővérével utaztak egykor a földalattin, veszekedtek, mint rendesen. Felállt büszkén, megvetően mondani akart valamit, de beverte a homlokát a hirtelen fékezéskor, majd belepotytyant egy idegen férfi ölébe.

Köszönés nélkül rohant hazáig, megsemmisülve, dühösen. Sokáig gyűlölte ezért.

Igen, apja teli tenyérrel ütötte, erősen, haragosan, kibillent olyankor a világ. De ha szíjjal verte, vagy bottal, kötéllel, figyelte a kezét, ahogy ökölbe szorul, a szorítástól a hajlatokban néhol összetolul a vér, izzik vörösen, máshol pedig sárgásfehér, vértelen szigetecskék képződnek a felszínen. Ahogy megfeszülnek az izmok, és a kisimult bőrről valósággal eltűnnek a kézfejen futó kék vénák.

Anyjához ért ugyanaz a kéz, karját fogta, átölelte. Rajta volt még az ő vére, hámsejtjei, orrváladéka, mely könnyeivel elkeveredett, akármennyire is nem akarta. A puha, hullámozó haj a derékon benyomódott, egy kiszakadt hajszál tapadt rá, ott maradt.

Szólni kellett volna a fiatal hölgynek, ismerkedésnek sem lett volna rossz, csak hát ugye pont most. Nem volt aprója sem elegendő, fel kellett még váltani a pénzt, isten tudja, vajon szokás-e ilyenkor többet adni. Meg hogy mennyit is, ráadásul ott vannak még a gyászhuszárok.

Az erélyes, szögletes mozdulatokat is tőle örökölte. A heves gesztikulálást, a sedreséget, ahogy mondták. Mindig beütötte valamijét, testével ke-

ményen ütközött a tárgyakhoz, mintha nem akarna tudomást venni ellenállásukról. Mint egy kocsis, úgy káromkodott, mikor fejét bevágta a nyitott ablaktáblákba, a kihúzva felejtett fiókokba, vagy a kiálló vasakba, melyekkel mindig telis-tele a budapesti utca. Nekiment ennek-annak, fotelkarfának, virágládának, betonkoloncoknak, különféle kallantyúknak. Fájt, nyilallt a testrészt, gyermeki düh társult hozzá, hogy a dolgok miért ott vannak, ahol, miért nem húzódnak félre, adnak utat neki, mint valami hadvezérnek, uralkodónak, aki előtt odébb húzódik a tömeg, szétnyílik a sor.

Lassan szállingózni kezdenek a gyászolók a ravatalozóba. Összetéveszthetetlen, tömény, édeskés szag, kandeláber, spiritusz. Mintha hullabűz lenne, annak lehet ilyen szaga, pedig bizonyára épp ezzel akarják elnyomni. Ki tudja, mindenesetre évekkel később a metróaluljáróban érez ilyet újra, s azóta is egyfolytában. Valami édességet áruló cég, a huzat leviszi a peronhoz, máskor meg a mozgólépcsőn csapja meg, felfelé. Igen, dögszag terjeng mindenhol, nem elég a szorongás, mely a föld alatt mindig elfogja az embert a szűk, neonnal világított tereken, a zsúfolt kocsikban. Hanem még ez is. Ízelítő az elmúlásból, ha valaki netán elfeledné.

Leszállt a temető főbejáratánál, a virágos néni fogatlan szája egyfolytában járt fel s alá, valamin nyámogott. Ahogy elnézett a busz után, teljességgel világossá vált előtte minden. Csak még néhány elintéznivaló, aztán jöjjön, aminek jönnie kell.

Ráirányult, melle közepébe hasított a mutatóujja. Vedd tudomásul, elég legyen a szövegből, hallgass, mert nem tudom, mi lesz. Majd meglátod, hogy igazam volt, rájössz, de akkor már késő. Az ujj felsértett benne

valamit, keresztülhatolt rajta, nekiszegte egy szilárd felületnek. Forgott körbe rajta, ott volt bent, a gyomorszájában, kapkodta a levegőt, mint foci közben, ha alulról hasba rúgták. Ebben a forgásban még látta, hogy a hüvelykujj valósággal bevág, és legnagyobb meglepetésére fityiszt mutat. Scrinarius nem értette ezt az egészet, érezte az arcán a tenyér puha párnáit, csengett a füle, mintha becsengetés lenne, s ő vigyázzba áll, hátha bejön az igazgató. De csak a szokásos reggeli ébresztő, fel kell kelni, lekváros kenyér, ribizlimagokkal a foga között mehet az iskolába, miért nem mosta meg már megint! Szellőztetéskor metsző hideg, januári reggel, a héten lezárják a félévi jegyeket.

Kappanhangú pap, nincs zavarban, reverendája alatt feljegyzések. Történeté szövi őket, bámulatos kreativitással alkot meg egy élettörténetet, mely sohasem játszódott le, mely most születik, épp most kel életre, a temetésen. Lassan indulni kell, fogyóban a spiritusz, kisgyermekes anyák viszik pisilni fiacskájukat a ravatalozó mögé. A sírnál, igen, az utolsó pillanatban, ott el kell mondania.

Körül van már tekerve a kis bogár, mint egy múmia. Akár a mozdulatlan Pont Neuf, amelyet albumokban látott. Emballage. Él még, de már moccanni sem bír. Testét méreg járja át, mely nem ölte meg, csak megbénította, hogy eleven táplálékul szolgáljon. Belső szervei, kitinpáncélja csak lassan alakulnak át fehérjében gazdag péppé a háló sarkában, ahová hurcolták. Hogy aztán ehetetlen lábacskaít, csáp-rágóját ügyes mozdulattal kilökjék a Duna fölé, s a szél elvigye a pillérek szárazon kiálló talapzatához vagy a híd lábainál tovaáramló vízbe. Halak bukkannak fel a víz felszínére, sirályok csapnak le rájuk. Egy jókora farönk

bukdácsol át a kifeszített drótkötélen a part mentén, a víz továbbsodor egy kutyatetemet, mely idáig fennakadt benne. A szél fodrozza a vizet, a felszínen fehér taraj és hab csillog. Valamikor Belső-Ázsia kietlen pusztáiról indult útjának, az Urálon át érkezett Európába, majd Nyugat felé haladva napokon belül elérte a Kárpátokat, hogy aztán északról, a Pilis és a Börzsöny között rohanva érkezzen Budapestre.

Már megint nyitva hagyta valaki, hányszor kell szólni nektek, zsörtölődött az anyjuk, de hangjában mégis a szokott kedvesség volt, nem kell komolyan venni, épp csak az otthonosság kedvéért. És valóban, a cűg becsapta az ablakot a fürdőszobában, a lichthof felől jött, meg-megrebbent a gázbojler lángja. Várni kellett, mikor jár le a mosógép, hogy fürödhesen, elmerüljön a vízben, emlékezzen, mintha Mnémoszüné forrásából kortyolna. Aztán a meleg vízen keresztül kezdett visszaúszni.

Apja fürdette, mosta a haját, nagyon utálta, mert a sampon folyton a szemébe ment, a zuhany az orrába, sosem tudta, mikor kell nézni és lélegezni, ezért beszélt egyfolytában, nyelte a vizet, pislogott, hunyorgott és kapkodta a levegőt. Érezte a kezét, mely fürdeti, határozott, erős mozgulatokkal, nem annyira gyengéden, de nem is durván, irányítja, tereli a testét, mely odaadón gyámoltalan, gyermekien esetlen, kiszolgáltatott. Ijedtséget mímelve nevetett, mikor a szokásos fürdés előtti játék során megcsiklandozta, libabőrös lett, húsa összerezzen a nagy, erős felnőttkéztől. Imádta ezt a játékot, e kihagyhatatlan rituálét, mikor közelgett az este, s ők, a család férfitagjai bevonultak a sűrű, meleg vízgőzbe. A falon lévő gázmelegítő kékes lángjai a szemé-

be vakítottak, elbűvölték, megigézték, ahogy a kádban ült. Különösen azt szerette, ha fürdés után történt valami különleges esemény, vendégek érkeztek hozzájuk, vagy váratlanul nekik kellett elmenni, s ő ennek lázában égve lubickolhatott.

Megfordult a vízben, s megint visszafelé úszott, túlhaladt a huzatos lichthofon, de még nem ért el a hídig, a hintázó pókokig.

Vijjognak a sirályok, egymás csőréből marják el a falatot, némelyik fickándozó hal a vízbe csúszik s tovaúszik. Vagy két oldalán a pikkelyébe mélyedt csőr nyomaival szép lassan lesüllyed a fenékre. Sötét van a vizek mélyén. Ember nem járta mélységben áll pilléreire a híd, csak a súlyos, nehéz járművektől reng meg újra és újra.

A végső időkben aztán ő fürdette. Összeaszott, elvékonyodott, rancos kar, kitüremkedő bőr, májfoltok. Titkosírás a test, kibetűzhetetlen sejtrengeteg, szervek furcsa kavalkádja, a természet mélabús karneválja. Anyajegyek és szeplők bújtak meg a kiritkult szőrzetben, szörpihék váltak le, nyomtalan eltűntek. Elsorvadt izmok, húsba belenőtt körmök. Kérge-sedés.

Valahogy lecsupaszodik az ember végül, mintha lehámlana, lehántódna a személyisége, hogy előtűnjön a test, előbújjon az anyag, mely mindig ott szunnyadt, csak kitakarta létezésünk oly könnyelmű és elhamarkodott idealizmusa. Jól mondják, valóban templom a test, melyben istenség lakik, istenkép rejtezik, mint ama szilén szoborban. De ez a templom, ez az istenség számára kiharított rész a világból az öregségben mutatkozik meg legtisztábban. Az öreg, csűf test annyira letisztult, kiüresedett, mondhatni, annyira szegény, hogy megjelenjen benne a szentség. Az elkérge-sedett

tenyér elég erős ahhoz, hogy elbírja és hordozza az istenit, az elvékonyodott, kipattogzott bőr oly szilárd, hogy elviselje tekintetét. A gyermeki test gyenge és csupasz még ennyire, egyedül csak az merészelhet csúfság nélkül őelé állni. Hiszen van, amit elfed, elleplez a szépség, amire fátylat vet tündöklő jelenlétével. Jelenvalósága a lét csodás feltárulkozása, de az isteni nemcsak a jelenben lakozik. Ott van a múltban és a jövőben is, mit nem érthet az, aki mindig csak a jelenre figyel. Mert az istenség szétszórt darabjai a múltban és a jövőben rekedtek, beburkolóztak a talányokkal teli idő soha meg nem jelenő mélységeibe. A gyermek és az öreg csupasz teste nélkül talán erről sem lenne már tudomásunk.

Megfordul most a szél, s neki már el kell érnie a hidat, visszatálcálnia a ravatalozóba. Vörös és kék tintában úszik, egy kibetűzhetetlen szövegben.

De előbb a busz. Nagyot döccent, mikor áthaladt az illesztékeknél. Csak bele nem esni a Dunába, mint gyermekkori rémálmaiban. Erre koncentrált, míg figyelte, hogyan tűnnek el emlékei a fiatal hölgy hajzuhatagában.

A feltörő hangok elvágják az emléképek útját. Szájában fémes íz, nyelve lassan elválk a szájpadról, hogy teste helyett végérvényesen szavaihoz tapadjon.

Aztán már csak romok mindenütt. A Lánchidat belepi a puha moha, indák kúsznak végig a leszakadozó korlátokon. Sirályok ülnek fészkeiken, ezüstös halpikkelyek borítják be a járdát. Az úttestet előzőnlőtték az apró vadállatok, gondosan kivájt odvakban, üregekben húzzák meg magukat éjszakára.

Végül a pilléreket teljesen kimossa a víz, a hídfők összedőlnek. A vas szerkezet beomlik a tovaömpölygő hatalmas folyamba, s az szép lassan magával sodor mindent a tenger felé.

Bozók Ferenc

Bizánc

Fentről nézve egész ez a kép.
Szívünk, s mind, ami lent zavaros,
egységes mozaikberakás.
Gyötrelmünk ragyogása.

Porkoláb Ádám

A kegyelemkettes

Kezem feketéje bársonyosan rángatja az írószerszámot a kis asztali lámpa fényében. A fájdalom már szinte erotikussá válik, annyira szorítom a reklámtollat. Az mondjuk ingyen volt: bölcsészként állásajánlatot nem, csak egy marék „repi” cuccot kaptam az állásbörzéről. Na jó, nem kértem, hanem „önként” jöttem velem.

Szóval, azt mondja: négyszáztíz forint. A hónapra maradt még ezernyolcszáz. Leírom az elcsórt füzetek egyikébe, a holdnaptár alá. Hogy is volt? Két-százharmincért tollat vettem, a többit elköltöttem nyomtatásra. A fenébe, hogy írásokat csak kinyomtatva fogadnak! Még ilyen hülye címet egy pályázatnak: *„Egy homokzsák üldöz, de én gyorsabb vagyok”*. De komolyan, milyen író zsúrizhat egy ilyen valamiben? Mondjuk egy meztelen csiga, két kánya meg egy róka. Azok dolgoznak gombokért.

Harmadika van, szóval még egy hét. Miért is gondolkodok ilyesmin, amikor éppen egy cikken kellene dolgoznom? Szóval jó lenne egy épkezláb mondatot összeállítani: nem megy olyan könnyedén, mint ahogyan vártam. Talán az éjszaka vagy az álmatlanság szívta szárazra az alkotókedvem? Nem hinném. Ez az írás azonban nem várhat. „A szükségről valami kétflekkest holnapra, de lehetőleg a korosztályodnak, a fiataloknak.” A lap legutáltabb mondata ez: egy oldalhasábnyi kínlódás és körömrágat a bére annak a szerencsétlen külsősnek, akinek a nyakába varrják a „kegyelemkettet”. A háromnegyed oldalt világmegváltással feltölteni nehezebb, mint oknyomozni. De hát ez a glossza a pénteki lapszám állandó része, dacára annak, hogy az anyókák az impresszum után legelőször ezt a papírt gyömöszkölik be a mopszlijaik alá.

Nem is csoda, hogy idegesen nyomom el az utolsó, már csontig égett cigarettám csökevényét, és a hamutartóval együtt odébb taszítom a noteszt és a tollat is. Rögvest ezután megiszom az íróasztali disznóól kólamaradványait, és magam elé húzom a billentyűzetet.

Írni kezdenék.

De az a néhány semmitmondó kifejezés, amit legépelek, csak üresen kong a halántékom mögött, nem indít el egy gondolatot sem. Nagy lélegzettel nyugtázom a sikertelenségem. Kinézek az ablakon és a város fényeit fürkészem. Ujjaim nyugodtan fekszenek a valamikori gépírastanárom által megkövetelt billentyűkön – idegőrlő felfognom, hogy az izmok és inak másodpercekkel ezelőtti tánca semmivé lett. A kezeim ellenem fordultak. Hiába, a nagy próféták sem tudtak ehethékkal prédikálni. De én azért megpróbálok valamit.

Hogyan is lehetne valamit írni erről a baromságról? Nézzük csak a dolog jó oldalát? Elégedetten simogatom meg az állsörtéimet. Ezért az ötletért már megérte elvégezni az egyetemet, kreatív írást tanulni angol tankönyvekből. Ha így gondolkodott volna valaki, akkor már papíron lenne, hogy a legfontosabb előny, amit csak nincstelenül tapasztalhat meg az ember: a békesség. Nincs is ettől nagyobb kincs! Igaz, fajtáját tekintve az így kapott csendesség nem op-

timális: a „mindent megtettem”-béke helyett az „úgyis mindig”-béke lepi el az ilyen embert. De mit számít ez ilyenkor!

A test alig dolgozik, az idegpályák lovasai: a vágyak és az álmok elvándorolnak a tudatalattiba és szépen betakaróznak azzal a tizedkilónyi olcsó párizsival a gyomorban – várják a tavaszt, amely sohasem jön el. Ilyenkor nem kell költeni újságra, könyvekre – amúgy sem lenne türelmünk felfogni a kacifántos fordulatokat. A tévében sem érdekel, ahogyan öltönyös férfiak lábujjhegyen osonó szavakat csennek a riporter mikrofonjába. Az „EU-konform” és az „alapkamat”, a „privatizáció” elveszti különállását és együvé lesz.

Aztán eltűnődök.

Most kéne valamit írni a fiataloknak is. Huszonévesen tehetségünk faragatlan köveit árulnánk ki (ha kellene valakinek), aztán, ha sikerül, csodálkozunk, ha nem marad semmink. Pimasz egy nemzedék a miénk. Egyre hangosabb. Szemtelen. Sőt, még hangunk sincs – csak valami bugyborékoló nyelvünk, amelyet egyetlen szabály sem taglóz. Nem tudunk mi már semmit: a Történelem hátizsákjában nekünk nem maradt már egyetlen alkalom sem a lázadásra, sem a hősködésre. Kaptunk helyette nyelvvizsgákat, túlképzést, hamburgert, lakáshitelt meg a légszákot. Csoda, ha csalódottak vagyunk? Hiszen *légneművé* váltunk, akár a fantom-telefonrezgések a zsebünkben!

Azt hittük, amikor csipás szemmel bámultuk a *Balu kapitányt* meg a *Dragon Ballt*, hogy minden rendben lesz. De akkor már a Sors ujja barréba fogott bennünket. Kedves fiatalok! Gondoltatok volna akkor a jövőre, amikor pornót néztetek a múzeum buherált gépein. Vagy akkor, amikor az összetört ablakáért aggódó öregasszonynak gyógyszerek eltorzított nevein mutatkoztatok be! „*Csókolom, Dipankrin Alajos vagyok! Tessék csak nyugodtan felírni.*”

Felbőszült soraim egymás után falták fel a még üres helyet a képernyőn. Egyre nehezebben bírtam az írásjelekkel: ők már el akarták hagyni az éppen megalkotott irományt, de én még ide voltam bilincselve. Meglepődöm, ahogyan a monitor szélén tükröződő arcomba tekintek: azon a borostás valamin *elégedettség* tükröződik! Hiszen leírtam valamit, amitől kienged a gombóc a torkomban. Talán a „kegyelemkettes” mégis eléri a célját, és valaki levizsgázik általa?

De aztán testem hirtelen ívbe feszül: a düh és a hétköznapi élet halántékra mért nyomása egyszerre rángat vissza. Nem engednek elmenni az asztalom mellől: még maradnom kell. Azokra gondolok, akik a fogorvosi rendelőkben bújják ezt az újságot. Szerintem mindig is ők voltak az én igazi közönségem. Ők, akik egyébként is mindent kiolvasnak, nyaklók nélkül. Kellene a pénz.

Szóval folytatom. Mi vagyunk azok, akik kéttucatnyi évünk ellenére talán a legtöbbet használtuk az iskolai matematikát. Mindennek súlyos, húsba maró értéke van számunkra. Mi mindenért a saját nyakunkból szagगतott évekkkel fizetünk, jószerivel fel sem fogva, mennyink is van. Számptalan rossz üzletet megkötöttünk már, és csak jó szagúan ülünk a metrón, de ez a tisztaság is csak álca: az általunk leborotvált valóság mégsem az „elégptől” bűzlik. Már nincs kedvünk rendet rakni se: sem magunkban, sem az irodánkban, sem a számítógépünkben – sehol.

Szerintem valami ilyesmi lehet az igazi szükség. Nem olyan egyszerű megszabadulni tőle! Gyermekekorunkban kapattak rá bennünket erre az érzésre, aztán ez a fanyarkás fehérség véglegesen ránk tehenkedett. Most pedig a

gyomrunkon át vezet bennünket, neki egyenesen az élet aknamezejének. „Járkálj csak...”

Igen. Szóval a történet gerince, mondhatni filozófiája, megvan. Ezt kellene valahogyan a margók ketreceibe zárni. Aztán már csak egy dolgom akad: valami „méltó” befejezést keresni. Maga az elképzelés is egészen bugyuta ötlet, de hát a „kegyelemkettes” már csak ilyen. Legyen valami ilyesmi? „Milyen kegyetlenek az emberek magukhoz is! Hát még a többiekhez! Eltapossák a körülöttük levőket.” Ez egészen papírizű lezárás lenne, valami borzasztó és sekélyes kádencia. De a nincstelenségről nem lehet bölcslet mondani. Ennyi erővel legépelhetném az előttem fekvő papírról utolsó mondatként: *„Egy homokzsák üldöz, de én gyorsabb vagyok.”*

Igen, ez jó lehet. Egy olyan homokzsák üldöz bennünket, amelyiknek még lába sincsen. Sőt, gondolatai, keze se, mégis leállítja agyunk kerekeit. Mit írjak én erről a gondkupacról? Vigyázz, nehogy masnit köss rá? Vagy írjam körül, hogy ismerhetik meg? De hiszen mindenki látta már. Komolyan tanácstalan vagyok a lezárással kapcsolatban.

Elvégre nem vagyok hős vagy irgalmas szamaritánus.

Most is csupán azért dűnnyögök magamban, mert zavarban vagyok. Mondanom kell valamit, de nem tudom, hogy mit. Az igazi varázsigét, amit ki szeretnék mondani, nem találom meg. Sohasem jön a nyelvemre.

Félrefordulok a klaviatúrától. A felelősség terhe elviselhetetlen. Az ég kék. Az írás nehéz. Szóval félrefordulok, mert ma ez most nekem nem megy. Inkább kitörlöm a „kegyelemkettes” eddig megírt sorait. Majd összehozok valamit még holnapig – valami könnyebbről, aztán megírom a főszerkesztőnek.

A honorárium csak tizedikén jön. Addig még van egy hét. Ezernyolcszáz forint van még addig, ebből kell négyszáz kenyérre, és még hatszáz egy csomag olcsó kávédarálmányra. Az még nyolcszáz. Abból, ha félreteszek...

De szeretnék én is... de jó lenne élni is valahogy! De majd máskor, egy másik életben, ahol könnyebben fizetik meg a betűket, és az általános igazságok is több egyéniséggel bírnak.

Majd akkor és ott abszolválom a „kegyelemkettet”.

Itt és most inkább hátradőlök és szusszanok egy sort.

Dinók Zoltán

A tea

A postás náthás volt, de vonszolta magát a biciklin. Keresete az utóbbi időben egyre kevesebb lett. Az is csoda, hogy dolgozik most egyáltalán. A nyugdíjasok már várták a pénzüket. Meg a munkanélküliek a segélyüket. És ezt Jenő jól tudta. Mikor az egyik háztömbhöz érkezett, a biciklit a falnak támasztotta, s kifújta alaposan az orrát.

Becsengetett az egyik munkanélkülihez – név szerint Tóth Lászlóhoz, s az beengedte. Az elsőn lakott, Jenőnek mégis nehezebbre esett feltámaszkodni, lihegett is, mikor felért. Csengetett. A munkanélküli Laci szó nélkül, keserű arc-kifejezéssel ajtót nyitott.

– Meghozta végre a segélyem? – kérdezte mogorván.

– Meg! – mondta a postás kedvetlenül

Laci azért nem volt annyira fatuskó – látta ugyanis, hogy Jenő be akar jönni a lakásba –, ezért beengedte.

– Kér egy kávé? – kérdezte a munkanélküli szokatlan módon.

– Nem! – válaszolt Jenő. – Meg vagyok fásva.

– Igazán sajnálom! – mondta – mintha aggódna

– Egy meleg teának örülnék!

– Hát, azt nem tudok adni, azt én nem iszom!

Jenő átadta a pénzt, de Laci egy forint borralalót sem adott. Nem lepődött meg a postás, ezt tőle már megszokta.

– Na viszlát! – mondta Jenő.

– Viszlát és gyógyulást!

A postás fogta a biciklit, s ment tovább a házak között. Minden pénzt, csomagot, levelet kézbesített. Utolsó kézbesítése egy öregasszonynál történt. Ő kedvesen fogadta. A második emeleten lakott. Amikor Jenő becsengetett hozzá, a közel nyolcvanéves öregasszony rém kedvesen viselkedett vele.

– Jöjjön csak be!

Jenő még a cipőjét is levette. Kati néninek hívták az öregasszonyt, s egyedül élt a nyugdíjából. Nem is volt olyan kevés, de persze valami sok sem. Békésen el tudott belőle éldegélni. Nem is volt többre szüksége. Örömmel üdvözölte Jenőt:

– Hogy van? – kérdezte mosolygósan.

– Nem jól! Náthás vagyok!

– Oh! Szegény!

Bekísérte a konyhába Jenőt. Ő leült a konyhaszékre, kifújta magát, de persze közben átadta a pénzt is.

– Köszönöm – mondta Kati néni.

Az öregasszony gondolt egyet, s elővett a felső konyhaszékere nyéből egy almaízű teafüvet. Jenő nem hitt a szemének.

– Csak nem akar vele megkínálni?

– De, náthára ez kell, nem?

– Kitalálta a gondolatomat!

Jenő a néninél mindig vagy egy órát el szokott tölteni beszélgetéssel. Így megvárta, míg elkészíti. Kati néni forró vízbe tette a teafüvet, s egy félóra múlva már kész is lett a finom tea. Egy bögrébe öntötte bele. Jenő elé tette, s azt mondta illedelmesen és aranyosan:

– Vigyázzon vele, még nagyon forró!

Jenő vigyázott vele, de pár perc alatt megitta az egészet. Majd hirtelen egy nagyot tüszentett.

– Egészségére! – szólt Kati néni.

– Már jobban is érzem magam! – mondta felüdülve Jenő.

S már nem is volt olyan sápadt. A postás most nem akart beszélgetni, de azért megkérdezte:

– Az unokái hogy vannak?

– Megvannak! Már egyetemre járnak.

– Az igen! Milyen okos asszony maga!

Az öregasszony elnevette magát.

– Nem én vagyok az okos!

– Nem? – kérdezte Jenő

– Én csak úgy viselkedtem, mint egy szülő, mint egy anya.

– De milyen jól, mint velem most!

Kati néni elmosolyodott. Még süteménnyel is megkínálta, de Jenő visszautasította:

– Nem, ezt nem kérek! Tudja, fogyni szeretnék!

Kati néni szinte hahotázott.

– Hiszen olyan sportos alkat maga!

– Nem vagyok már gyerek, hogy süteményt egyek!

– Én hetvennyolc éves vagyok, s almás pite nélkül nem bírom ki!

Jenőnek is végre mosoly kerekedett az arcára. Megfogta a táskáját s búcsúzott.

– Akkor viszlát, egy hónap múlva találkozunk!

Az öregasszony csókot adott az arcára. Jenő még zavarba is jött a túláradó, ritkaságnak számító kedvességtől. Amikor leért a ház elé, már teljesen kitisztult az orra is. Felszállt a biciklire, s arra gondolt, hogy utolsó kézbesítése az égieknek köszönhetően milyen jól sikerült. Hiszen az utóbbi időben oly durvák voltak vele az emberek. Talán még a nátháját is ez hozta elő. Dél felé járt az idő, de úgy kívánta az ágyat, mintha éjfél lett volna.

Sigmond István*

Elvégeztetett

A dalárdába tömörült varjak a saját himnuszukat károgják, s egy hatalmas, kétmillió billentyűs zongorán mi is kalimpáljuk az örök melódiát. A fekete billentyűk – mióta világ a világ – magasra hágva, dombok tetején üldögélve jobban látszanak, mint a fehérbe öltözött sokaság. A fülbemászó dallamokban kóros betegség munkál: a súlytalan ütemrészek néha összekapcsolódnak a következő súlyossal, ezt nevezik szinkópának a zenében. Ne csodálkozz, hogy nem-sokára végleg eltűnik a papírról a pont, s állandóan kérdőjeleket csalogatsz a gondolat után. Miért látszik csak egy pillanatra a villámlás, és miért telepszik ránk a mennydörgés olyan hosszasan, mint görcsben fetrengő, eltorzult epilepsziásra a hab, a nyál? Miért öltözik díszbe a halál, ha felboncolva dobják karjába imádott menyasszonyát? Miért hangosabb a bombarobbanás, mint a versből kicsendülő rímek zenéje, vagy a rímtelen versben a szó maga? Miért telepednek hívatlan vendégek az asztalfőre, hogy minden este kiokádd a vacsorát? Miért nem ír senki balladát, hogy végre a hitetlenek is megértsék, mi végre az elmúlás? És miért nincs szarva a hattyúnak, miért nem volt legalább két anyád, miért nem tudnak szót érteni a két lábon járó állatok, miért gyóntatják meg a szenteket is a vérbajos bohócok – te már akkor is kérdezel unos-untalan, ha valami csoda folytán a kérdőjelek felkiáltójelekké egyenesednének, vagy a pont venné át a hatalmat a betűkkel díszített, fehér papíron. Egyelőre a szinkópa, a fekete billentyűk és az égből ránk szakadt mennydörgés tizedeli a menetoszlopot, s a szomorú arcú asszonyok a te véredben mossák a szennyes ruhát. Elvégeztetett, mondd? Elvégeztetett, mondom veled, a hívek imáit a földbe tiporták, s a kiszikkadt, agyagos sírhantokon sosem fakad már színes virág.

Harc a semmiért

A sétatér közelében lakott, mindennap rendszeresen sétált egy-egy félórát, nem csak azért, mert a televízióban állandóan felhívták a figyelmet a napi félórás kötelező mozgásra, ez volna az egyik legfontosabb feltétele az egészség megtartásának, de ettől függetlenül is, a napi nyolc-tíz órai, íróasztalnál töltött, írói munka szükségessé tette volna a napi több óráig tartó sétálást a fenyőfákkal, fűzfákkal és platánokkal benépesített sétatér friss levegőjén. A sétatéri padokon a lehullott leveleken kívül soha semmi sem volt, ám egyik nap, a legnagyobb csodálkozására, talált az egyiken egy dobozt. Kíváncsi természetű lévén, nem hagyhatta felbontatlanul a piros pántlikával gondosan

* Kolozsvári kedves szerzőnk nem élhette már meg írásainak új közlését nálunk; búcsúzunk, nyugodjál békében! (A szerk.)

átkötött csomagot, benne egy igen jól kinéző, felvágatlan dobostorta volt, és egy degeszre tömött boríték egy jó maroknyi bankóval. Az első pillanatban arra gondolt, hogy hazavisz mindent, a tortát beteszi a hűtőbe, és néhány nap alatt elfogyasztja, a pénzt meg elkölti valamire. Ebből annyi lett, hogy a tortát betette a hűtőbe, de nem nyúlt hozzá, úgy érezte, hogy ehhez nincs joga, a pénzről nem is beszélve. Inkább még aznap elment a helyi napilaphoz, és feladott egy apróhirdetést a következő szöveggel: „Dobostortát találtam a sétatéren, mellette egy halom pénzt. A tulajdonos jelentkezzen ezen és ezen a telefonszámon, vagy személyesen a következő címen....” Másnap megjelent az apróhirdetés, délben sorakozni kezdtek az emberek a háza kapuja előtt. Nem számolta meg őket, de estére már tömegnek lehetett nevezni a jelentkezőket. Egyszer csak rá kellett szánja magát, hogy sorban fogadja a megjelenteket, kivitt egy széket a kapuba, és egyenként beengedte őket. Úgy tűnt, hogy majdnem mindenkinek igaza van, sokan a gyermekük, az anyjuk vagy a saját életükre esküdtek, hogy ők felejtették a padon a holmikat, születésnapra vitték volna egy közeli rokonhoz, menet közben megpihentek azon a padon, s az ajándékokat elfelejtették magukkal vinni. Ilyen és ehhez hasonló szövegekkel sokan érveltek. Az író nem tudta eldönteni, hogy kinek adja oda a tortát és a jó summa pénzt. Azzal is megpróbálkozott, hogy a pontos összeget tudakolta, amelyet a borítékban készített elő az ajándékozó, erre többen is azt felelték, hogy nem számolták meg az előkészített összeget, olyan közeli volt a rokon és annyira szerették, hogy csak belemarkoltak a saját borítékukba, és annyi pénzt vettek ki belőle, amennyi a markukban elfért. De valahogy mégiscsak döntenie kellett, a megjelentek közül valaki biztosan igazat mond, a többi persze hazudik, de hát ilyen a világ.

Kihívta a kisleányt a házból, kihozatta vele az egyik kalapját, íratott vele cédulákat, s megszámoztatta őket egytől százötvenhétig, ennyien gyűltek össze a kapu előtt, aztán egyenként megszámoztatott egy másik sorozatot, és kiosztotta a jelenlévők között. Felállt a székre, hogy mindenki jól lássa és hallja, s elmondta, hogy sorshúzás következik, akinek a céduláját a kisleány kihúzza, annak adja át a tortát és a pénzzel megtömött borítékot, mást nem tudott kitalálni. Ha valaki nem ért egyet ezzel a megoldással, szóljon. Senki sem jelentkezett. A kisleány összekeverte a kalapba tett cédulákat, és kihúzta az egyiket, a száztizenkettes volt. A kihúzott cédulát felmutatták a tömegnek, előzőleg megvilágították egy zseblámpával, hogy mindenki jól láthassa. És a tömegből valaki kivált, és megindult a kapu felé. Ekkor tört ki a botrány. A többség nyilvánvalóan nem értett egyet a nyertes személyével, elkezdtek bakalódni, rengetegen megindultak a torta és a boríték irányába, férfiak, nők, öregasszonyok zuhantak le a kerítés előtti köves talajra, sokan ordítottak, jajgattak, fenyegették egymást, nemsokára a kerítés bedőlt, a lécek maguk alá temették a tortát, a pénzzel teli boríték is eltűnt egy időre valahol a kerítés lécei között, aztán újra előkerült, egymás kezéből próbálták kitépni a pénzt, hogy végül darabokra szaggassák a bankók mindegyikét. Karok emelkedtek, öklök csaptak le, lábak rugdalták a földre zuhant testeket, itt-ott már véres arcokat is lehetett látni, a sorsot húzó kisleány az utolsó pillanatban menekült be a házba, az apján többen is feküdtek, egyesek ütlegelték, mások rugdalták, megjelent két rendőr is, sípoltak, ordítottak, de képtelenek voltak lecsillapítani a megveszekedett tömeget, olyannyira, hogy őket is ütlegelni kezdték, az egyik elővette a fegyverét, de nem mert a

levegőbe lőni vele. Valaki hívhatta a mentőket is. Vagy tíz sebesültet szállítottak el, közülük kettő súlyos sebesülést szenvedett, fejből, nyakából folyt a vér, mindketten elhaláloztak a kórházban.

A sorshúzó perbe fogták rendbontást kezdeményező, gondatlanságból elkövetett, többrendbéli emberölésért. A gyerek javítóintézetbe került, lévén hogy az elvált házaspár gyermekét az apjának ítélte a bíróság annak idején, az anya nyilvánvalóan már a válás kimondásakor megbízhatatlannak bizonyult. Az apát másfél év felfüggesztett fogházbüntetésre ítélték. A helyi írószövetségben vezető szerepet töltött be, onnan is kénytelenek voltak meneszteni. A karrierjét szinte-szinte kettétörtnek lehetett tekinteni.

Felhívás Rilke-fordításra

Szerkesztőségünk látókörében is közel tucatnyian vannak jeles Rilke-tolmácsolók. Megkeressük őket is, talán kötélnek állnak. Kedves szerzőnk, Suhai Pál szíves invitálását tesszük közzé most – nem nagy körben, csak a magunkéban; „Álljon ki a gátra, aki legény (vagy leány), velem pár Rilke-szóra” – szól barátunk sokakhoz fordulása. Ez a mi kérésünk is. Nem verseny ez, nem egymásnak feszülés, pusztán: nemes játék. A március 13-ig beérkező megoldásokat áprilisi számunkban szeretnénk egymás mellett közölni rangsortalanul. Az ötletadó mester választása a következő versre esett.

Rainer Maria Rilke *Vergänglichkeit*

Flugsand der Stunden. Leise fortwährende Schwindung
auch noch des glücklich gesegneten Baus.
Leben weht immer. Schon ragen ohne Verbindung
die nicht mehr tragenden Säulen heraus.

Aber Verfall: ist er trauriger, als der Fontäne
Rückkehr zum Spiegel, den sie mit Schimmer bestaubt?
Halten wir uns dem Wandel zwischen die Zähne,
daß er uns völlig begreift in sein schauendes Haupt.

Nyolcsoros interpretálások állnak majd szerzői glédasorban költészeti összeállítá-sunkban – két hónap múlva.

Várjuk munkáikat!

Kristályszerkezet- emlékművek '56-nak

Ócsai Károly szobrászművész emlékkiállítása

Pályaművek címmel rendezte meg Ócsai Károly emlékkiállítását 2013 őszén a budapesti Várnegyed Galéria. A tárlat anyagának megközelítésére számos aspektus, megannyi értelmezési út kínálkozott a látogatónak: az 1938 és 2011 között, több mint hét évtizedet felölelő életút esztendei egy rendkívül mozgalmas, történelmi fordulatokban és konfliktusokban gazdag periódusban peregtek le, s a múlt század hatvanas éveitől az új évezred első évtizedének végéig ívelő szobrászi munkásság jelentős és fontos életművet teremtett. A rendezők e viszonylag kis alapterületű galéria falai között természetesen nem vállalkozhattak az oeuvre teljes bemutatására, ezért ezúttal csak az Ócsai-munkásság utolsó szakaszának termését gyűjtötték össze, s így a 2001 és 2011 közötti időszak története rajzolódhatott meg, illetve e periódus megbízásra, illetve pályázatokra készült terveit, valamint a tervek nyomán megvalósult néhány mű modelljét, dokumentációját vehettük számba. Vagyis a sokoldalú alkotói tevékenység – amelynek ugyanúgy szerves része volt a kisplasztikák, az érmeek és plakettek, valamint a rajzok megalkotása – egyik rövid szakaszának egyetlen szegmense, a monumentális kompozíciók körébe sorolható tervek és művek világa tárulhatott ki a szemlélők előtt.

Az utolsó alkotóperiódus munkáit összefogó karakteres jegyként a korba ágyazottságot, a történelmi meghatározottságot jelölhetjük meg; és ezt nyomatékosította a nemzeti ünnepünkhöz, október 23-ához kapcsolódó kiállításnyitó időpontja is. Mint számos visszaemlékezésből, történeti utalásból, életút-interjúból tudható, Ócsai Károly aktív részese, tevékeny szereplője volt az 1956-os őszi, budapesti forradalmi eseményeknek, s életre szóló élményként hordozta magában a felkelés, a tüntetések, a harcok emlékeit, amelyeket aztán az 1989–1990-es rendszerváltás után köztérre szánt monumentális kompozíciók terveiben is felidézhetett, terveiként is megfogalmazhatott. Amint a felkérésre, a meghívásos és a szabad beadású pályázatokra készített plasztikai ideák dokumentációja és sorsa tanúsítja, terveinek megvalósulása korántsem volt akadálymentes: az 1956 forradalmához kapcsolódó elképzelések közül csupán kettő, a budapesti tabáni és a süttői mementó valósulhatott meg, vagyis nagyjából részben modell-szinten rekedtek meg Ócsai Károly ebbéli kezdeményezései. A tervek, és a tervekhez csatolt műleírások, koncepció-ismertetések – és az Ócsai-munkák helyén emelt, más alkotók elképzelései alapján realizált monumentumok – azt igazolják, hogy ez a művész mindenkor a történelem és a személyes átéltség által hitelesített, hosszú-hosszú kísérletek eredményeire alapozott művészi koncepcióval megvalósított művek lehetőségét tárta a megbízók, a megrendelők, zsűri-bizottságok elé. Azon megbízók, azon megrendelők elé, akik általában mindig minőségen és esztétikán kívüli szempontok alapján, művészeten kívüli érdekeket szolgálva hozták és hozzák meg döntéseiket.

Miként az '56-os monumentumokat és terveket, ugyanúgy a budapesti épületekhez kapcsolódó épületdíszítő plasztika-elképzeléseket is egy sajátos plasztikai nyelv, tömegképzés, formarend – vagyis stílus – avatja egységessé. Ez a hosszú évtizedek során kimunkált, a megmunkált kőanyag anyagságából, kristályos szerkezetéből eredeztetett, az organikusság és a geometria közötti érzékeny kapcsolatot megteremtő, hol a valóságos motívumokra utaló, hol azoktól elszakadó, a figuratív és a nonfiguratív kifejezéssel egyszerre felelgestető formaképzés. E különös plasztikai világ eredőit az életműben a múlt század hetvenes éveinek alkotásait szemlélve, a külföldi szimpozionokon készült műveket és a villányi kőbányában alkotott *Saturnaliát* tanulmányozva fedezhetjük fel. A műveinek alapelemeit meghatározó építőkövek, illetve az ezen építőkövekből való konstruálás, a kristályszerkezet-szobrok létrehozásának elméleti vezérlőelveit és gyakorlati tapasztalatait nem könnyű összegezni, ezért itt segítségül hívnám Tokai Gábor művészettörténészt – a Várnegyed Galériában megnyílt tárlat egyik rendezőjét –, aki a megvalósult művek és a hagyatékban őrzött plasztikai elemek és konstrukciók, valamint a művész feljegyzései alapján, elmélyült kutatómunkával rekonstruálta az alkotómódszer lényegét: „A kiindulópontot a tetraéderek és oktaéderek geometriai rendszere jelentette számára, amellyel 'bármely test maradéktalanul kitölthető'. A művész kísérleteit a nyolcvanas években ez a gondolat határozta meg. A tetraéder (négy egyenlő szárú háromszög által képzett téridom) egyben azonban egy olyan térbeli test is, amely tulajdonságaival relatívvá tudja tenni az általunk megszokott háromdimenziós tér sajátosságait, amit a hexaéder (a 'kocka') szimbolizál három, 90 fokos irányú, egységnyi hosszú térbeli élével. A tetraéder ugyanis a kocka (tehát az alapvető tájékozódási rendszerünk) lapátlóiból szerkeszthető, aminek az élei gyökszámok, a test élszögei pedig 90 helyett 60 fokosak. A művész a szobrait ebben a geniálisan új koordináta-rendszerben alkotta meg. Ám nem állt meg ennél a pontnál: a kilencvenes években létrehozta az új tér-szisztéma alkotóelemeit, a megszokott tájékozódási rendszerünk elemei, a henger, a gúla, a gömb stb. mintájára. Az új koordináta-rendszert valószínűleg még nagyjából el tudjuk képzelni, de hogy ezen belül milyen törvényszerűségek uralkodnak, azt már sokkal nehezebben. Elég legyen itt talán csak annyi, hogy a művész itt kiállított legkorábbi művei (tabáni emlékmű, szegedi, debreceni emlékműterv) ezekből az alapvető formákból építkeznek.”

Nos, az Ócsai Károly művein feltűnedező éles élek, éltalálkozások és elemetsződések, az élek által határolt lapfelületek és -kapcsolódások, a hálószerű alakzatok, a műveket összefogó biztos szerkezetek korántsem az alkotói szélső szabad csapongásaiként merevedtek meg az anyagban, hanem nagyon is tudatos tervezés, építkezés, az alkotói szemléletet tükröztető, a művek mondanóját hordozó, a jelentéstartalmat kifejező, szilárd anyagba foglalt térbeli, a teret dinamikusan átható alakzatokként. S ezek az alkotói lelemények, ezek a tartalmi-formai vonzatokat együttesen hordozó plasztikai alapelemek és az ezekből szerkesztett rendszerek révén konstruált-megformált művek korántsem illusztratív vagy a történelmi tanulságokat aktualizáló kompozíciókként születtek meg, hanem az átélt történelemre hivatkozón kitágított érvényességgel tükröztetnek, összegeznek meditatív lét- és világértelmezési, a geometrikus testek kapcsolódásai mentén a végtelen felé futó téziseket és sejtelmeket.

A mai 56-osok terén, a kommunizmus és a szocializmus évtizedeinek Dózsa György úti felvonulási-demonstrációs térségén, ott, ahol 1956. október 23-án Ócsai Károly tanúja volt a gyűlölt *Sztálin-szobor* ledöntésének, ma egy ék alakba rendezett fémoszlop-együttes áll a forradalomra emlékeztető mementóként, amelyet oly jellemző és vérfagyasztóan cinikus módon a forradalom leverésének örökösei állítottak. E térségre Ócsai Károly is tervezett egy kristályszerkezet-émlékművet, amelynek műleírásában fogalmazta meg: „Fel-emelő érzés volt október 23-án e helyt a tüntető tömeg tagjának lenni. Mintha szabadságszerető nemzedékek egész sora figyelte volna velem együtt az eseményeket. E történelmi sorsközösség tudata adott erőt a további harcokhoz, a múlttal való hasonlatosság megnemesítette, pátosszal töltötte meg azokat a napokat. A zászlóra vágott lyukon, mint ablakon, mint szélesre tárt kapun betekintett, bezúdult a történelem. Ezt az élményt és látomást szerettem volna 'Lyukas zászló II' című szobrom révén másokkal, sokakkal megosztani.”

Élmény és látomás: talán a hiteles, láttató erejű műalkotás megszületésének garanciája ez. Az élményt tolmácsolni hivatott művészi látomás azonban, mint Ócsai Károly ezen, a budapesti 56-osok terére tervezett, és oly sok más munkája is tanúsítja, általában megreked terv-szinten e közép-európai tájon, a magyar szobrászat oly tipikus, mindennapi jelenségeként. Egyre gyarapodnak veszteségeink.

Wehner Tibor

A FORRADALOM LÁNGJA

2010, BUDAPEST, GESZTENYÉS KERT (TERV)

LYUKAS ZÁSZLÓ I.
1995, SZEGED (TERV)

LYUKAS ZÁSZLÓ II.

2005, BUDAPEST, DÓZSA GYÖRGY ÚT (TERV)

TABÁNI '56-OS EMLÉKMŰ
1996-2001

AZ EMLÉKMŰ DOMBORMŰVE

NÉPFELKELÉSEK KÖNYVE
2001, DEBRECEN (TERV)

Hajónapló, avagy a lírikus fényképalbuma

Verskoncentrátumok és versfotográfiák
– élettánc és apokalipszis

Csáji László Koppány: *Ég az út mögöttem*, Napkút Kiadó, Bp., 2006

Vannak verseskötetek, amelyeket nem a délutáni szieszta részeként jó kézbe venni, nem a kanapé puha párnáira dőlve, könnyű kikapcsolódásra várva, hanem élményekre éhesen, kikötőben horgonyzó, de kalandokra éhes utazóhoz hasonlóan, esetleg betegágyban ülve, félig gyógyultan az influenzából, újra megkívánva a világ örökösen kibomló mozdulatsorát. Csáji László Koppány *Ég az út mögöttem* című kötete ilyen. Az idősíkok, éntükröződések, homokdűnék, gilgamesek, világjáró matrózok, sziklák, pipacsok, mozdulat- és emberarc-portrék egymásba csúsztatása olyan izgalmas mozaik-komplexumot hoz létre, amelynek minden apró kockájára egy-egy hosszú, élményteli utazás jut, ha felszedjük a horgonyt, és a szélirány szerint a kötet verseivel útnak indulunk.

A versek esszenciájának természetes illóolajai visszavezetnek az élet földszagú ösvényeihez, a versek olvasásával egy időben tett belső kirándulások garantáltan meghozzák a várva várt „gyógyulást”.

Szabad versek, képversek, naplók, feljegyzések, versképeslapok, verskoncentrátumok – többkötetnyi (csaknem egész életműnyi) versanyag egyetlen kötetbe sűrítve a szerző 1992 és 2005 között írt verseiből, melyek megalkotása közben szó szoros értelemben véve beutazta a világot. Harmaddiplomásként elvégezte a Pécsi Egyetem néprajz és kulturális antropológus szakát, a tanulmányok megkoronázásaképpen pedig gyűjteni indult az Uráltól Indiáig, Lappföldtől Afrikáig, Közép-Amerikától Dél- és Észak-Európaig. Így született meg e válogatáskötet égtájak szerint tagolt szerkezete.

A kötet óriás tartóoszlopai, obeliszkjei a hosszú lélegzetű, ún. „pillérversek”. Ezekben érvényesül igazán ez a nagy ívű, történetírói líra, mely kivételes érzékenységgel fotografál, rögzít, retusál, komponál és kollázsol össze emlékfeltöket, élményeket és benyomásokat, s vegyíti mindezt készre kevert saját, egyedi festékanyagával.

A szerző a rövidebb lélegzetű lírai versműfajokban is mesteri portrékat alkot. Versmunkái izgalmas mozaikok. Olyanok, mint egy-egy gigászi, kiszélesedő perspektívát ábrázoló festmény, melynek részleteitől eltávolodva hirtelen a kép más és más pontjain mozdulnak meg az alakok.

A *Café Oran, El-Kahira, délután* című hosszú szövésszerű prózaversben például egy afrikai kávézó különös hangulatai bontakoznak ki, részletgazdag élőképekkel, versgrafikákkal. Az olvasó számára félig meseszerűen, félig nagyon is valóságosan bukkannak elő a helyszín és az égtáj jellemző, izgalmas figurái. Az egyetlen nagy közelképként befókuszált pincér alakja például, akinek arcát ugyan nem láthatjuk, lazán kötött nyakkendője viszont remek alkalom a sokrétegű versen belül egy újabb izgalmas kép megalkotásának lehetőségére. A kötet verseiben gyakori megoldás, hogy a pillanatképből kicsapódó asszociációs szikra nyomán újabb és újabb, egymásból előbújó képek születnek, nemritkán bizarr, egyéni, időnként pedig érzékenyen erotikus felhangokkal, színezettel:

*„olvadóban a spirális szellő és a napsugár átúsztuk lassan e délutánt is
a fókamozgású pincér mellig kigombolt viseltes fehér ingben kopott rózsaszín
nyakkendővel melynek laza csomója mellén mint gömbölyű női popsí
így idéz egy könnyűűvérű régi asszonyt
széttárt fölfelé ívelő lábakkal míg nyakkendőteste lelóg egész a pincér
derekáig de
nincsen meg a feje sem a karja”*

Az *Ég az út mögöttem* c. kötet szerzője, aki szerteágazó kutatómunkája folytán bejárta a világot, lépten-nyomon képeslapokat ír, fest, küld, rajzol, bármerre visznek útjai, az olvasó szeme láttára kelnek életre messzi vidékek szűk utcái, a helybeliek különös portréi a szokatlan, gyakran egzotikus, idegen és mégis izgalmas környezetben.

*„fonott sámlikról meztelen lábfejek meredeznek
akárcsak Európában a parabolaantennák távoli párkányok bástyáin
posztmodern angyalokról készült megannyi új ikon
némelyek egymásnak így üzennek
elhúzzák keményedő életük dalát talphúrjaikon”*
(*Café Oran, El-Kahira, délután*)

Csáji László Koppány egyedi „versképeslapjai” egy érett, intellektuális művész keze nyomát őrzik magukon. Gyakran egy-egy soruk is komplex képsűrítmény. Olyanok, mint Dalí vagy Van Gogh képei, amelyeket még a zugkereskedőknél is felismer az ember. Az egyedi ecsetkezelés, a lendületes, markáns vonalak és a merészen zoomoló optika révén bárhol, bármikor könnyedén beazonosíthatók. A gyakran pózokból építkező, divatból dekadens, tucatizlésre hangolt, papíralapú költészeti kísérletek után élmény egy ilyen verseskötetet kézbe venni! Aromazáró tasakjából egyetlen szempillantás alatt kiszabadulnak a légmentesen lezárt, gondosan konzervált benyomások, magukkal ragadva a gyanútlan olvasót a világ égtájaival fűszerezett eleven világukba.

A versekben nem lehet nem észrevenni a rokon hangütést az ősköltészetekkel. Csáji László Koppány költészete minden modernségével, absztraktságával együtt mélyében hordozza a hagyomány, a legősibb költészeti hagyományok jellemző színeit, vonalait. Mégis messze túlmutat rajtuk. Stílusa eklektikus. Hagyománytisztelete mellett a szerző lírai fényképezőgépének individuális lencsé-

jén keresztül olyan távlatokat fotografál, amelyeket elkerülni vagy éppen elérni volna szerencsés a posztmodern kori emberiségnek. Precízen dokumentálja azokat a tájrészleteket, ahová érdemes, és azokat is, ahová kifejezetten veszélyes útnak indulni. A második, *Észak* versciklus *Ingvár vezér hajóján* c. vezérversében például epikus képzeletgaloppot hajt végre és alkot norvég rúnakövek alapján.

A hagyomány szerint Messzejárt Ingvár volt a sikertelen perzsiai viking hadjárat vezetője a XI. században. Huszonhat rúnakő őrzi a harcosok emlékét, akiket Ingvár az arany reményében egyre kietlenebb és egyre járhatatlanabb utakra vezetett, ahol persze mindannyian odavesztek. A történet mondaszerű versfeldolgozása ékes példája az emberi kapzsiságnak, mely nem az ész és a szív tartalékait, hanem a kézzelfogható gazdagságot hiszi egyedüli üdvözülésének. Csáji László Koppány a kötet több pontján elhelyezett rúnakő-versei élő szövegobeliszekként figyelmeztetnek az emberiség tévedés-történetének következményeire, egy következő, modern apokalipszis lehetőségére. Az *Ördög-hívogató* című versben modern sötétség- és amerikanizálódás-űző „anti-regöléseket” olvashatunk, míg az *Ásatási napló a gyönyörök kertjének kutatásáról* versciklusban az értékek pusztulásának lehetünk közvetlen szemtanúi.

Mindegy, hogy a kötet melyik égtáján járunk, a látkép egyformán izgalmas, akár a rövid, keleti waka műfajában, akár a hosszabb lélegzetű szabad versekben vagy az utolsó kötet képvers-világában barangolunk. A *Szobrok és felfedezések* című versben az „úton levés” értelmét, a kiüresedett bálványokba kapaszkodás hiábavalóságát fedi fel a szerző:

„Nap a foltját
az Ég megleli a Földet
köztük maroknyi bárka kering
az egyik matróz majma csengettyűs sipkát visel
a másiknak egy szalma-Madonna ad erőt
álmok szele fúj
és éjjel éig érnek a vitorlák
aztán az ébredés
a meglett partok fénye elhomályosul
és torzóikat a tengerbe dobják”

Ahol az *Ég megleli a Földet*, ott a tenger végtelen ürességében sem a céltalan szórakozás, sem az álbálványokba vetett hit nem adhat vigasztalást vagy értelmet a dolgoknak. A *meglett partok fénye* azonban igen. Ez már sűrű filozófia. A létezés filozófiája, mely utazás nélkül elérhetetlen és elképzelhetetlen. Márai Sándor mondja az utazásról, hogy „egy figyelmes és türelmes barát társasága megsokszorozza az utazás élményeit, fokozza a látnivalók színességét, segít megérteni mindazt, amit az út és a világ mutat”. Az *Ég az út mögöttem* című kötet pontosan ilyen barát. Mindenre figyelmes, mikro- és makrovilágokra egyformán érzékeny látásmódja megsokszorozza a képzeletbeli utazások élményét, és segít megérteni a világ szépséges és abszurd mozzanatainak összességét egy óriás freskó részleteinek felvillantásával.

Egyetlen óriás kép az ötödik, *Nyugat* című ciklus hosszú lélegzetű versfüzére is, az *Ásatási napló a gyönyörök kertjének kutatásáról*, mely a világ

érték-, kincs- és múltkészletének felkutatásáról és feltárásáról (vagy inkább feltárhatatlanságáról) szól. Mai eszközökkel, készülékekkel, vértzettséggel, mozdulatokkal, mai attitűdökkel, modern kori beállítódással szinte egyetlen dolgot sem sikerül az odavezényelt expedíciónak épségben kiásni a múlt kincs-temetőjéből. Szinte kivétel nélkül törött, sérült, töredékes minden, ami a modern-barbár feltárók keze nyomán előkerül, a felszínre hozott dolgok helyét, használati és eszmei értékét sem képes az ásatáson dolgozók többsége meghatározni (a vers beszélője egyértelműen elkülönül tőlük, így lesz a nagy ívű, dokumentatívnak indult leírásból a szürrealizmus és az expresszionizmus eszközeivel építkező különleges napló).

*„Az ásatás megkezdése
az első rétegek szemétdomb-kapirgálása
rádióbelsők és gumiabroncsok fellelése széjjeldobálása (...)”*

*„centiméterek és dimenziók kiemelése és aktákba süllyedése
agyagszürke és sárga rétegek feltörése
a lapátolók egykedvű monoton morgása nekik kincsekről beszéltek
vidámabb munkadalok írása
Mit csinálhat az asszony otthon
a távolság egyik zsebében
a múlt felhívása kunyhómból telefonon (...)”*

A hétrészes napló hét nap munkáját mutatja be kozmikus térben és időben. A hetedik nap végére kiderül, a jelenkori emberiség nem sok mindent képes érzékelni (értékelni) a múlt és az eddig létrehozott dolgok szakralitásából, így az utolsó napok leírása tulajdonképpen egyenlő egy dokumentumhűen rögzített újkori apokalipszis bemutatásával. A felsorolásokból mesteri módon megalkotott versfüzér a teremtés hét nap alatt befejeződő csodájának inverze. A célt tévesztett, eredetileg értékek felkutatására és megmentésére indult expedíció munkája az ötödik, hatodik naptól különös jelenetté alakul.

*„falamon a feszület nyugodt ingása a szélfúttá viskó remegő ütemére”
„a létezés tojásának feltörése kihörpintése kóros szagok terjedése”
„a leghatalmasabb kapuk megtalálása után azok kitárása”
„gyolcsfoszlányok nagyszerű regisztrálása vércseppek feltámadása”
„egy nő örömrésében pihenés Tahitije”
„plazmaállapotú gyönyörűcsillók kilövellése”*

Aztán a hetedik nap, amelyen a Biblia szerint Isten megpihent, a dolgok mostani állása szerint így megy végbe:

*„széjjelbombázott büszke házak romjai
Öltönyös támogatónk megérkezése rózsaszín luxusdzsipen (...)”*

*„a kufarológia világvallássá válása
a tolerancia nevében az intoleránsok főbelövése*

*a világ újrafelosztása után a szemétdombok akarása és felosztása
majd demarkációs vonalak ideges húzogatása
felvetődik a romok varietébe illő rekonstruálása
a talált tárgyak emberek kapcsolatok és érzések elértéktelenedése
a megszerzett javak eltékozolt részének megbánása
női aktok alfa romeóra cserélése
az immateriális dolgok megformálása műanyagba öntése és felárazása
(bökkenő hogy a valódi kövületek hogyan írthatók ki)
a bebetonozás és visszatemetés felvetődése (...)"*

*„vajon kell-e tovább ásni? ásni ásni a kupacokat újra kihányni
majd újraforgatni újraásni (...)"*

Kérdés, hogy kell-e ásni, ha a jelenkori emberiség képtelen használni azt a bizonyos belső iránytűt. Az iránytűt, amellyel fent és lent, kint és bent, arany és göröngy, nappal és éjszaka pontosan beazonosítható. Az *Ég az út mögöttem* című kötet szerzője valamiképp ezt a bizonyos iránytűt szeretné az olvasójában „leporolni”, belőle kiemelni és újra használatba helyezni, mert a modern embernek szüksége van rá, talán most még inkább szüksége volna rá, mint az elmúlt évszázadokban bármikor.

A kötet tudatos szerkesztésmódja szintén a kalauzolni vágyást hangsúlyozza. A szerző a négy égtáj: dél, észak, kelet, nyugat ölelésébe, a kötet centrumába helyezi az *Otthon* ciklus verseit. A versszövegek egzotikus titkokat rejtő kalandozásainak keresztmetszetében a *Vágtató kísértés* című vers egyetlen nagy élő szívként pulzál.

*„Mintha a világra gyűrt bársony borulna
Az árnyékok között rab szavak lihegnek
Mellkasom harangjában kong a szívem
Dobog dobog Lélekhívó harang Sámándob
Téged csalogat híven
Magamban állok akár egy szobabicikli vágtató paradoxa
Köröskörül döngenek emberdobok
Ereimben immár állatvér csörtet megvadulva
És a sok vörös virág mint a Nap ragyog
Réteken vágtatnék Körülöttem csupa pipacsvulva
A fák arany levelei hőségtől remegnek
Terpesztett sikoly S engem kérnek kerevetnek
Mégsem érint meg a megannyi faggyúlány
A karcsú gyertyák tömzsivé ereszkednek melletted"*

Ha létezik a költészetben a haláltánc műfaja, akkor ebben a versben az „élettánc” műfaja születik meg. Csáji László Koppány szövegcentrumának közepében az *Otthon* ciklus szívében fogalmazódik meg a fiatal, mégis sokat látott és sokat tapasztalt utazó hiteles önportréja, a hűség költeményében.

A néprajzkutató-antropológus-jogász-író-költő szerző kivételes tehetségét mutatja, hogy egyetlen versesköteten belül számtalan hangnemet, stílust, köl-

tői eszközt és megszólalási módot képes ötvözni, s mindeközben végig hiteles marad. A hosszabb lélegzetű verseket át- meg átszövik az ilyen és hasonló remeklések: „*emlékeim havában mosdatlak meg minden este / míg felfújom lényem gumibabáját és neked adom*”, vagy az ilyenek: „*gondjaim csöcsét szopogatva fölnevelem magamban a magányosságot*” (Szun Vu Kung legyőzi Buddhát). Érett és értő hang. Egy sokat látott és tapasztalataiból tudatosan táplálkozó ember-utazó-író hangja.

Aztán a kötet központi ciklusának verseiben tovább sorjáznak az egyedi módon megfestett versképeslapok:

*„Budapest a tengerpartra csúszott
Angyalföld szélét egy nagy tenger partja mossa
s a kis kék bárkák árbocáról
leláthatunk a Boszporuszra (...)*”

(Kék boldogság Barra-Barra)

Azonban Csáji László Koppány kötetének eszenciáját talán leginkább a kötet hátsó borítóján olvasható *Hajónapló* című vers adja (amely egy újabb „élettánc”):

*„Beilleszkedni könnyű
ami nehéz Idegennek maradni
Vigyázat ez nem az objektivitást jelenti
hanem hogy a megannyi élményörvény között az ember
a partokat egyre el tudja hagyni
mert nem megállni nem kell
csupán nem szabad kiszakadni
az Egyetlen Szigetre
El kell játszani a valósággal
a valóság liliomkoszorús bennszülött leánykájával
hogy tovább sokasodhasson a világ
Másként elfogy
Halak hullám alól mezőink földjéből nőnek ki hósapkás hágók
Minden megtörténhet
Kétezer év után szavakkal sózták föl Karthágót
Élményeinket esszük örökké így tápláljuk létünk
ez az élet
Tapsolj hát A nyugalom szárnya legyen
Eltűnik minden s nincs semmi furcsa ebben”*

Kosztolányi írja az utazásról, hogy „Sokkal fontosabb felfedezni egy olyan templomot, amiről még senki sem hallott, mint elmenni Rómába és kötelezően megnézni a Sixtus-kápolnát, kétszázezer másik turistával együtt, akik a füledbe kiabálnak. Természetesen menj el a Sixtus-kápolnába is, de sétálj az utcákon, vessz el a sikátorokban, ízleld meg annak szabadságát, hogy keresel valamit, amiről nem is tudod, hogy micsoda.” – „Annyi idő áll rendelkezésedre, amit az élet megenged, menj hát, és ne követeld azt, amit nem kaphatsz meg. Ha túl

gyorsan mész, elfáradsz és félúton feladod. Ha túl lassan mész, rád esteledhet és eltévedsz” – folytatja Coelho.

Asszimilálódni a szerző szerint valószínűleg sokkal könnyebb, mint félig belemártva lebegni az élményekben *Idegenként*, önálló individuumként megmaradva. Az utazás nagy misztériuma, magunkévá tenni a *valóság liliomkoszorús leánykáját*, az élményeket (a mindennapok táplálékát), és mégis megmaradni önmagunknak, vagy még inkább: egyre inkább önmagunkká válni. Természet-tudományos kutatások szerint az ember sejtjei negyvenéves korára teljesen kicserélődnek. Személyazonosságunk, intellektusunk magja mégis ugyanaz marad. Ez az élet-utazás nagy rejtélye. Ezt a rejtélyt, az emberség, emberiség, emberiség rejtélyének témakörét járja körbe Csáji László Koppány kivételes verseskötete, amely sokkal több, mint egy „egyszerű” verseskötet. Nehéz pontosan megfogalmazni, hogy miért. Nyúlunk vissza ismét az ősköltészetekhez, és bízunk a választ egy ősfilozófus szerzőre, Lao-céra: „Az út, mely szóba-fogható, nem az öröktől való; a szó, mely rája mondható, nem az örök szó. Ha neve nincs: ég s föld alapja.” Ég s föld az alapja az *Ég az út mögöttem* című kötet öt égtájas versutazásainak is. Ha a versszövegekkel együtt útra kelünk, a sorok nem fogják eltéveszteni bennünk a helyes irányt.

Hétvári Andrea

„Megkésett tavasz, el se jött tél”

Levél Mátyus Aliznak legújabb kötete bemutatója alkalmából

Kedves Aliz! Végre egy könyv, amely megszületése pillanatában (no jó – bemutatóján) mindjárt érdemének megfelelően nagy elismerésben részesült. A közönség már létszámával is szavazott, jól-lehet legfőbb írójáról tudott vagy sejthetett valamit. (Vonzhatta a Mátyus név önmagában is.) Valamit tudhattam én is, de nem sejtettem ekkora sikert. Mert könyvbemutatód [*Megkésett tavasz*,

Mátyus Aliz: *Megkésett tavasz, el se jött tél*, Cédrus Művészeti Alapítvány – Napkút Kiadó, 2013

el se jött tél, Napkút, 2013 – S. P.] ilyen volt – sikeres. Ebben persze a beszélgetőtársnak is komoly szerep jutott (igazi csevegő: ‘plaudern’ – ‘csevegni’, e szóval illeti Hamann a személyiséget legbensőbb rezdüléseit megmozdítani képes eszmecserét). Ráadásul Vasynek még komoly mondanivalója is volt a könyvről. Kell ennél több egy debütáló szerzőnek? Láthatólag téged is felvillanyozott,

ez meg a hallgatóságot, mellettem egy egyetemi hallgatónak tűnő lány buzgón jegyzetelt is. Buzgón: ahogy én figyeltem. S láttam új, számomra új vonásokat is. Ferenczy Pásztor-lánykája hirtelen megrázta magát, s egyszerre csak egy Antigonét, egy bevallottan konzervatív Antigonét tolt maga elé. (Konzervatív: ezen senki meg ne lepődjék – ő is az istenek által hagyományozott törvények, Pilinszky Apokrifjének szavával, az „ősi rend” védelmében szólalt meg.) Mint ahogy Te is, különösen a „női önértékesítés” provokatív vagy álnaiv kérdése nyomán. Íme egy öntudatos és önértékesítő nő, aki nem a gender hullámain érkezik. Akinek eszményképe a családdal, legnagyobb élménye íróként is a gyerekekkel (és értelemszerűen a férfival) kapcsolatos. És persze a fölmenőkkel, a kapott és továbbadott, kamatoztatott örökséggel. Kell ennél több és különösebb (a mai világban)? S mindez néhány nagyon határozott, s bár hallgatólagosan, de jól hallhatóan polemikus kijelentés formájában. Amelyeket most már könyvedből is kiolvashat. Kiolvastam. Ne udvarlásnak vedd, kérlek (vagy vedd csak annak): mindvégig nagy gyönyörűséggel és álmélkodással. Előbbi (kimondom e kétes értékű szót) írásművészetednek, utóbbi emberi teherbírásonak az olvasói reakciójaként. Kezdem az utóbbival. Ha imént Antigonét ugrattam elő a távolról szemlélt lánykából, Ferenczy klasszicista és klasszikus szoborképéből, most egy vastag combú Medgyessy-nőalakot kell (idevarázsolnom). Aki csípőjén nemcsak egy világot, de egy hamar megemberesedő madarászfiút is el tud vinni (alkalmi idegenvezetőjeként) a mocsáron át a Madárszigetre (*Madársziget*). A deklasszált pápai „úrilány”, aki Sümegen a görög drámaírókról tart

előadást bentlakásos amatőr rendezőknek, miközben tanyát tart fönn a Kiskunsági Nemzeti Park szomszédságában, s Budapesten fiát neveli – aki otthonosan mozog Franciaországban éppúgy, mint a debreceni vagy kecskeméti színházban (hajdani férje egykori munkahelyein). S aki (mellesleg?) e könyv elbeszéléseit az ebédfőzésre ráadásul írja. Ámulatomra. De gyönyörűségemre is a festőecsettel felhordott színek és formák gazdagsága, változatossága láttán. De az elbeszélések történéseinek (ezek lehetnek szemlélődések, érzelmi fluktuációk akár) egyetlen magból kibomló, gyakran szeszélyes, ám mindig ökonomikus (és szinte kivétel nélkül „ökológikus”) indázásait-elágazásait szemlélve is. Vagy az alakoknak mindössze néhány vonással elénk vázolt, sejtető, vagy éppen ellenkezőleg, részletesen, a háttérből is kirajzolt figuráit konstatálva. S mindezt, ahogy Géza barátunk említette is, a modern irodalomban már nem is meglepő időszembesítések tudatáramlásos technikájával megmintázva. Szinte a prózavers megformáltságával. Líraiságával. A maga szempontjából nem véletlenül emlegetett (szemléletmódot-stílust és műfaji kategóriát egyberántva) realista esszénovellát a beszélgetőtárs. S ha már ezt, a kötet második felének esszéire gondolva mi mást is (mondhatott volna), mint esszéesszét. Jogos. Ha csak egyet emelek ki ezek közül, a Ferenczy-tanulmányt (*Fiatalkor a múlt századelőn – Ferenczy Sándor, Ady és Bartók*), már akkor is igazat kell adnom neki. Az esszé itt a négyzeten mutatkozik. Hiszen nemcsak portrékat rajzol nagyon hitelesen a kéz, a szerző keze, de egy sajnálatosan ködbe vesző kultúra körvonalait is. S benne az elkötelezett értelmiségit, akinek öntu-

datát nemcsak a hivatás, de a hívás is erősítheti – a társadalmi megbízatás, amelyet nem kis méltósággal teljesít. Teljesíthet. S amelyet a társadalom szövete (kötőszövete) intézményesen is tart. S ha mindehhez még hozzáveszem a mai tollforgató nosztalgikus sóhaját is, amellyel kíséri és visszaigazolja mondandóját, akkor inkább köbön látom az esszét. Esszéesszéesszé ez jelenünk sivár állapotáról. S ezt anélkül éri el, hogy egyetlen adattal is alá kellene támasztania helyzetértékelését. Tudjuk mi azt. Mindenki érzi és éli. Nekem ennyi elég. De mégse. Mert van más, talán jobb szavam is e kötet írásainak a megközelítésére. Mert sejtek én itt még dimenziókat. Az eddig említetteknel talán mélyebbeket és magasabbakat. Rilkére gondolok, tudod. Te is kedveled, és említed is őt. S ha igen, tudod azt is, mire gondolok, ha a Weltinnenraum bűvös szavát kimondom. Belső világtér. Kívülről támad, a tárgyak éppíglétének megbecsülésével és meglátolásával, hogy aztán magának a mindenségnek, a mindenség felvételének az igényével párosulva beáramoljon az Én üres terébe, s ennek belső kozmoszává, világterévé váljon. S mindez azért, hogy innen meg visszaáramolváramoltatva a külsőt (ismét vagy egyáltalán) megképezze, és ezáltal gaz-

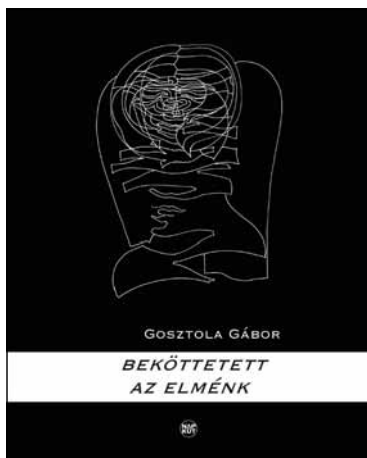
dagítsa is. Az érett, a kései Rilke kíváncsian ez magával szemben. És ennyiben a világgal szemben is. A Te írásaidban szintén ezt az igényt látom működni. A megformálás erre utal: „az emlékezés szűrőjén átpergetett” valóságéra. Tudatáram, igen, de képző és alakító erővel. Világot alakítóéval, amely persze a stíluson is nyomot hagy. A képletes toll dőlésszögén. A tartáson. Hat. Teremt. Ezt élvezem én különösen az írásaidban. Mint pl. az itt következő, találomra fölütött részt az *Ikon* elbeszéléséből: „Rajtra készek a rügyek, fakadnak a virágok, kinyíltak a mandulák. És önfeledt az ember, mint Csontváry virágzó mandulafái a hajdani magyar bányaváros házai között. Tavasz. Az enyém. Újra az enyém. Az ajtóablakos szobában. A ki tudja megmondani, milyen napszakban, amikor a nap és a hold együtt állnak az égen. Mint Van Gogh ciprusa csúcsánál. A hullámozó égből. A hullámozó gabonátlak fölött. És hogy tudja ő is, hullámozhat ég és föld, nem számít. Két ember jön benne, zavartalanul, egymásra figyelve, beszélve.” Valahogy így. Köszönet érte és mindenféle üdvözleteim.

2013. november 22.

Suhai Pál

A szépség kutatása

Gosztola Gábor két könyvéről

Gosztola Gábor: *Bekötöttett az elménk*; *A szépség kutatása*, Napkút Kiadó, Bp., 2013/2012

Gosztola Gábor, a költő és képzőművész ugyanannak a kornak, a XX. század utolsó évtizedeinek a gyermeke. A diktatúráé. A csöndes – ám a belső motorokat igencsak mozgató – hallgatásé. Azé a hallgatásé, amely *kiáltással* ér föl. Feldörömböli az elszunnyadót – ez idő tájt sokan menekültek vackaikba –, aktivitásra készíti a rendszer börtön voltába beletörődőt. Ahhoz az avantgárd nemzedékhez tartozik, amelynek tagjait – a költő Balaskó Jenőt és a képzőművészet megannyi műfajában jeleskedő (*lázongó!*) Vajda Lajos stúdiósokat – üldözték.

A hatvanas éveket követő három évtized, minden hatalmi téboly és a művészetet gúzsba készítető megannyi próbálkozás ellenére, mégis a magára eszmélés korszaka volt. A bástyá, a sokáig mozdíthatatlannak tűnő bástyá ledöntéséé. A *bátor* szavaké. A poézisban, a versben és a képben (grafikában, festményben) leledző – a meghunyászkodókkal mindig szembemennő – forradalmi erőé.

Gosztola költészete, akárcsak a hagyományos líraértéket „fölülírni”, meghaladni igyekvőké, az avantgárd apostolához, Kassákhöz nyúlik vissza. S közben a Buddha-mosolyt világot mozgató elemnek tudva, Hamvas Béla tájait is becserkészi. De nyelve (költői nyelvezte) az önmagára ébredés megborzongtató sötétjében – ez a sötétség valójában villámokkal telített *világosság* – egyedi vonásokkal sokkol. Az asszociációk halmazában ott a filozofikus – a világegységet szavaira szedő – döbbenet.

A kihagyásos, némileg a film áttűnéseire emlékeztető technika, a személyiség és az őt körülvevő világ (a kis és a nagy kozmosz) között olyan kontrasztot teremt, amelyben az *avantgárd lélegzetvétel* az „álom-tudat-lövedék” gyakori becsapódásával egészen különös líraterrénumon landol. Ezért a „Csak”-ként címzett, a másik által látott *önarckép* is az egymás mellé rendelt furcsa szavak azonosságkereső eldorádója. Kemény küzdelem ez, az új líranyelv megteremtése érdekében, a végtelennel: „bőr-mérleg – csont-állandóság – tartam-holtág / végtelen fölmérhető és végtelen”.

A *bekötöttett az elménk* című verseskötet egyúttal grafikai atlasz: a lélek kivándorlásának pontjai a kíméletlen – mert saját logikát tartalmazó – vers-

nyelvvél harmonizálnak. Még hozzá oly módon, hogy a *magány* rendiségét fölöttébb tudatosító, a halálárkokat is fölszántó indulat sosem megnyugodván – „...várak kinyújtva tér-idő fölött / torkomban szétomló tegnapok roncsa” (*Episztola*) – új és új szó- és grafikai hálót eredményez. Vers és képköltemény (bravúrrajz) között sosincs kapcsolat, hiszen a rajzok nem illusztrációk, hanem ugyanak – az avantgárd költő és képzőművészt mindig feszítő – életérzésnek (benne a kortünet) a frappáns kifejezői.

A szó kíméletlensége – „dobozból orgonazenét vársz süketen” (*Orgonailat*) – azokhoz az emlékezésrétegekhez is elér (mi több, formálja a hangulatot), amelyekben a tüskés, a szavakat káromlás-pótlékként működtető múlt szinte filmszerűen drámai *kiúttalanság-sor* rögzítője. A megvívott és *megvívatlan* csaták (mert nagy volt a túlerő, vagy félsz költözött a bátoratlan harcosba) sajgó sebként tovább élnek – a kízó fájdalom érzetéhez történelmi távlat sem kell –, és a magányba roskadt lírahóstit leltározó ítéletre kényszerítik. Gosztola etikus, a jövőre irányuló *múltjárása* ezért sosem a balladai homályt ébreszti föl – lírájának vannak ilyen színei is –, hanem kemény következetességgel a *látomásos* igazság hirdetője. Az alább idézendő részletnél van harsányabb szava is, ám itt épp a józan, de könyörtelenül mélyre hatoló „visszafogottság” mint ítélet nevezi néven, az áldozatoknak is adózva, a kifacsart *létidőt*. „Harmat ébred a vértéken / oh mennyi vér és hús kiontva / Temérdek csatatér a trónus / és a súlyos múlt körül / a még súlyosabb jelen / és ami még! mi mind alámerül!” (*Mozi*). Illúziótlan, az évtizedekkel ezelőtti jelent, a „gulyáskommunizmust” könyörtelenül – kimondatlanul is kimondva – megbélyegző látlet.

Noha az éles, aforisztikus tömörítésnek remek négysorosok formájában igézetes példái is vannak – az egyik legmegejtőbb a szürrealista fogantatású *Vödör*: „Magányos ló tanyája / tőzsde udvarán / hol út a tarsa árnya / nyár a szemfödél” –, a hosszabb lélegzetű költemény a maszkos önmegmutatást illetően szintén a kezére játszik.

Szó sincs arról, hogy a Kondor Béla emlékének ajánlott *Vigyázz helyettben* egy csöppet is a képzőművészek és költőknek egyként kiváló kortárs alkotó versmodorához igazodnék – Kondor „versfurcsaságait” a csaknem mindig a megváltás ígézetében (Pilinszky!) készült vallomás oldja –, de a *sorsképletet* fölmutató eleven konoksága („a rád tapadó fény kipufogói állják körbe utad”) nagyon is a *késes angyallal* azonos világképet vizionál. Van-e kiút ama kelepceből, „hol bezabált gyöngysoron éled a zsír”? „lám könnyedén meggyőződhetsz / e köznapok értékéről / ÁLLJ MEG A TÚLOLDALON / fekete másod már nem éri ütésük / negatív mozdulatokból / emberpofájú bábuk bólogatása / ad helyet új mosolyodnak / és nem tilalom / csak a tükröződésed őriz.”

Gosztola avval, hogy kimondta a börtönrácsnál is szorítóbb én-valóságot (*Bekötöttetett az elménk*), a helyzetből következő hátrányt előnnyé változtatja. Akár négy évtizedre is visszanyúló avantgárd lírája – a világot, a szerelmet s a szépséget egyként megjelenítő *szómágia* – attól hiteles, hogy a „rá száradt sorsot” Isten adományaként értékeli. Ady hiányába fogódzva – nagy verse, az *Üzenet* 1972 májusában íródott –, és a fölszabadító ének büverejében.

A három hangon megszólaló érzékeny dramolett (*Improvizációk pusztuló világom roncsaiból*), mintegy arspoetica-szerű kinyilatkoztatással, a „csend lugasát” megboldító, átszövő ítélkezéssel – „AMI NEM IGAZ / MIND / BENNÜNK

LETT HAZUGGÁ” – a bartóki ihletésű poémát (a kivételes szavak, kivételes sorok, kivételes versmondatok össz-zenéjét) igazi *létkers*nek rögzíti. Amelyben a mindent elsőpró szerelem hozza a föloldozást. Emígy: „fekete éjfél ég a napban / fekete már a levegő / fekete torkunk / mocskos úton / futva ordít / pihenő – ! – / falasincs házon / tépett béka / gennyves vére rám csorog / fekete csillag / szúrja torkom / megfojt rólad álmodok.”

A szépség kutatása – ahogyan a másik album címe jelzi –, könnyörtelen időben s könnyörtelen körülmények között? Igen. Szavakkal és exkluzív – a lét homályát a test örömtáncával fölszabadító – vonalhálókkal. Miként Gosztola számára a vers – mert korunk gulagokkal korbácsolt – a félig-meddig gúzsba kötött elme kitörési kísérlete volt, a rajz és a festmény a szellem szinte fogható érzéki kitérülése. A „szimbolikus-metaforikus képi nyelvezet” (Wehner Tibor) – a szürrealista látomások expresszív vivőerejével – olyan technikán messze túlmutató fogás, amely *tér- és elmekitöltő* gesztusaival a sosem megvalósítható egészet célozza.

Ebben az egyszerre kutató és önboncoló fázisban az egyvonalas, ám mégsem didergő rajznak éppoly helye – az értékvonulatban betöltött helye – van, mint a bonyolult térhálót (végső soron valahol a test érhálózatának imitációját) megtestesítő festményeknek. Amidőn a művészre az organikus lét (a szépség alfája és ómegája) rázuhan, fokról fokra úgy válik világossá vonalsűrítő játékának megannyi rétege.

Formavariációknak is mondhatnánk az egymásba kapcsolódó részegységek izgatón színes tereumát – I. Csöndtestek – Téridolok – Alakok; II. Nyitott terek – Eltérített erők; III. Zárt terek – P & V; IV. Más terek – Wanda Zaklatowska-triptychon; V. Zászlóvitézek – Hullámterek – Drapériák; VI. Jelenések terei; VII. Ars Amatoria – Koszmikus térben; VIII. Emberi terek – Arcok – Fejek – Figurák –, ám ebben az önkifejezési kavalkádban a poétikus erők sokirányúak: a vonalat, a szerkezetet, a színkombinációt stb. a filozófia és a pszichológia, a jelenkor nyűge és a történelmi tapasztalat éppúgy meghatározza, mint a szellem invenciós játéka.

Gosztola Gábor, a tevékeny, a magány burkában is szabadságkatedrálisokat építő hős mindvégig szabad maradt. Szabadon rajzoló-festő és szabadon gondolkodó. Sosem hódolt be a divatoknak, és a politika mézesmadzagját is mindvégig elkerülte. Viszont életre-halálra ugyanazt az arkánomot íratta föl a Teremtővel: az etikus cselekvést ugyancsak segítő és a forrongó személyiséget mindenkor igaz útra vezérlő szabadságpirulát.

Novotny Tihamér tollából kitűnő életrajzi interjú („Semmit nem kényszerítettem ki az élettől”) magyarázza: miként, hogyan, mennyi nehézség árán és mily tobzódó örömmel épült, lombosodott az életmű. Gosztola művelődéstörténeti adalékok sorozatának is beillő vallomása egy törhetetlen, a maga igazában mindig bízó személyiség hű tükre.

Jó, ha tudjuk, egész életében nemcsak a szépség kutatása foglalkoztatta, hanem a szépség láthatóvá tétele, fölemelése is. Mert sikerrel – boldog ember.

Szakolczay Lajos

Laczkó András

Költő a képzőművészet igézetében

Búzás Huba: *Lenbachhausi expressio*

Couleur locale és az expressio. Néhány éve, egy bajorországi, müncheni utazása során látogatott el Búzás Huba a német expresszionista festők tárlatára Lenbachhausba. A kiállítóhely elnevezése összefügghet két német alkotóval is. Az egyik Ernst Lenbach költő, író, akinek 1894-től a századfordulóig versei, elbeszélései, regényei jelentek meg önálló kötetenként. Nem valószínű, hogy róla kapta a nevét a kiállítóhely. Szinte bizonyos, hogy Franz Lenbach festőről, aki Bajorországban született, Münchenben tanult. országos, majd Európa-hírű grafikus, festőművész lett. Elvileg a német expresszionizmus egyik előfutárának is tekinthető, hiszen régi mesterek eljárásait megtanulva, rendkívüli ügyességgel és a *pszichológiai* kifejezést kiemelve (néha túlozva) festett kora neves egyéniségeiről, személyiségeiről portrét, hogy csak néhányat említsek: I. és II. Vilmos császár, I. Ferenc József, XIII. Leo pápa, Richard Wagner és Liszt Ferenc. A modell *belső világa* szinte mindegyik portréján tükröződött.

Mit látott a róla elnevezett kiállítóhelyen Búzás Huba? A Der blae Reiter folyóirat köré csoportosult művészek alkotásait. Katalógusszerű felsorolás helyett említék néhány nevet: Vaszilij Kandinszkij (németesen írva: Kandinsky), Franz Marc, Gabriele Münter, August Macke, Paul Klee, Alexej von Jawlensky, Franz Ackerman, Arnulf Rainer és mások munkáit. Ezek a reveláció erejével *hatottak* rá. S a hatások – természetesen átlényegülve – feltűnnek vizsgált költeményében. Ezek nem közvetlenül, hanem absztrakció segítségével kerültek a versbe. A költő maga árulja el, hogy a vers nem azonnal és nem könnyedén született. Többször átírta, javította, és mindig meg volt győződve, hogy kialakult a végleges változat.

Ez a folyamat nyilván összefügg azzal, hogy a *couleur locale* egyre hátrébb szorult, a hangsúly átkerült az *expressióra*. Azaz, nemcsak az expresszionista festők érdekes formáinak, színeinek szavakkal történő megjelenítését kísérte meg, hanem a Lenbachhausban látottak nyomán megérezett *belső látomásait, vízióit, hallucinációit* is ki akarta fejezni. Vagyis voltaképpen a „kifejezések kifejezésének kifejezésére” törekedett. Ez egyértelműen absztrakció, nyilván annak tudatában, hogy absztrahálni csak konkrétumokból lehetséges. Kevéssé valószínű, hogy Búzás Huba ismerte-forgatta Wilhelm Worringennek az expresszionizmus filozófiájának szánt könyvét: *Abstraktion und Einfühlungot* (*Absztrakció és a töltelék*, München, 1908). Mégis hasonlókat ír, az alkotónak le kell hatolnia a tudatalatti világába, s objektívnek tekinteni a képzeletét és szubjektívnek az ész termelte ideákat. „A műalkotás – írta Worringen – organizmus, egyenlő értékű a természettel, s legmélyebb,

legbensőbb összefüggésében nincs vele összefüggésben, amennyiben a természetben a dolgok látható felszínét értik.” Ugyanígy vélekedett Edmund Husserl is. Ő is határt von a lényeg és jelenség között, s Bergsonnal együtt mutatta ki azt, hogy a dolgok lényege értelmi beleérzés, intellektuális intuíció követésével érhető el. A *Lenbachhausi expressió*ban olvashatjuk: „lót-fut a lélek – testet ölt”. Azaz a képzelet, a víziók és hallucinációk nyomán immár teremtettt valóság születik.

Távolra került a *couleur locale*-tól, s egyre inkább a csapongó képzeletjáték részese a versnek. Ezt és a látomásokat, hallucinációkat nehéz, szinte lehetetlen kordában tartani; mégis a *Lenbachhausi expressio* tökéletes háromszögként ábrázolható.

Bergsonnál olvasható, hogy az alkotónak le kell szállnia önnön bensőjébe, a mélybe, s onnan egy erős lökéssel a felszínre törni. Ennek megérzése nyomán érezte feladatának az expresszionizmus fontosabb törekvéseinek megmutatását. *Saját szavaival*: „magát az akkor kibontakozott formabontó, formateremtő képzőművészeti, irodalmi és zenei irányzat lényegét, néhány sorban. Mennyire sikerült? Miért is éreztem ennyire fontosnak? Egyrészt azért, mert az expressio, a kifejezés maga a művészet; nem egyszerűen múló, túlhaladott irányzat, hanem minden művészet lényege. Másrészt azért, mert e művészi irányzat lélek-előzménye saját művészeti meggyőződésemnek, amit egy szóval »nativizmusnak« neveznék.”

E filozófiai szakkifejezés kettős jelentéstartalmú: 1. olyan általános tétel, amely szerint a tér és az idő érzékelése az ember veleszületett tulajdonsága, 2. olyan nézet, amely a belföldön születetteket előnyben részesíti a külföldről bevándoroltakkal szemben. Búzás Huba a Suhai Pálnak írott levelében (*A tüköröd én vagyok, nézd. Levélesszék 2006–2009*, a Napút-füzetek 69. darabjában) nem egészen alkalmazkodott a filozófiai megközelítéshez. Az idő kétségkívül fontos számára, mármint hogy a számára kijelölt egyre fogy. S a nativizmus segítségével a lényeg megragadására törekszik. Térben pedig a lenbachhausi kiállítótermektől a világmindenségig. Ahogyan az expresszionista festők is ecsettel a kézben a Végtelent festették.

A világkép. A humanizmus diadalmaskodása óta szemléli-vizsgálja a művészet az Úrtól némiképp elforduló embert. Az akkori alkotók végeztek önvizsgálatot (Janus Pannonius), teremtettek robusztus és mégis harmonikus emberalakot (Michelangelo Buonarotti, Leonardo da Vinci és mások). De az emberközpontú világképben egy alapvető különbség van a humanista és az expresszionista szemlélet és ábrázolás között: az előbbieket nem vizsgálták a szellem és a test egységét, az expresszionisták ebből indultak el, s bár a mélylélektan tudományos elmélete még nem alakult ki, a festők, költők, írók felismerték a *tudatalatti* jelentőségét. Az alámerüléssel hírt adtak róla, a fölívelés, az ottani lökés pedig lehetőséget adott a tapasztalatok képi vagy absztraktabb megmutatására.

Természetes, hogy az elkötelezett Búzás Huba világképe is emberközpontú. Koczogh Ákos – az expresszionizmus kiváló szakértője – arról írt, hogy ez a stílusirányzat a művészettörténetben először vállalta az ember, a gondolkodás és a kifejezés egymásra ható kölcsönösségét. Koczogh fejtegetésével egyet kell

értenünk abban, hogy amíg az irányzat az emberi jogokért, a teljes emberért szólt – igaza volt. Ugyanez vonatkozik a művészeti ágak kölcsönösségére. Az expresszionisták tévedtek viszont akkor, amikor a humánus eszmék elérését a stílus forradalmára korlátozták. Ezzel a dilemmával Búzás Hubának is szembe kellett néznie. Törekedett stílusának „forradalmi” változtatására, de figyelt arra is, hogy az impresszionizmus és az expresszionizmus szembeállítható fogalmak.

Az emberközpontú közelítés a *Lenbachhausi expressió*ban azt jelenti, hogy Búzás Huba szerint a lelket és a „porhüvelyt” elválaszthatatlanságukban kell érzékelni. Ennek jegyében olvassuk a vers néhány sorát: „mily átlátszó anyag a test / mit látóként a vak lát” vagy: „lót-fut a lélek – testet ölt”. Ez nyilván az expresszionizmus hatása, nem feledkezhetünk meg arról, hogy Búzás korábbi verseiben is a humánusot állította előtérbe. A *Tépd le a napot* kötetében megjelent *Egry József képei előtt* című költeménye több oldalról – idősíkok és térbeli elemek megmutatásával – bizonyítja ezt.

Az emberközpontúságra láthatott még példát Edvard Munch *Kiáltás* című képén is. Az előtérben eldeformálódott ember erőlködik a kiáltással – de visszhangot sehonnan nem kap...

A színelmélet. Amennyiben hinni lehet Gyöngyösi Istvánnak, úgy a barokk kor kedvenc színe a sárga volt. Merthogy a napkorongot is sárgának látjuk, s ez jelent meg templomok, főúri paloták, polgárházak falán. A sárga mindig reményre adott okot; hátha a jövő kedvezően alakul, esetleg szerencsés változást hoz. A többség számára nem hozott; a gazdag pénzesebb lett, a szegények nyomora változatlan maradt. A színhez való viszony I. Ferenc császár uralkodása idején, azután az 1848–49-es forradalom és szabadságharc leverése után változott meg. A schwarz-gelb osztrák zászlószíneket elutasította a magyar közvélemény.

A hangsúly eltolódott a kék irányába. Eleinte inkább hideg, taszító színnek tartották, azután a XX. század elejétől már jövőt vázoló, előremutató, biztató lett a kék. Egyik propagálója Vaszilij Kandinszkij volt. Kandinszkij 1930-ban Westheimhez írott levelében olvasható: „Franz Marc és én a Thanhäuser galériában megrendeztük a *Der blaue Reiter* szerkesztőbizottságának első kiállítását. Ezzel a szemponttal nem propagálunk egy határozott exkluzív irányt, de nemzetközi alapokon egymás mellé állítjuk az új festészet legkülönbözőbb jelenségeit – írtam a bevezetőben. A *Der blaue Reiter* elnevezést a sindelsdorfi kiskocsmá árnyas lugasában találtuk ki, mindketten szerettük a kék színt, Marc a lovakat, én a – lovast. Így született a név magától.”

A *Kék lovas* festménye ezzel a levéllel az expresszionizmus stílusirányzatának emblematisztikus jellemzőjévé vált. Mert a kék akkor már nem volt taszító, sem hideg, sokkal inkább a boldogság felé vezető (irányító) szín. Ennek alapján egymás mellé lehetett állítani a tudományt és a művészetet, mérlegelve, hogy melyik vezet (irányít) inkább a jövő felé. (Kandinszkij természetesen a művészetben látta a megváltást.)

Theodor Däubler viszont *Expresszionizmus* című dolgozatában már nemcsak a kékről szólt. Szerinte:

– a fehér jellemzője a jámborság,

- a sárgának lángoló kitérései vannak,
- a kék elháríthatatlan teremő erő, a remény színe is egyben, és tarka,
- a lila olyan felszökkenés, ami a kéken átrepül fekete rajokban,
- a zöld áhítatra készítet, s álmélkodásra azon, hogy az emberi lélek szelíd pirosságban röpökön önmagában.

Költőként valamilyen fokon nyilván hisz ezekben Búzás Huba, hiszen a szín főnevet és pár megnevezést felhasznált versírás közben.

A színelmélet kialakításához egyébként Vincent van Gogh művészetéből és nyilatkozataiból merítettek ösztönzést az expresszionisták. A *Die Brücke* folyóirat 1906-ban indított Van Gogh-sorozatot. S ott rövidesen olvasható volt egyik mondata: „A szín önmagában kifejez valamit, s ezt nem lehet nélkülözni.” Ugyanő mondta az *Éjszakai kávéház* című képéről magyarázatként: „Kiáltó el-lentét a leghidegebb zöld és a vörös között.” A kékről olvashattuk már Däubler summázatát.

A maga kék-korszakához ezt írta Búzás (új könyvet tervez *Félrevert harang-jaim* címmel): „Ez a kötet annyiban elütő az előzőektől, hogy tárgyánál fogva háború ellenes; hangütéséhez jobban érvényesül a költészet három hangja (amiről T. S. Eliot is beszél): a lírai, a drámai és az epikai hang, zömében pedig nem pentagrammákban íródott, mint az előzőek. E kék korszakomon azonban túl vagyok, és visszatérek a pentagrammákhoz.”

A két Búzás Huba-i korszak ötvözetére példa a *Lenbachhausi expressio*. Hiszen hivatkozik többek között a kozmosz színekavalkádjára.

A forma és a tartalom. Búzás Huba gondos, előrelátó költőként irány-mutatást kívánt adni, hogy kritikus-esszéíróként mire figyeljek a *Lenbachhausi expressio* elemzése közben. Négyféle megközelítési módot ajánlott:

- a *gépies kritika* (ami a közvetlenül nyerhető műélvezet foka, jellege meg-állapítására vonatkozik);
- a *szövegáttekintő kritika* (vagyis a mű és az alkotója képzelőerejének integrálódását elemző fejtegetések);
- a *szerves kritika* (a mű szubjektív hatóerejének, szuggesztivitásának át-tekintése);
- a *forma-kritika* (a műalkotást mint egy természetes érzéki-szellemi meg-tesztelését ítéli meg).

Figyelemre méltó rendszert alkotott a költő, de én maradtam a hagyományosabb (ha tetszik, komplex) megközelítésnél.

A német expresszionizmus alapkérdése nem a színek szerepe volt, hanem a forma és a tartalom viszonyulása. Kandinszkij *A formakérdésről* című esszéjében arról beszélt, hogy a forma időhöz kötött relativitás, a mondandó kifejtéséhez szükséges eszköz, amivel a mindenkori ma „csendül” meg. A forma mindig a belső tartalom külső megfelelője. Következésképpen a forma nem uralkodhat el a szövegen. Logikus ezek után, hogy a művész számára nem jó megoldás egyetlen formához ragaszkodni. A forma a tartalom kifejeződése, s minthogy a tartalom minden művésznél más, egyértelmű, hogy ugyanabban az időben sokféle forma érvényesülhet, s mindegyik elfogadható. Kandinszkij szemléletesen példálódzik itt: a mélytengeri halaknak nincs

szemük, az elefántnak ormánya van, a kaméleon pedig kész változtatni a színét. Ezek megmutatásával lesz felismerhetővé minden művész szelleme. Persze az idő és a tér alkotta korlátok között. A forma megválasztásában – írta Kandinszkij – teljes szabadságnak kell dominálnia, hiszen minden olyat helyesnek kell ítélni, ami a belső tartalmat megfelelően mutatja meg. Mind-ebből arra következett, hogy nem a forma (anyag) lényeges a műnél, hanem a tartalom (szellem).

Az expresszionista lírához kötődő alkotónál magára maradt ember kiált társ után. A vers miliője általában a nagyváros, az ott érzett idegenség. Párizsban érzett hasonlót Búzás Huba:

Töprenkedőn

egy párizsi éj a művészettörténetben

Pierre Reverdy és Matisse ~ még esernyő sem! ~
nyomán tapicskolok, mivégre, lucskosan
a Rue Ravignaut verdeső esőben,
hány félkegyelmű tenné? nem sokan,
marasztalom az éjfelet,

valami kósza ötlet hátha megfog...
ki senkiként vagy itt a képzelet
üvegtócsáiban, na, pardon!
egy sutatyúkkal tépdeled
világod-végi fantom –

időd, akár a mellbelőtt ~ biceg a blőd...
modellpiacról kéne válogatnom?
pár farda formát, firma írha-nőt,
esetleg lenn a Szajna-parton,
mihaszna, sétikálva, sőt...

Abban is alkalmazkodott a szerző az expresszionisták gyakorlatához, hogy nem ragaszkodott a kötött formához; szabadon, csak néhány írásjellel írta és írja verseit. Nagyjából így készült a *Lenbachhausi expressio* című költeménye is. A kiállítóteremben egymás mellett láthatta a német (azzá vált) festők műveit. Maga mondta, hogy Franz Marc, Vaszilij Kandinszkij, Gabriele Münter, Paul Klee, Franz Ackermann, Arnulf Rainer és mások képe „lenyűgöző” hatást gyakoroltak rá.

Csorba Győző kiváló, Kossuth-díjas költő „másodlagos”-nak nevezte az ilyen élményt, hozzátéve, hogy az ilyen élmény legalább olyan fontos az alkotónak, mint a valóságtól kapott elsődleges impulzus.

Koczogh Ákos *Líra, próza, nyelv* című esszéjében azt írta, hogy az expresszionista költészetben a metafora nem ugyanazt jelenti, mint a korábbiakban, mert az ember és a természet közötti határok összemosására törekszik. Az expresszionista költő nem hasonlít, hanem azonosít, amiként egyik versében Búzás Huba:

Koffermúzeumban

*burgundi bor talán a szürreál, az absztrakt?
Marcel Duchamp egy vázlata vörös aszú?
a hűhedt mű, a Lépcsőn lemenő akt
színek jelképe? bánat, mélabú?
kuszált hajában fényszalag*

*zizeg, a szél, ha fú, ha halk évjáratú...
kihalt terem, a lelkek konganak...
kissé megtévesztő a fél mell,
hanyag divat avagy vadak
vagyunk? agyamba térdel,*

*amint elringó csípejével lépdél itt,
három palack chambertinével ér fel,
hörpintgetem látványa képeit,
de már hiába férfi-hévvél ~
pár korty után lerészegít*

Újabb verseivel a szerző a XX. század elejének expresszionizmusát kívánta megmutatni, a főként Németországban kibontakozó formabontó és forma-teremtő irányzatot. A képzőművészeti, irodalmi és zenei stílusirányzat lényegét. Miért? Mert az expressio, a kifejezés, igazán minden művészet lényege. Azt a művészeti irányzatot, amelyet önnön meggyőződésével azonosított – mint láttuk –, *nativizmus*nak nevezte.

Búzás Huba 2013 júliusában hozzám írott levele ezt a fogalmat a következőképpen magyarázta: „A *nativizmus*ról legelőbb Suhai Pál költő, benső barátaim egyike faggatott. Néhány – számára írt – levelemben erről számot adtam. Levelezésünket a Napút folyóirat egy mellékletben adta ki. (...) Meggyőződésem, hogy a *formák formáit* eleve génjeinkben hordozzuk születésünktől kezdve, azaz ellenállhatatlan vonzalmaink némely *formákhoz* ennek tulajdoníthatóak: miként is kerülhetnénk másként érzéki-érzelmi-irodalmi zugaiba? Ennek lelki-esztétikai, művészettörténeti előzménye pedig az expresszionizmus mint irány-meggyőződés.”

A Búzás Huba által kialakított (néhány méltatója szerint *búzáshubás*) pentogramma-forma hatékonysága megközelíti a szonettét, mert az ötsoros strófák sorai *törvényszerűen* rövidülnek (ha a jambikus lejtés alapján nézzük, akkor: 13, 12, 11, 10, 8; 12, 10, 9, 8, 7; 12, 11, 10, 9, 8 a szótagszámuk, de megközelíthető trocheusi mérték alapján is, ez esetben természetesen más számokat kapunk); a megszakításokkal összekapcsolt rímrendszer is állandó, mégis többszörös változtatásokra nyílik lehetőség. Mindez arra mutat, hogy a forma hatékony. Változatai számosak lehetnek.

Lenbachhausi expressio. A költemény az eddig részletezett elveket érvényesíti. Azaz az expressio nem egyéb, mint kifejezése annak, ami korábban csak *fölsejlések* és *áttűnések* formájában létezett. Az expressióban megvalósul a szellemi teremtés, a *végtelen iramlík*.

Lássuk a verset:

Lenbachhausi expressio

fantáziaképek a Blaue Reiter kiállításán Münchenben

*fölsejlések és áttűnések napszegélyén,
hol még a színeken a semmi árnya ül,
de már a fényt is mintha újra élném,
formákat elme szül testetlenül,
ím' megvalósulok megest,*

*mikor a végtelen iramlík kinn, belül,
fülembe borzadályt fujong, ha fest,
e száguldásra soha zablát!
mily átlátszó anyag a test,
mit látóként a vak lát,*

*a messze kéklő mént, az almazöld öbölt...
honnán szivárog rajtam át? na, halld hát:
lenn-fönn rohanva reng velünk a Föld,
rivalg a kozmosz-szín-kavalkád,
lót-fut a lélek ~ testet ölt*

A Búzás Huba – Suhai Pál: *A tükröd én vagyok, nézd...* (Napút-füzetek, 69.) című füzetben ekként világítódik meg a nativizmus: „Reá (Szabó Lőrinc – L. A.) hivatkozással is mondom: a nativizmust nem tekintem az előzőektől eltérő új istenhitnek (irány-meggyőződésnek), hanem »sok-istenhit«-nek, a születésünktől magunkkal hozott érzés-komplexumnak, amely biológiai és szellemi génjeink parancsára örök, egyetemes esztétikai értékrendben, ősi formakultúrában gyökerezik, melynek újabb és újabb megjelenése, szín-kavalkádja voltaképpen régi: az emberi, művészi csoda állandó fénytörése és tűzijátéka.”

E csaknem elméleti megközelítésből nézve a vers kulcsszava: a *szín*. Ennek a szónak legalább tíz jelentéstartalma van, de minket itt és most az első érdekel: azaz, materiális jelenségeknek különböző hosszúságú fénysugarakkal, vagyis azok visszaverődése által szemmel érzékelhető tulajdonsága. A fény és szín tehát, amint a vers első szakaszából kiderül, nem létezik egymás nélkül. Maga a szó kétszer fordul elő a sorokban (*színeken*, *szín-kavalkád*). Elkülönítésük ugyancsak két szókapcsolatban (*kéklő mént*, *almazöld öbölt*). Merthogy a költő az expresszionista festők nyomán haladva szeretne önmaga is festői hatást elérni. A világ, nézőpontja szerint: szín-kavalkád. Az összekapcsolás itt nyilván színes forgatagot jelent (bár tartalmazza a lovas díszfelvonulást is). Azt nem tudhatom, hogy Búzás Huba egyetért-e Theodor Däubler színelméletével, de az bizonyos, hogy a kolorításban benne van az érzelem és az értelem (József Attilával szólva: *a szellem és a szerelem*), a véges és a végtelen. Azt mindenki fel tudja mérni (látóként), hogy valami addig zöld vagy kék vagy sárga (kivéve az ég kékjét, aminek végét soha nem láthatjuk). Az előző mondatban a látóként mód-határozót írtam le, nem véletlenül, hiszen a *lát* ige alakváltozatként háromszor olvasható a versben. Látóként kell megfejtünk a véges és a végtelen titkait.

A *Lenbachhausi expressio* című versét Búzás Huba alavetően meghatározónak érzi-tudja újabb tervezett verseskötetében. (A kötet valóban csak tervezet, mert a megjelenítése pénzhiány miatt áll.) Szóval, miért is meghatározó? Mindenekelőtt, mert az alkotásról, a teremtésről szól: az expresszionizmust követő festők mű-teremtéséről, a nativista költők harmóniát sugárzó írásairól, látásmódjáról, közérzetéről, akik a tárlat láttán új műveket hoztak létre. S persze szól a költemény a végtelenség végessé tételéről (a *végtelen iramlík*), az emberi tudat érvényesüléséről a Földön, s a mindenség borzadályáról (*fülembe borzadályt fujong*), a kérdésről, hogy az én tudatán mindez miként hatol át (*honnan szivárog rajtam át?*), s persze arról, hogyan élte meg az alkotás folyamatát Búzás Huba.

Ez a véges-végtelen teremtési folyam színesült az újabb versekben a profán-bizarr-groteszk látásmód következtében kialakított képanyaggal. Ezt leginkább a *Profanitás* mutatja meg.

Profanitás

*„... a szentből a profánba történő átlényegülés
bekövetkezhet valamely fennkölt jelenség szentségének
megtöretése folytán..” (Giorgio Agamben)*

*pedig még pornósztar se volt, csak én a málé
emeltem kurvaságát istennők közé
– doromb... dobok... dübörgő rituálé –
mikor azt’ bugyiját levetközé
fuvarosoknak szertelen,*

*a Montmartre-on riadtan mondtam: qu’ est-ce gue c’est?
csak úgy? ki ez a tűzhasú velem?
mindéig múzsám földön-égen?
pökcsésze vagy balsejtelem,
ma már tudom, hja, még nem,*

*csak hümmögöm: e szajha báj csupán
a szélgörcs volt (esetleg ürülékem?)
– na, bocs’ a méreg, hát, el-elfut ám,
a nyelvem tartsam tőle féken? –
el is veszett eben-gubán*

(A mottó az olasz filozófus-esztéta, Giorgio Agamben *A profán dicsérete* című munkájából származik.)

Ha az említett formai oldaláról közelítünk Búzás Huba újabb verseihez, akkor az látható, hogy ezekben igazán érvényesül a líra három összetevője: a költői, drámai és epikai hang, s a többség nem pentogrammban készült, mint az előző munkák. Ha festői nézőpontból tekintünk a közelmúltban készült darabokra, akkor miként Rippl-Rónainál „kukoricás”-nak nevezett korszakának vége lett, úgy a költő kék színezésű korszakát zárta le. Az igaz, hogy az újabb

versek a képzelet (fantázia) adományai, de mindenkori személyességgel, azaz a közvetlen (átélt) valóság hatására születtek. Az élmény nyomán a *Lenbachhausi expressio* – a költő egyik levele szerint – nem könnyen nyerte el végleges (közlésre szánt) formáját. Többszöri átírása arra készítette a költőt, hogy szándéka szerint meg kellett mutatnia a festők szavakkal leírható színeit, illetve azok nyomán a vízióit és hallucinációit.

Ennek a gondolatiságnak legjobban a kötött és a szabad forma felelt meg. Azaz, a versmondatok hosszúsága változó, de az ötsoros szakaszokhoz ragaszkodott a szerző. Nem tartotta viszont kötelezőnek a rímelés szabályszerűségét. Vannak versszakai, ahol a rímképlet: a b a b a, máshol viszont: a b a b x. Ez persze a költemény ritmusán nem változtat. Az expresszionizmus stílusirányzatának megfelelően rendelődött alá a forma a tartalomnak.

A képzőművészet ígéző volta így harmóniában jelent meg Búzás Huba újabb verseiben. Hiszen Egry Józseftől Pierre Reverdyn és Kandinszkijon át „vette” a világkép fontos elemeit, s nyitott fantáziával formálta át lírává. Búzás Huba Egry Józsefről írta: „érdeklődéssel követtem végig – visszamenőlegesen – Egry József útját, különösen látásmódja változásait. (...) bele tudtam élni magamat látomásaiba.” A vallomás két dologra mutat rá: a látomások (víziók) mikéntje már akkor izgatta a fantáziáját, a másik, az expresszionisták követésének útja megvolt, csak be kellett teljesednie. Ez a *Lenbachhausi expressió*ban csúcsosodott ki.

Előfizetés

A Napút esztendőnként tíz tematikus összeállítása, mindegyikben Káva Téka-füzetmelléklet s nyolc színes képzőművészeti oldal – előfizetéssel juthat el legbiztonságosabban, kényelmesen rendszeres olvasójához. Ha a napkut.hu honlapunkon fellelhető eddigi 150 számunk gazdagsága megnyerő s biztosíték lehet ez évi számainkra – várjuk előfizetését.

2014-re is hatezer forint. (Sárga csekk csak ezért került a lapok közé.)

Ha úgy ítéli meg, szóljon barátainak, ismerőseinek – legyenek olvasói lapunknak. Akár segít másoknál az Ön figyelemfelhívása, akár nem – régi s új előfizetőinknek is könyvcsomaggal kedveskedünk. Benne: a Napkút Kiadó könyveiből.

Köszönjük: a szerkesztőség.

Széles Klára

„...aranyfonalat leltem”

Füleki Gábor: *Zengő anakronit*, Ad Librum, Bp., 2012

A kis kötet külseje, az adott cím, adott borítóképével a háttérben könnyen félrevezetheti az olvasót. Első benyomás: a könyvborító. Itt olyan színes képet látnunk, amely amatőr „festőre” vall. Esetleg egy iskolás akvarellje? Gyermekverseket ígér? Ha ezt tételezi föl valaki, akkor a *Zengő anakronit* címet tekintheti mesei fantázia-kifejezésnek. Hiszen ez a két szó köznap értelemben, első benyomásra értelmetlen jelzős szerkezetet, dadaizmust is sejtet. Posztmodern vagy poszt-posztmodern, tűnődhet az átlagolvasó.

Csak a versanyag megismerése után alakulhat ki érdemi minősítés. Számomra – a költészet előnyét szolgálta az, hogy elsőként kézirat formában ismerem meg F. G. líráját. Így, – bár elijedtem a bekötött változattól –, már a versanyag élményének birtokában, más szemmel néztem. Az jutott eszembe, hogy ma történik ez, amikor (általában) kiadók és írók egyaránt

nem vetik meg, inkább keresik a „blikfangos” megjelenítést. Például a legelismertebb klasszikus festmények másolatainak alkalmazását. F. G. tudatosan szembe szegül ezzel a piaci iránnyal? Nem. Meg sem fordulhat ez az ő fejében. Ahogyan az sem, hogy ez gyakorlatilag költői önsorsrontás, nagy luxus, különösen egy ismeretlen nevű költő első köteténél. Figyelmén kívül esnek az efféle szempontok. Nála előtérben áll, s minden egyebet – elsőként az önérvényesítést – háttérbe szorítja az emberi együttérzés, az empátia. A címlap esetében is az, hogy ne bántson meg egy hozzá közel álló, jót akarót. (Itt a fedőlap szerzőjét.) Ez a nézőpont nem föltétlen dicsérő. Felnőtt, középiskolai tanárnál tagadhatatlanul infantilizmus. A mindennapi gondok megoldását bizonyára nem segíti elő a naiv nézőpont. De ugyanez a költészet világának javára válhat. Úgy vélem, Füleki Gábor lírájára ez vonatkozik. Mi több, meghatározó jellegű, versvilágának talapzatához tartozik. Magától értetődő, szilárd igazságérzetként, gyermeki tisztaságként nyilatkozik meg.

Ez nem jelenti azt, hogy „...gyermekszemmel nézi a világot”. Éppen az ellenkezője igaz. Nem a gyermekkor védettségében él és vall. Verseinek bázisa, közege mindnyájunk többségének az a kínzó, nehezen felelhető tapasztalata, tudata, hogy „nincsen perspektíva itt”.

„...örök terekbe tárva
mi eddig csapzó gubanc volt
vastraverz-tisztán látja

ömlik az embersalak
zuhog az agysár

(...)

...sápadt ragyás tenyészetükben
csillan egy-egy tágra tárt szellem
fellobban s eltűnik
időbe fúlva létezik"

Gyermekségéből a reszkető gyengeség, kiszolgáltatottság, támadhatóság – öntudatlanul bátor, mezítelen – bevallása ered. Ez a költészet nem tagadja, hogy életét, életünket „felsejlő rémek”, „léleksülyesztő kőkoloncok”, „szorongó úrbe hullás” megélése telíti, fogja körbe. S az ember okkal érezheti ön magát „borzongó éredény”-nek, „tépett, fáradt rongy”-nak. A távlattalanság, teljes elbizonytalanodás, reménytelenség rémülete gyötri. Még a szerelem poézisében is megjelenik. Belülről fakadó őszinteségével, leplezetlenségével írja: még ez a varázslat is megtörik. „Egésznek álcázva tündökölt, – de sírva fölzajdult a mély, / s e csilló hártya szertemállt”; „Maradt a láz, a gyötrellem, póre vázú csonka héj.”

„E teljes szívet szétmarta, látod:
fürtökben csapzó hiányod.

S e perzselő vijjogás, meghajtja fejét, hallva fenn,
lelkében virágzó, belőled fakadt.
Tagadta ismeretlen belső, szörny – ők azok –
Most hát újra ember: vinnyogó hús vagyok.”¹

„Léted rémülete éneddé ájult, / forgat, szétráz, öröl, emészt.” „Zuhanó iszony” járja át.

Kétség, bizalmatlanság, az úr érzete, a reménytelenség gyötrelme. Adhat-e okot, még inkább, akár esélyt másra, mint a kétségbeesésre?

Ez a közérzet, alapvető tapasztalat – mondtuk – F. G. lírájának bázisa. Óhatatlan bázis, de a költészetnek *nem uralkodó iránya, nem a lényege*. Az, ami e verseket létrehozza, különös természetét, nyelvezetét megteremti, az a megnevezésében is szokatlan, esetleg riasztó: „zengő anakronit”. Merész a rejtvénytű cím, s még merészebb az, ami mögötte rejlik, ami a versírás fölfejlő indítéka. Újra ismétlem azt, amit írásom elején (végigolvasás után) hangsúlyoztam: csak az egész kötet elmélyedő megismerését követően, de akkor magától értetődően világosodhat meg a kötet cím jelentése. A didaktikus „magyarázat” nem illik hozzá. Adott keretek között mégsem találok jobb megoldást.

A fentieknek megfelelően, az „anakronit” szó az „anakronizmus” fogalmából alkotott főnév („anakronizmus” – idejétmúlt, avult, divatjamúlt értelemben). Itt és így valódi zárójelbe kívánczik ez a vonatkozás. Lehetne utána kérdőjel. Hiszen valóban korszerűtlen az, amiért kiáll a költő? Lehetne akkor, ha poétizálásában nem bizonyulna *valódi, teljesen egyedi*, rendbontóan, „csak azért is!” jelzővel szintén jellemezhető, ízig-veig jelenkorunkból fakadó lírának. A költő,

¹ Kiemelés tőlem: Sz. K.

önkéntesen, az anakronizmus megfoghatatlan absztrakciójából olyan nevet hoz létre, amely hangsúlyozottan megfogható: szilárd, súlyos kőzetek, ásványok, kristályok (andezit, gránit, pirit stb.) analógiájából képezi az „anakronit” szót. A „zengő” jelző anyagtalan mivoltában, de lágy hangzatként is mintegy ellenpontoszza ezt a kőkeménységet. Az eredeti, elvont fogalom („anakronizmus”) a közfelfogás szerint – kiváltképp napjainkban – a korszerűvel diagonálisan szemben álló divatjamúltság.² Ez egyben olyan felfogás, viselkedés is, amely a komikummal társul. (Halász Előd eredeti poétikai fejtegetései más értelemben, de érintkeznek ezzel. Az ő fejtegetései szerint a mindenkori komédia indítéka, magja az időszerűtlenség.)

Füleki Gábor költészetének „anakronit”-ja: merőben más. Nála ez nem szó-játékszerű neologizmus, hanem – sziklaszilárdságot hangsúlyozó magatartás. Az a belátás, hogy kétségtelenül kaotikus világban élünk, amelynek megváltoztatása erőnkön fölüli áll. De személyiségünkön belül kizárhatjuk ezt a káoszt, megteremthetjük – a köznapi valóságunktól teljesen elütő, attól elválasztott – önmagunk belső, személyes világát, a valódi meggyőződésünknek megfelelőt. S ebben indíték, támasz, fogódzó az ősi – de nem „maradi” – értékrend vállalása. Az emberi, emberségi alapállás. Versei megszületésének indítéka a fent vázolt út. Több verse megjeleníti a lelki folyamatot is (*Kiszakadás, Vándorúton, Átváltozás, Visszatérés*).

Mint kiütött, elszánt bokszoló – újra meg újra föláll. Az elesettség, eltiportság ellenében nem a feltápáskodás reménye élteti, hanem maga a fölemelkedés átélésének ritka pillanatai.

*„A gyűrött mélység ráncain szörny bujkál, vajúdva, hangtalan:
(...)
illanó gyümölcse
egy nyílt pillanatnyi béke.”*

Ilyen átsuhanó élmény az a boldogság, amikor megérinti:

*„Simogató lágy elem, szél ölen oldott lebegés;
felettük a nap, alattuk a tenger, tűz-jég szülötte ósanyag,
kövek zenéje táncolt gyöngyöző hab-ívein,
mélye csillagok dallamára áradt-vonult.
Örök megtalálás.*

Csupán illúzió.”

S ilyen, a láthatatlant láttató s a némaságot szólítani képes négy sor:

² Ehhez a „megfejtéshez”, s a többi hasonlóhoz a költőtől kértem választ: nem értem-e félre. E-mail-feleletét itt idézem: „Az anakronit-értelmezésed tökéletes, de valóban nem anakronisztikus-e depravált korunkban Istenről, természetről, panteizmusról, tudat-emelkedésről írni? Ez a kétely mindig mar, azonban fő ihlető témáimként nem tudok és nem is akarok lemondani róluk, hiszen ezek ősi és lényegi kérdések. Az anakronit jelenthet még talán kőzet-kristályt is, antracit, pirit stb. analógiájára, a feltételezett szilárdság metaforájaként.”

„Színe nincs, de tág szivárvány,
hangja nincs, s zeng hangtalan,
földi kő és égi márvány,
ócskavasként színarany.”

Az idézett sorok azt is érzékeltetik, hogy ezek a „lét rémületével” szembe-
beszegezhető, reménykeltő élmények mindegyike többnyire csak „csilló”,
„fellobbanó”, „eltűnő”, „csilló percnyi enyhület” – csalóka? – minden efféle
pillanat.

Ám létezik, megjelenik több olyan lírai darab is, amelyben nemcsak ilyen
röpke a csüggedtségen fölüllemelkedő remény (*Köszönet, Arcod, Egyesülés,
Hazatérés*). A legutóbb említett helyen fölbukkan még az is: „...bízalommá
rándul bennem át minden kétség-űszök”; „néma zengéssé nőtt iram, / világot
burkoló hatalom.” A visszatérő „zengés” szó, mozzanat mindig a költészet
egésze jegyében illeszkedik a versekbe. Visszautal a kötetcímben szereplő,
hangsúlyos „Zengő” jelzőre. Legkifejezettebben a *Zengő* című költemény az,
amely mintegy megtestesíti ezt a kiemelkedő momentumot.³ Itt eufóriává, bol-
dog fölkiáltásokká fokozódik a sorokat előhívó alapélmény. (Ezen az egy pon-
ton Komjáthy Jenővel lehet rokonítani.) De csak ezen a ponton! F. G.-nál igen
ritka – ebben a kötetben – ez a fajta, s ebben a nemben remekké formálódó
megnyilatkozás. Olvasóként úgy érzem: hitelességét növeli.

Ennek ellenére, F. G. költészetében ez a zengés minden kaotikus zűrzavarnak,
fejetlenséget, katasztrófákat kísérő hangzavarnak, fülsértő lármának az oppozíció-
ja. A zengő, a csengő-bongó hang, a zengzetesség, amelyet tovább fokoz találko-
zása a fémmel, ércel. Akár a harang kondulása. Az anakronit közetszerűségének
szomszédosságával visszaverődést is idéz. Összhangzat a zengés. A zene rokona,
egyféle szinonimája. (Nem véletlen, hogy a költő versei között *Missa Solemnis*
találunk, s szonátaszerkezetű *Négy ódát*.) Megnyugvás, béke, harmónia kifejezé-
se, létrehozója. Akár emberek sokaságának, gyülekezeteknek egyetértését, „egy
húron pendülését” is képviseli, sokszor meg is teremtheti (zene, zenekar, kórus,
hangszerek, énekhangok egysége). Merő ellenlábasa a nyugtalanságnak, fejetlen-
ségnek, amely könnyen tömeghisztériába, pánikba torkollhat.

A hang, a hangzás – mint maga a költői nyelv – szorosan társul mindeh-
hez. F. G. versei bővelkednek az eddig sosem hallott, maga alkotta szavakban,
szóösszetételekben. Akár az elveszettség, a kétségbeesés, akár a fölemelkedés
közérzetéről van szó. Külön elemzést érdemelne ez az egyedüli szókincstár.
Hangutánzás, szinesztézis, hangfestés: a nyelvalkotás elemi eszközei mind
megtalálhatóak itt, de eddig ismeretlen, újfajta szó- és hanglelmények nem
kevésbé (*jégnyelutomb, fényhang, felhánytorgó fényköd, márványló idegen-
ség, zengés pulzusa, izzó szemcsefémlés, tündökölve csengő földi kátrány,
bútörő, levélcsillámló, világbaszótt, kristálylégporként... szétsodródás a
világba*” etc.). Ezek a neologizmusok legtöbbször hangzást, víziót keltenek,
máskor a kettő együttesét. Még sokkal jellemzőbb az, hogy majdnem mindig
megfoghatatlan jelenséget idéznek föl, s ehhez nem/nemcsak a szem, a fül,
a fantázia érzékenységét veszik igénybe. Nem szilárd, s nem folyékony, inkább

³ F. G.: „A Zengőt tényleg központi versnek tartom magam is.”

légnemű képzetek együtteseiként „ködlenek” föl, „sejtéseket” élesztve. Felhőgomolygáshoz hasonlítható áttetszőséggel.

A költő vállalt „anakronit”-jával, az eleve asszociálható korszerűtlenségen belül elmarasztalását hívja ki azzal is, hogy a már kiemelt „ősi értékek” közül kötetének egyik vezérfonala az *érzés*. Úgy vélem, ezért is „légneműek”, „körülhatárolatlanok” egyéni szóalkotásai. (Közülük is a szeretet, otthon, hűség, a Legmagasabb Hatalom elemi erejének átélése a ma többségben legjobban szégyellt, hamisított és titkon legjobban hiányolt, vágyott értékek.) „Érzések” mint az érzelgés, érzelgősség homlokegyenest ellentétei. Forrásai és fészkei a fentebb kiemelt harmóniának.

F. G kis kötete ezt az összhangot valósítja meg. Költészete – szándékossággal meg nem teremthető – egyedi organikus egység. Az összhang, egyensúly, szimmetria jelenlétének oka lehet a kitűnő szerkesztés. De ez, maga az így megszerkeszthetőség, adódik a versanyagból. Nem hozható létre a vers-„hal-maz” megfelelő természete nélkül. Így a kötet indító és befejező versét lehet tudatosan kiválasztani. Valóban a vezérlőelvnek megfelelő kerete ez. („*Aranyló tiszta egységgé emelkedsz*” – ez a kötet első versének első sora. Itt a cím is pontosan illő: *Ősállapot*. A befejezésnél – némi eltolódással – az utolsó előtti darabot, s annak befejező négy sorát tekinteném az ív, körív – kötetbéli – végpontjának: „*Felemel és szétold / kristály-gomoly lengve, / végtelen űr-égbolt / világitó csendje*” [Öröklét].⁴)

A legmeggyőzőbb s legmeglepőbb a versgyűjteménynek az a belső arányossága, amely „matematikailag” is megmutatkozik. Előzetesen, racionálisan aligha számítható ki ez a jelenség. Maga a lírikus is elcsodálkozhat rajta (el is csodálkozott), utólag. Én mindenesetre így voltam ezzel. Csak a második, elmélyültebb, s egyre megértőbb befogadás után tűnt föl, hogy bizonyos számok rendszere – a költészet belső egységéből ered.⁵

Mindezek a F. G költészetének eredetiségét, egységességét fölmutató gondolati, nyelvi, poétikai jellegzetességek véleményem szerint – nem eredhetnek tudatos törekvésből. Eredetük nem (és valódi poézisnél nem is lehet) előre kiszámított szándékosság. Az egyes versek s az együttesükben jelen lévő összhang őszinte, hiteles megszenvedettségből, állhatatos vágyból fakad. Úgy látom, s azt olvasom ki Füleki Gábor adott versgyűjteményéből, hogy voltaképpen nem igazi *első* kötet. Ezt a kiérleltséget meg kellett előznie számos próbálkozásnak, olyan zsengeknek (vagy talán nem is zsengeknek?), amelyekkel még elégedetlen volt, amelyeket sutba vetett. Kivárta ezt az időt, amikor maga a költészet áll jól önmagáért. Amikorra a káosszal szemben megteremti a maga egyszemélyes, belső, személyes világát, saját költői eszközeit: nyelvezetét,

⁴ Azt, hogy ehelyett, ez után két másféle darabbal zár, ugyanolyanfajta érzelmi engedménynek látom, mint amilyent a fedőlap-választásban már szóvá tettem. Így sem látom kifogástalannak a szó szerint magasröptű gondolat kifejezésének nem megfelelő költői köntöst, ezt a fajta könnyed, gyermekvers jellegű verselést.

⁵ A költőtől kérdeztem meg: nem önkényes-e ez az észrevétel. Az ezzel és a (joggal?) érthetetlennek látszó címek, szavak értelmezésével kapcsolatos e-mail gondolatcserénk, akárcsak a részletes számbavétel, itt, a főszövegben mellőzhető. Talán mégsem fölösleges az érdeklődők számára. Így függelékként csatolom ezeket.

ritmusát. Amikor már nem tekinthető egyszeri véletlennek, hanem inkább önjellemzőnek, meghatározónak, az a gyermekkori emlék, amelyet így idéz föl:

„...hombárok sitt-gaz kupacán
aranyfonalat leltem.”

Függelék

Saját véleményem a kötet verseinek számszerűségről

Pl.: 4 ciklus; ezen belül 2-2 egyes számú, ill. többes számú személyes névmás. A kötet címe s a verscímek többsége 2-2 szó vagy 2 tagú összetett szó; máskor eleve 2-t föltételező (*Kettős, Viszony*). Önmaga alkotta szavai is kéttagúak, egybeírva vagy választójellel („lárva-rongy”, „levélcsillámló”, „hályogperc”, „kazal-kúp”, felhő”, „embersalak” stb. (14, 70, 59, 43, 73). Kisebb verseket összefogó kompozíciói 4, ill. helyesen 6 darabból állnak. (*Apróságok, Missa solemnis, Négy óda*). A felsorolást könnyen lehetne folytatni.

F. G. válasza

„...Nagyon örvendek kérdéseidnek! Valóban van számszerűség... a kötetemben, 49 vers található benne, ami 7×7, misztikus szám. A kiadó kis hibája az, hogy a *Missa solemnis* utolsó tételét, a *Hazatérést* külön versnek vette, így 50-nek tűnhet az összlétszám, de valójában 49. Amire most jövök csak rá: a ciklusok versszámai pedig – majdnem – a négyzetsort követik. Az első bevezető vers ugye egy, egy a négyzeten, maga a négy ciklus kettő a négyzeten, a *Ti* kilenc vers, azaz három a négyzeten, az *Ő* tizenhat, négy a négyzeten, és hát igen, a *Te* és *Mi* összesen 23, kb. öt a négyzeten. Ez nem pontos, de ez abból is adódik, hogy eredetileg a *Te* 11, és a *Mi* is 11 verset tartalmazott, és a *Missa solemnis* akkor még külön ciklus volt, aztán betagozódott a *Te*-be. 25 úgy jön ki, ha a hátlati ajánlásokat is verssé emeljük... akkor tökéletes lesz a rendszer. Kíváncsi vagyok nagyon, Te milyen számszimbólum-rendszert láttál meg a kötetben.”

Saját véleményem a különös címek jelentéseiről

– Magad teremtette szavaidat, címeidet jól értelmeztem-e?

– „Zengő anakronit” kötet cím

Úgy vélem, hogy ez a különös szó: „anakronit”, az „anakronizmus” fogalmából alkotott főnév.

Anakronizmus – mind idejétmúlt, divatjamúlt, avult. Az, hogy a költő vállalja ezt, a kötet maga élő cáfolata az eredeti latin értelmezésnek, beszél erről az igen fontos „zengő” jelző, s vö. s a *Zengő* c. vers. Most, az elmélyedő olvasás közben, után értettem meg, hogy milyen sokszorosan önkifejező és mesteri a kötet cím: az adott együttesének, de költészeted egészének is mesteri esszen-ciája.

Secretum spontaneum: számomra a „spontaneitás titka” (vagy inkább rejtélye.)

A *Transzparencia* előttem az „áttetszőség” megélése.

A *Plexus solaris* a „Nap” mint mennyei fényesség fénynyalábja.

A *Devapolis* devalvált, devalváló, értékét méltatlanul lebecsült, „polis”, a költő életének színtere. (Sok más is belesűrűsödhet, pl. a ballada Déva várának emberi testből-vérből épülő falai is.)

Mindez lehet a meglódult olvasói képzelet tévedése.

Egyébként valamennyi esetben számos szinonimát nem írtam le...

F. G. válasza

„Az anakronit-értelmezésed tökéletes, de valóban nem anakronisztikus-e depravált korunkban Istenről, természetéről, panteizmusról, tudat-emelkedésről írni? Ez a kétely mindig mar, azonban fő ihlető témáimként nem tudok és nem is akarok lemondani róluk, hiszen ezek ősi és lényegi kérdések. A *Zengőt* mindezek miatt tényleg központi versnek tartom jómagam is. Az *anakronit* jelenthet még talán kőzetet-kristályt is, az antracit, pirit stb. analógiájára, a feltételezett szilárdság, megszerkesztettség metaforájaként. – Idáig már szerepel ez lábjegyzetben.

A *Secretum spontaneum* címe „rejtélyes” biológiai vonatkozás. Az, hogy a secretum mirigyváladékot, kiválasztott anyagot jelent, ami bármi lehet – verejték, anyatej stb. Jelen esetben arra utal, hogy a vers a költő „terméke”, szekréuma, melyet elválaszt, kiválaszt magából. Ennél a versnél spontán, mert ezt a verset „rejtélyes” ihletettségben, mindenféle tudatos kontroll nélkül írtam, ahogyan csak a sorok előjöttek a fejből, de ez a folyamat az utolsó soroknál megtört, beindult a tudatos kontroll – ezért ott indoklással be is végeztem.

Transzparencia, igen, áttetszőség, letisztult lélek, Hamvas Béla transzparens egzisztencia-szint elérni kívánása.

Plexus solaris – nap, fény valóban, továbbá a szívünk alatti napsugárszerűen szétágazó idegdúc, a napfonat latin neve, mely egész érzelmi, hangulati állapotunkat, továbbá bél- és nemi működésünket szabályozza.

Devapolis – igen, valójában elrejtő cím ez, mert Dévaványa városka nevét rejt, ahol él valaki, aki fontos volt nekem, de én neki nem voltam az, s ebből a lehangoló szituációból fejlődött ki ez a vers. Déva vára, mely akkoriban minduntalan leomlott, és csak a képzeletben épülhetett meg végül – verssé.

Remélem, hasznos információkkal járultam hozzá értelmezésedhez, és izgatottan várom a végeredményt.

Fülekí Gábor

Téli álmodozás

Fehér csontbokor leszel – de most se vagy,
a távolságban állsz, hófúvás befed,
jelenléted a párás térbe fagy,
eleven, fájó köddé foszlik termeted.

Tág térben égsz, pattogzó
lángokba serkent,
hidegen porló
gyémántkopár lepelben.

Szomorú vállad kókadón
viaszos törzsedbe néz,
sápadt vigasszá alvadón
rád pihéz a téli ég.

Platánbogyókon fönn
meggyűlő hógomoly,
dermedt szélfatömb,
hideg-komoly
fagyöngy virít.

Tudom, hazugság
tisza, gyönyörű tested,
lúktetőn üdvözlő némaság,
megérint,
öröktől őt kerested.

Füstbe fojtva csengő
ázott sugár vacog,
remegő fémcsend – ő
halott.

Eredben borzongó jeges
virágos fagy-hamud,
márványló, néma rettenet,
elaludt.

Meditáció

Kopár zizzenés, csipeszfehér
léc: remegve szökell, önmagát tördelő
mélyvörös lyuk, hívó kályhaszem
bámul: vádlón hunyt tótükör.

Nem láthat – csonkán a híd alattam
bólintva megült: sás, kő, fa; igen,
minden voltál – de egy, az egyetlen:
örök és helyrehozhatatlan.

Tüzes szomorúság porzik a tájon,
füstöl, iramlón márványzik a szél:
minden porcikája olvadt, sikamló
delej; mozdulatlan áramlik felém.

Torok: vasgyűrű, hályogos könnyé
pattogzó hiány; térdemhez simulsz,
vigasztalan, fodros zokogástól
kérgesre bordázott hajnali fény.

Fölállsz: megtorpan a lég, örvénylik
tétován; a tömör falba fúródva
elnyel, beléd nyomul a sötét anyag,
zsugorodó szoba; sűrűsödve rátapad

bőrdre; átjár, pórusaiddá tágul;
vele szűnsz meg, a kimért gond elfogyó
sóhajába fojtva: sírdogálsz muszáj-unottan.
Néhány szisszenés, percegő panasz:

álmodott magvak, elsodort vetés:
semmibe foszlik, lágyan szakadozó
rongyait felszívja recés,
halk csillagciripelés.

Kiss Anna
Változások

A dűnék
világa, mielőtt –

nézzük, ahogy
hálót vetnek
a szélbe, a
szőke
zabföldeket,

világosan
lobbantja
nyári ingünk,
kóbor eb lel
nyomunkra,

az üres
padlásnál
még a létra,
fészek
maradéka,
fényé,

szőke nyár,

világosan
lobbantja
nyári ingünk,
kagyló
régí tálon,

mielőtt –

hortenziák,
apály, dagály,
és utak
áfonyáért,
boton, két
elfoszlott
kalap,

zabföldeken
világlanak,
az ősz még
itt talál,
és újra nyár,

nézzük, ahogy
hálót vetnek
a szélbe,
és a szőke
zabföldeket,

kóbor eb,

vagy ki tudja,

valóval
már a voltja,
kagyló
régí tálon,
hallgatjuk, a
hajók
hol, merre
járnak,

hálók
merülnek meg
a szélben –
hálók,
de mintha
mégsem –

víz ér túl
mindenen,
kagylón,
zabföldeken,

csak két kalap,

szerelmünk,

mintha
volnánk,
volna bárki,
a szél nagy,
áfonyái,
boton
zabszalma-
változat,

az üres
padlásnál a
létra, hálók
maradéka,
fényé,

fészeké, a

dűnék világa,

mielőtt –

Szó és tett egysége

Szélhúsú angyal anyja, ki vagy Budapesten, az Isten tartson meg alkotó kedvedben jó egészségben az emberi kor legvégső határáig!

Utána már a túlélőkön múlik úgyis. A bátorságukon: merik-e érteni, amit olvasnak; a tudásukon: ismerik-e szép alföldi szavaid valódi és igaz jelentéseit; a nyitottságukon, mellyel lelkükbe-szellemükbe hatolhat tárgyias világod lenyűgöző lebegése. És evilágisága is egyben.

Rajtunk, kortársaidon más múlik: megtámogatjuk-e hihetetlen erődöt a magunk feleakkora-sincs erejével? Merünk-e annyira bízni ösztönünkben, hogy engedjük: ami szövegeid olvastán mélytudatunkat bizsergeti, fölemelkedjék a tudatunkba és újragondolássá, cselekvéssé váljon? Hogy ne csak sejtsük, hanem értsük is, s ne csak felfogjuk, hanem merjük is azt, ami a számodra magától értetődő.

Nem lehet könnyű ennyire látónak lenni. Ám aki nyitott szívvel olvas, tudja: születésnapj kétkötetese, a *Gyolcs* végig fogja kísérfni az életét, s amikor zavarba jön, előveszi, mert Te már láttad azt, amivel mi, átlagemberek majd csak később fogunk szembesülni, és a válaszaid sem dodonaiak arra, amitől mi csak hebegünk-habogunk.

Jó Rád támaszkodni. Jó a Te írásaidd révén szembesülni azzal, hogy amit sosem merem végiggondolni, az végiggondolható, sőt cselekvésre is váltható. Felszabadító erejű költészeted és a személyiséged nem egymással szemben álló, hanem egymást megvilágító, egymást feltételező tények. Egységet alkotnak, a szó és a tett egységét. Ami oly igen ritka manapság.

Köszönöm és köszöntekek! Boldog szülinapot, értő olvasókat most és mindörökké!

Vándor Anna

Az összejtésig vissza

*„Hogy is van ez, ezt most
én álmodom, vagy valaki más,
és most ez bennem merült fel...
és feltételezem, hogy ez utóbbi...”*

(Kiss Anna)

Gondolunk-e arra, mi a saját álmainkat álmodjuk-e? Vagy valaki más álmainak lenyomatával találkozunk sajátunk hitt álmainkban? Vannak-e saját büszke, félelmetes, valós, groteszk, jóleső, szomorú, sírni valóan szép álmaink, amilyen, olyan, de a miénk?

*„valóból, álomból való
néz rád sörényen át a ló
a szél a víz felől a szél,
álom való egymásból él,
a fenn és a lenn egyféle kék”*
(részlet Kiss Anna verséből)

Kiss Anna olyan ember, aki az összejtésig akarja megtudni őseinek álmát. Olvasatomban nem mással, mint saját múltjával szeretne azonosulni.

Magyarázza: „Az emberben ott van benne mindenki, aki az ő vérében benne van, tehát akihez köze volt bármikor. József Attila így mondja: az összejtig vagyok.

Bizonyos álmok mások tapasztalataiként jönnek elő, ezek annyira erős valamik lehetnek, hogy elő tudom hívni, nem tudom, hogyan, de elő tudom hívni, álmomban előjönnek ezek a dolgok. Amikor az ember ezekről az állatszellemekről álmodik, az nem az ő álma, hanem feljön benne valakinek az álma, de nem tudom, hogyan. Van egy képességem, amiről nem tudok, amit én nem művelek, de ami működik bennem. Az álmokat én nem

művelhetem, nem is akarom, Isten ments, a selymet se fogom súrolókéfével dörzsölgetni, tehát nem viszem el a tudatomig, megelégszem avval, hogy ott van, ahol van. Csak eltűnődöm, hogy is van ez, ezt most én álmodom?”

Anna álmai maguk az ősforrásaink. Megelevenednek a védő szellemeink, múltunk esszenciális regei gyökerei. Nem a romantikus sámándobos múltba révedés az övé. A küzdés az elemekkel, a széllel, a homokkal, a nappal, a tűzzel, az állatokkal, a saját álmainkkal. Nem a cifrálnakodó katonai vagy úri pompa az ő álomlátásának sajátja. Verseiből, dalaiból, táncaiból kicseng, érződik a szellemi jelenlét. Egy szó, nem sok nem esik erről az ember-álom dimenzióról, gondolatai izzó lávaként, férfibőrben végigsuhannak a fontos emberi korszakokon. Érezzük a homokban az állatok prűszkölő jelenlétét. A történelmi idők szelét, a nemlét és a lét határán, margóján járó álomlátó regöst, aki kitevőd a korokból és hazavágyódik. Az áldozati üst körül kap helyet a panteonban. Szavai egyszerre mélyről fakadnak fel, és olyan dalosak, mégis egyszerűek mint a madár éneke és szárnyalása mikor meglelte fészket. Még is minden csendes Anna körül. Nehéz volt ezt elérnie, megszenvedte, hogy kerüljék a fölös ismeretségek, beszélgetések. A negyedik emelet panelre metéje, harcosa, álmaink összejtig való kutatója. Senkivel nem kedves, mégis segítő gondolatú, hamar látó, átlátó és átlépő, pogány fészkeből meleget, emberséget nyílként kilövő harcost köszönteni nem egyszerű. Persze nem is nehéz. Hiszen vele egy egész napot

töltenék szótlanul. Talán ott lenne Schmidt Éva, és mások is. Nem tudom milyen lenne, a hogyan se tudom, de egy biztos, fontos az emlékezetbe véssődő mozdulatok napja lenne.

Ahogy párnával kínál otthona széknélküliségében. Ahogy hozza a vendégnek szánt bort, keleti csemegéket, ahogy vizsgál, ahogy bujkál benne az időpazarlás kemény útmutatása, ahogy a látogatónak összeszedetten önismerete tartományaiból kibuktatja a több ezer éves múltat, múltját. Olyan gondolatok kerülnek felszínre, amire a látogatás előtt kicsit se rezdült a belső. És hát a nagyasszonyi harcos jelenlét. Ül a sátorban a negyedik emeleti lakásban, a pattogó tűz mellett. Ott érzed a gyönyörű, mindent felemésztő asszonyi jelenlétet, aki úgy szájba vág, akkora pofont kapsz tőle, ha kell, ha nem érted, mi az, amit régtől világunkban képvisel, hogy a fal adja a másikat. Gondolataival, férfias erejével csontig hatol, nem lehet kitérni előle. Egyszerű, mégis finom és őszinte szavai, megfogalmazásai, tartása az, ami kedélyesen, megfontoltan, halált váró bátorságban egy-egy beszélgetés alkalmával a másik ember valójához érve kinyitja a másikonban az addig titokban tartott titkok mezejének nagy, rácsos kertkapuját. Az ódon kapu nyöszörögve, mégis barátságosan, kicsit gondterhelten – megint elmegy erre az emberre sok,

nagyon sok időm, gondolja Anna – kinyílik, ha merünk, beléphetünk a kapun belülre. A nagy ragadozók ott sétálgatnak a tavaszi mezőn, mintha mi az Anna védelmét élveznénk, éreznénk, megnyílik belsők, őszinteségünk, bátorságunk felébred, új erőre kapunk, erőt veszünk magunkon az összejtig, ekkor és csakis ekkor átlépünk, átléphetünk az állatszellemelek, védőszellemelek világába. Az igazi álmaink világába.

Kiss Anna: „Vannak ilyen álmaim – én nem vagyok sámán –, amelyben megjelennek ilyen védőszellemelek. Én nem segítséget kérni megyek. Álmaimban jelennek meg, ahogy ők akarnak. Nekem nem kell tőlük semmit sem kérdezni, csak a félelmet le kell győznöm, és akkor kiderül, tűrik, hogy megérintsem őket, vagy tűrik, hogy leintsem őket, úgy viselkednek, mint a gyerek, aki rosszkodik, aztán fölébrednek belőle...”

Kiss Anna beszédes gondolatait *A Végtelen Történet* című filmemből idéztem.

Anna, lehet, unod ezt a sok dumát! Lehet, hogy már rég felültél táltosodra, és úgy, mint a gondolat máshol jársz! Bárhol jársz, köszöntelek, és olyan teljességes időket kívánok, amikor is még sokáig eltűnődve merenghetsz a világ dolgain.

Halmy György (Nagymedve)

Tankák és ikonok között

Majdnem egy éve pillantottam meg először, amikor kiszálltam a Moszkva–Budapest vonat fülföldt kocsiájából. Lábam alatt a még ismeretlen magyar föld első méterei. Egy korty a friss márciusi levegőből... S a rám várakozók között Anna volt a váratlan meglepetés. Valahogy azonnal kivált. Talán azért, mert rendkívül jóságos és nyugodt erő áradt belőle, amely elválasztotta a többiektől és egyben-lévővé tette, s ezt a többség számára összeférhetetlen ellentétek alkotják: bizonyos monumentalitás, alaposság, a belső nyugalom mélysége, identitás-tudat kapcsolódik a könnyed társalgással, a nyitott szívű barátságossággal, sőt valami hetyke derűvel.

Utóbb az első érzések mind igazolódtak a sajnos nem nagyon gyakori, nyelvi akadállyal is szétválasztott beszélgetéseink során, amikor már világosan éreztem, hogy a tisztességes városi embernek a többség számára kialakított, tekintélyt sugalló képe mögött annak a vagánysága és féltelensége rejlik, aki állandóan lázad a megszokott, kimerevedett, holtta vált hagyomány ellen, akiből rendre némi kalandorság ütökzik ki az élethez való viszonyulásában, s ez hajtja az apacs sámántáncokhoz vagy Izlandnak a fekete bazaltot áttörő gejzirjeihez...

Az ellentéteknek ugyanez az egysége tűnik először a szemünkbe a kétköte-tes jubileumi összegzésben is: a monumentális, egy kézzel fölemelhetetlennek tűnő fólíáns, a „nem emberkéz faragta emlékmű” alaposságát a monolit fehérség hangsúlyozza. És mindezenközben: a hajlékony, fényes, ragasztott borító végtelen könnyűsége, mondhatni, bizonyos frivolsága... Sajnos még nem tudok eléggé magyarul, teljes mértékben még nem tudom értékelni Annát mint költőt, még nem mélyülhetek el munkásságának világában, ám abban biztos vagyok, hogy minden műve, verse, darabja ezekkel az egymással szervesen összefonódó, a többség számára összeférhetetlen elemekkel van tele... Akár csak a hagyomány és a kísérlet együttesének formájában...

Itt, Magyarországon egyik órangyalomként érzékelem. Nagyon sok dolog közelít bennünket egymáshoz, a világ számos dolgára, alapvető életelvekre hasonlóan tekintünk, hasonló az az igényünk is, hogy az ősi kultúrákat, hagyományokat magunkba szívjuk, a leglényegüket megértve tegyük őket a magunkévá. Ez utóbbi azonnal az ember szemébe ötlük, ha a lakásába lép: menedék ez a mindennapi, az aktuális, a hiúság elől... Ott valóban az örökkel érintkezik az ember... Ráadásul Anna állandóan e műtárgyak, relikviák, buddhista tankák, pravoszláv ikonok között él... Más ember egy napig sem bírná az imának ebben a sűrű, zengő csöndjében, ő meg természetesnek érzi... Mert pontosan ez az ő világa, ez az ő valódi titkos élete. Ez a világ az ő része, de már ő is állandó, elválaszthatatlan része amannak... Az egyetemes szellemi kultúra szívének része...

És még azt mondhatom, hogy valahányszor látom ezt az embert, vagy gondolatban felidézem, a szívemet melegség tölti el, azt érzem, hogy igazi barát, aki mindig megért, támogat, és soha nem árul el...

Jan Kuntur
(Vándor Anna fordítása)

Ekaterina Joszifova

Száll le

szárnyvadász

éj

(Kiss Anna)

az éj
behúzott szárnyakkal

tépázott szárnyakkal
megperzselt szárnyakkal

közöttük kihullunk
röpülünk

A jövő

nem jött még el, de
mi voltunk
s az előttünk élők is
voltak
vágyaink találkoztak
az övékével
a Jövő
nem jött el a találkozóra.

Szondi György fordításai

Surján László

Fohász Szent Istvánna a Magyarok Nagyasszonyához

Keresztény hitünkben, magyar létünkben
megfogyatkozva,

reményszegetten várjuk a jövőt.

Hiányzik belőlünk, István, a te Nagyasszonyt kérlelő, országfelajánló, szent hited.

Körülvett s elborít a pogányság. Veszedelmesebb, mint a te idődben.

Sem Istene, sem erkölce,

elrágja a nemzet éltető gyökereit;

a szeretetre teremtett,

megismételhetetlenül egyedi,

s ezért végtelenül értékes embert

öncsaló,

boldogságot tömegcikkek vásárlásától remélő,

személytelen, önző lényé silányítaná.

Rá kell találunk ismét önmagunkra,

az emberebb emberre, magyarabb magyarra.

A kereszténység újrafelvétele nélkül eltűnünk,

miként elpusztultunk volna

kereszteletlenül akkor, ha engeded.

Nincs többé királyunk.

Törvény szavára, király parancsára

nem teremthető már keresztény Magyarország,

az csak szabad polgárok

önkéntes döntéséből születhet újjá.

Magyarország akkor újul meg, ha népe felismeri,

hogy a valódi jólét

nem a nincstelenség kifosztásából,

nem a magzatok elpusztításából,

hanem munkából

és egymás iránti felelősségből fakad; s

hogy az ember nem elég önmagának,

másokra és

az embernél nagyobb Másra van szüksége a boldogsághoz.

E felismerésből lesz

az igazságosabb és testvériesebb ország.

Meg kell tanulunk Tőled

a gondviselésre való cselekvő ráhagyatkozást,

ami olyan áldozattal is járhat, mint
a boldog emlékű Apor Vilmos élete,
Mindszenty József börtönévei
és számkivetettsége,
a XX. századot átélt névtelen magyarok
sok-sok szenvedése
(fogságban, kisebbségben, Recsken,
Hortobágyon, idegenben).

Példád nyomán mi is Nagyasszonyunkhoz fohászkodunk:

Boldogasszony Anyánk!

Köszönjük, hogy ezer év múltán is élnek magyarok
s keresztények e tájon.

Rád bízunk újra magunkat. Neked ajánlunk ismét
Koronát, Országot.

Segíts,

hogy meglássuk embertársunkban a rászorulót,

hogy megtanuljuk

a javakkal bánás felelősségét,

a gazdálkodás erkölcsét,

a kimondott szó hitelét,

a szabadságból fakadó kötelesség felismerését.

Kérd Fiadat, hogy kezünk nyomán

ne a törtetőknak,

a megcsalás versenyében győzteseknek,

hanem a mindenkivel közösséget vállalóknak

épüljön az ország,

és földjén – földeden – megalkossuk

a valódi szeretet társadalmát.

Ez legyen a mi nemzedékünk által

a jövőendő korok hitben megújult magyarságának

és az új évezrednek küldött okos üzenet.

1997. augusztus 19.

Az elmulasztott alkalom

Vétkezni lehet gondolattal, szóval, tettel és mulasztással. Az első belülről marja az embert, megfelelő önfegyelemmel megállítható. A következő kettő a felszínen van, gyorsan jóvátehető. A negyedik talán a legalattomosabb, mert elbújik, s nem is tudatosul. A magyar–szlovák kapcsolatok tele vannak elmulasztott alkalmakkal, amelyek más irányt adhattak volna a történelemnek. Mulasztásaink vétkek voltak mindkét nemzet ellen.

Lehet, hogy nem a legokosabb, hogy a szlovák–magyar megbékélés útján járva egy Esterházyra hivatkozom. Számunkra nehezen érthető módon Esterházy János sok szlovák szemében vörös posztó. Most nem őt, hanem testvérét idézem. Esterházy Lujza *Szívek az ár ellen* című műve kötelező olvasmány mindenkinek, aki a szlovák–magyar kapcsolatokat érteni akarja.

Az idézett részlet egy barátira kinyújtott kéz, amelyre eleink, a maguk bajával lévén elfoglalva, durván ráütöttek. Kár volt. Idézek:

„A bécsi kormány... 1861 februárjában engedményeket adott Magyarországnak, visszaállítva régi jogainak egy részét.

Ez a részleges restitúció azonban nem elégítette ki a magyarokat, s folytatták a passzív ellenállást. Világossá vált, ha a birodalom meg akarja szerezni a magyarok támogatását, ki kell elégítenie azok követeléseit. Magyarország helyzete tehát jelentős mértékben megszilárdult.

Ezek a kilátások a szlovák hazafiakat arra indították, hogy igyekezzenek kibékülni Magyarországgal, annak érdekében, hogy ily módon népük számára megteremtsék a szabad nemzeti fejlődés lehetőségét.

Ezért 1861 júniusában gyűlést tartottak Turócszentmártonban, ahol igen aktív szlovák nemzeti élet folyt. Ebben a hegyek koszorúzza városkában megszerkesztették a szlovák nemzet memorandumát, amely kimondta, hogy *barátságban óhajtanak élni a magyar nemzettel a magyar állam keretén belül, s ennek a jó megértésnek megvalósításához nem kérnék egyebet, mint annak lehetőségét, hogy nemzeti sajátosságait szabadon ápolhassák*. Ehhez azonban az szükséges – így a memorandum –, hogy a magyarok hozzájáruljanak a »Felvidéki szlovák autonóm terület« létrehozásához, amelynek hivatalos nyelve a szlovák. Mivel – folytatódik a memorandum – a Teremtő a szlovákok lelkét a magyarokéhoz hasonlóan teremtette, ugyanúgy szeretik nyelvüket, és mélyen sértve éreznék magukat, ha ennek szabad gyakorlásában akadályoznák őket.

Ezekkel a szívük-diktálta szavakkal indultak el a szlovák hazafiak, hogy átadják memorandumukat a magyar állami vezetőknek. A képviselőház alelnöke, Tisza Kálmán fogadta őket, aki egyike volt azoknak, aki még élénken emlékezett a szlovák nacionalistáknak az 1848–49-es magyar szabadságharc alatti magatartására. Mint annyi más magyart, őt is haraggal töltötte el, hogy a veszély idején a szlovákok Magyarország ellen fordultak, és éppen akkor szövetkeztek az ellenféllel, amikor az ország a legfenyegetettebb helyzetben volt.

E keserves emlék készítette az alelnököt arra, hogy oly módon fogadja a szlovák küldötteket, amely mélyen sértette érzelmeiket. Mi több, Tisza Kálmán kategorikusan kijelentette, hogy magyar szemszögből nézve a memorandum

elfogadhatatlan. A felelős magyar politikusok nagy részének is ez volt a szilárd meggyőződése.

A szlovák küldöttség elhagyta Pestet, és lelkében végtelen keserőséggel elbátortalanodva tért vissza a hegyek közé. A fővárosban nem is sejtették, milyen elkeseredést váltott ki a szlovák küldöttekből ez a kudarc. Ez idő tájt, az üldöztetés tragikus és gyászos éveit után, a magyar államférfiakat teljesen lefoglalta az igyekezet, hogy a császártól visszaszerezzék hazájuk jogait, s így a többi probléma anélkül, hogy észrevették volna, másodlagos fontosságúvá vált.

Egy évvel az 1867-es kiegyezés után a nemzetiségek képviselői új törvénytervezetet nyújtottak be az országgyűlésnek, amely a szlovák, román és szerb többségű megyékben lehetővé tenné az anyanyelv használatát a közigazgatásban.

E célból Deák Ferenc és Eötvös József kidolgozták a híressé vált 1868-as »Nemzetiségi Törvényt«, amely, noha nem adta meg a követelt különleges státust, előirányozta az egyházi iskolákhoz hasonlóan az állami iskolákban is az anyanyelvi oktatást, továbbá kilátásba helyezte anyanyelv használatát a közigazgatásban és a bíróságokon is, amennyiben azt a lakosság 25%-a igényli.

Ezt az 1868-as törvényt Deák Ferenc igazságérzete sugallta. A maga korában az akkori törvények között ez volt Európa egyik legliberálisabb és leghaladóbb ilyen törvénye, és mégsem elégített ki senkit... a szlovák politikusok úgy találták, hogy túl keveset ad népüknek, míg a legtöbb magyar attól félt, hogy túl sokat ad.”

Eddig tartott az Esterházy Lujzától vett idézet. Rég volt, minek emlegetni, mondhatná valaki, hiszen vissza nem forgathatjuk az időt.

De előre is csak akkor jutunk, ha tanulunk a múltból.

Tizennegyedmagunkban

E'INTÉS

FEJŰ A MINDENKORI LOMRIKRE'SI
LI KARDOT HÖZÖTT ÉS BEKEGALAMISOT
H SE TUDJA PONTOSAN MEGÍTE'NI
MIERT ILYENEK A HÖST-GONDOLATOK

HALLGAT IETAKARVA A FAL NE'GYJARKU'
CIÖNDÖFÉBE MINDENT MIT HITT LETAGAD
NAGYHASI CHILLAGOK A KUTYA-HANGU'
E'PIZAKA'BAU JAMULJAK A FALAKAT

X

Gótsai Zoltán

ÚTBAIGAZÍTÓ

MESÉROL FÖTTEM NEM TUDOM HOVA TÉREK
MÉG VINCI MÖGÖTTEM BÖRÖN-TAPASZTALT ÉLET
MINDEN ISZTOS KÉPCEM GYERMEKEK MEG
CSAK ÖNINAGYANAK ERŐS INDULAT EMLEK
— NÉZD AZ ÁLMOS ÜVEGET HOGY RAGYOG ITT
MAGA'SÓL MINTÁZZA PICINY KÉPEIT
ÜVEGSEN GÖND A TÖRÜENY CSAK SZINFOLTOT
SIMIT A SZEMBE DE SZIVÉNEK RENDJE — IOT
NEM ITT IZÜLETTEM IDEGENNEK FÖTTEM
JÁTEKLUNK MEGOLYUNK CSAK NÉHA EGYEZETT
— HIA'IA KOPOGTATTZ MINDEN ÁBLAKOT
HIA'IA KÍNDÖZD APRÓ CHILLAGOD
UIRA'GOT M'TARTHATVZ KÉZEDBEN
MÉGE NÉZNEK RA'B JOHA IZEBBEN

Gótsai Zoltán

Egy pillérrel gyengébben

István Anna emlékére

István Anna január másodikán ment el. Nem akarta elrontani az ünnepeket senkinek. Megvárta, míg elmúlnak, majd csendben itt hagyott bennünket. Úgy vélem, még nem tudatosult bennünk, tótkomlósiakban, békéscsabaiakban, dél-alföldiekben, magyarországi szlovákokban, hogy mit veszítettünk Anna halálával. Igyekszünk nem belegondolni, milyen következményei lesz-

nek közösségünk életében egy ilyen „rendezőerő” hiányának. A békéscsabai Szlovák Kultúra Háza igazgatója, a Magyarország dél-alföldi régiójában, Romániában és Szerbiában élő szlovákság együttműködésének feltámasztója, a közösségépítés, a civil szervezeti lét alapos ismerője mindössze 58 évet kapott arra, hogy megvalósítsa álmait. Sok álma volt. Közéjük tartozott a Szlovák Kultúra Háza létrehozása is, amellyel hazánkban egyedülálló nemzetiségi kulturális intézményműködtetési modell született. A Békéscsaba központjában álló impozáns épület, amelyben hotel és vendéglő is működik, a Csabai Szlovákok Szervezetének tulajdona. A gazdasági tevékenységből származó bevételek hozzájárulnak a házban folyó kulturális élet anyagi feltételeinek megteremtéséhez. Arról is álmodott, hogy a ház melletti telekre további kul-

István Anna
(1955-2014)

turális tereket emel, de ennek az álomnak a megvalósítása már utódaira marad. Azt is szeretete volna, ha mi, az anyaországtól távol, a Dél-Alföldön élő szlovákok nem éreznénk magunkat annyira egyedül. Újra kötötte a bennünket a vajdasági és romániai szlovákokhoz fűző történelmi szálakat, így lettünk ismét egy közös szlovák nyelv- és kulturális sziget „lakói”. A kulturális és

szakmai rendezvények mellett ennek az együttműködésnek egyik kézzel fogható formája az 1990-ben újraindított *Čabiansky kalendár* (*Csabai Kalendárium*), amelynek 2001 és 2006 között a főszerkesztője volt. Magyarországi szlovákként sokat küzdött azért is, hogy megismerjenek bennünket az anyaországban. Hogy az ott élő emberek többet tudjanak rólunk arról, hogy mi vagyunk a nehéz sorsú rokonok, akik magyar akcentussal és gyakran rosszul beszélnek szlovákul. Ez is sikerült neki. Láthatóvá tett bennünket és kultúránkat Szlovákiában és a határon túli szlovák közösségek körében, a modern szlovákiai kultúrát pedig elhozta Magyarországra, Békéscsabára. Fontosnak tartotta, hogy a többségi nemzet képviselői is megismerjék történelmünket, tudják, mi az, amivel az itt élő szlovákok hozzájárultak a közös kultúrkincshez. Képes

volt szembenézni azzal a szomorú ténnyel, hogy településeinkről az archaikus szlovák nyelv lassan a temetőbe költözik, de mindent elkövetett azért, hogy őseink „nyomai” megmaradjanak, részévé váljanak például az oktatásnak, az épített örökség pedig a turisztikai kínálatnak. Hogy soha ne merüljön feledésbe például az egykori csabai szlovák evangélikus közösség alkotóereje, mely létrehozta Közép-Európa legnagyobb evangélikus templomát!

Mint mondtam, sok álma volt. Mindannyian láttuk, éreztük, micso-da erkölcsi tartással, erővel, akarattal küzdött értük. Tiszteltük munkabírá-sáért, kreativitásáért, mindazért, amit értünk, a magyarországi szlovákokért – ahogy mindig emlegette –, a „mi embereinkért” tett. Szerettük segítőkészségéért, egyenességéért, szóki-mondásáért, és bizonyára akadt olyan is, aki pontosan emiatt nehezelt rá.

István Anna Tótkomlóson született, egyetemi tanulmányait Pozsony-ban, a Comenius Egyetemen végezte, majd hazatért az Alföldre. Több mint 35 évig dolgozott a közművelődés, a nemzetiségi kultúra, a hagyomány-ápolás terén. 1978-tól a Békés megyei Művelődési Központban, 1986-tól a Békési úti Nemzetiségi Klubházban, amelyet 1993-ig irányított. 1996-ban az ő ötlete nyomán jött létre a dél-al-földi szlovákság fellelegvárának számí-tó Szlovák Kultúra Háza, amelynek 2013-ig volt a vezetője. Számos társadalmi funkciót is ellátott: alapító tagja, majd 1986-tól 2001-ig elnöke volt a legvitálisabb helyi szlovák egyesület-nek, a Csabai Szlovákok Szervezeté-nek. A Magyarországi Szlovákok Szö-

vetsége alelnöke volt (1988–2002), ki-lenc évig a Békéscsabai Szlovák Nem-zetiségi Kultúráért Alapítvány elnöke (1990–1999), 2003 és 2006 között a Nemzeti Civil Alapprogram Dél-alföldi Kollégiumának elnöke, 2002 és 2008 közt a Civil Szervezetek Szövetségé-nek alelnöke, a Határon Túli Szlová-kok Világszövetsége választmányi tag-ja 2006-tól, majd 2012-ig a gazdasági vezetője. Munkájáért 1995-ben átve-hette a Magyar Köztársaság Kisebbsé-gekért Díját, 1996-ban a Békéscsaba Szlovákságáért kitüntetését, a Besse-nyei György-emlékérmét, az Orszá-gos Szlovák Önkormányzat Nemze-tiségünkért Díját, a Szlovák Köztár-saságban a kulturális minisztérium Štefan Boleslav Roman-plakettjét és a Szent Gorazd-emlékérmét, valamint Romániában elsőként vehette át az al-földi szlovákok Ondrej Štefanko-díját. A végső búcsú alkalmával az illetékes szlovákiai kormányhivatal vezetője már csak gyermekeinek adhatta át utolsó kitüntetését, a Szlovák Köztár-saság elnöke által adományozott Fe-hér Kettőskereszt Rend III. fokozatát.

Mint látható, munkáját számos magas kitüntetéssel ismerték el, de a legboldogabb akkor volt, amikor Tótkomlóson a könnyekig meghatva átvette a Komlósi Szlovákokért dí-ját. Mindig hű maradt szülőfalujához, a lelke mélyén mindvégig komlósi maradt. Az otthonról hozott „útravaló” élete végéig elkísérte, gyermekko-ra világa állandó inspirációt jelentett számára, az „otthoniakon” szeretettel csüggött... és ide tért haza végső nyu-galomra.

Racskó Erzsébet

Ellovagolt Nirvánába a grafika nagymestere

König Róbert
(1951–2014)

Ha König Róbert ötszáz évvel korábban születik, s ez a mesterség jut neki, mint festő, mint fametsző-rajzművész biztos nagyra becsült főúri udvarok által megrendelt falképek alkotója, nagy könyvek illusztrátora lett volna.

Itt, a XXI. századi szellem hanyatló világában is megállta a helyét, hiszen a Képzőművészeti Főiskola grafikus diplomájának megszerzése után Raszler Károly, atyai mentora bent marasztalta a főiskolán, a műhely főnökeként. Majd negyven évig tanított, a tavalyi esztendő végéig mint már az egyetem habil. DLA docense, igazi klasszikus mesterként.

Mikor tanulmányaimat elkezdtem, szintén a grafika szakon, a műhelyben mondta egy felsőbb éves, amikor König Róbert közeledett, hogy „na, ott jön a lovas lovag”. Gyorsan kinéztem a folyosóra, valaki lóval érkezik az első emeletre? Egy szakállas, nagy hajú, bőrzekés, lovaglósizmás, középkorú (-kori) lovagot láttam. Ő volt König Róbert. Micsoda? Róbert király visszatér, mint valami

angolszász legenda? Később kiderült, hogy perfektül beszél angolul, és az angliai hagyományokhoz kapcsolódó lósport – amely oly erős volt a háború előtt hazánkban is – nagy kutatója, követője. Korán a kegyeibe fogadott a Mester, ezáltal engem is beleszerettetett a lóba, no meg a metszésbe, és el is mentem vele-velük, drága Marijával Törökszentmiklós mellé, Imremajorba, egy igazi angol telivér ménesbe, az Almássy grófok kastélyába (tudjuk: az angol beteg rokona). Ott nagyszerű falképeket festett meg. De Veszprémben, Szekszárdon, Németországban is, és még sok más helyen bizonyította fantasztikus tehetségét. A munka megszállottja volt, óriás méretű vásznakra nyomtatott, azután összevarrta azokat, mert hihetetlen lazán kezelte a monumentalitást. És az ex libris fogalmát és gyakorlatát is, hiszen ő a kis méretek nagy bajnoka is volt, s az exlibris-alkotók szövetségének fő oszlopa. Mikor találkoztunk, mindig megkérdezte viccesen, nem akarok-e belépni és csinálni ilyen műveket. A válasz mindig ugyanaz volt: ne nyaggasson az exlibris-tenyésztők szakcsoportjával, a saját szervezetemre sincs időm. Nagyokat neveltünk.

Igazi lovag volt! A hölgyekkel gáláns, az urakkal feszes, távolságtartó, gyors észjárású, és ha valaki átlépte nála a szimpátia királyi vonalát, azzal nyílt, kedves és lelkiismeretes volt, és hűségesen ápolta a baráti kapcsolatokat. Hetente felhívott: Na mi újság grafika-országban? – kérdezte. Hiányoztam neki, kicsit mintha a pótfia lettem volna, főleg a nagy hiány miatt, mióta a drága Mari elment. Most ő hiányzik nekem rettenetesen, s azt hiszem, nagyon sokaknak ugyanígy. Ilyenkor

mindig az a szörnyű érzés pulzál bennem – s ti is, akik ismertétek, szerettétek vagy rajongva becsültétek, így érezhetitek –, hogy valami még kellett volna, hogy kevés időt szenteltünk neki. A hiányérzet a fájdalom egyik legnagyobb darabja. Tavaly végre megkapta a Munkácsy-díjat, nagyon örült neki, még meg is könnyezte. Mondtam neki: Robi Mester, ezek húszéves könnyek. Miért?, kérdezte. Hát azért, mert húsz évvel korábban kellett volna megkapnod ebben a féltékeny, értéktelenséget fényező világban. Amikor Supka Magdolnának, a kiváló művészettörténésznek beszéltem König Róbertről, Manna így válaszolt: kitűnő grafikus, olyan vagabundus ember, amennyire ismerem, olyanok a munkái, mint egy univerzum.

Utolsó telefonbeszélgetéseinkben lelkesen számolt be terveiről, a lovairól, meg hogy a tanítványai végre rendezik, bekötik szép mappákba a munkáit. „Sok a tervem, veled is, lazíts néha, tedd szabaddá magad! Meg fogja érni, mert az beérik” – mondta.

Minden előzmény és üzenet nélkül felült a lovag, a Mester a halál lovára, megsarkantyúzta, és elvágtatott Nirvánába. Otthagyta metszőkéseit, ecsetjeit, lassan beszáradó festékeit, dologtalanul, boldogtalanul. Csak a művei, grafikai lapjai magasztalhatják őt. Viszontlátásra, Mester, majd valamikor, odaát, várj valami meglepetéssel, ahogy szoktál! Mindannyiunk nevében:

Lévai Ádám

Helyesbítés

Folyóiratunk témakínáló gyakorlata, hogy egy-egy vendégszerkesztésre is lehetőséget ad: az Ekszpanzió esetében az évek során 2013-ban ez hatodjára történt meg. Ilyenkor általános felelősségünkön belül a vendégszerkesztőé a teljes lapszám összes anyaga körüli valamennyi kérdés tisztázása, rendezése.

A tavalyi hatodik megjelenésben – csak decemberben derült ki – közlési hiba történt. Ezért tesszük – természetesen – közzé Németh Péter Mikola helyreigazító mondatait. (A főszerkesztő.)

A Napút XV. évfolyama 6. – *Ekszpanzió* (6) tematikájú – számában félreérthetően jelent meg Ladik Katalin Ásó, *kapa, nagyharang* című performanszának kísérő szövege, amelyet szerkesztésemben vendégtextusként kezeltem. A kiemelt szövegrészletek eredetileg (A. Z. NOL 2012. 04. 26.) *Orbán Kínával akarna győzni* című tudósítás 1-es kommentjéből származnak, de a forrás megjelölése a folyóiratban már kimaradt. Ez a cikk egyébként Ladik Katalin performanszának csupán indító ötletéül szolgált az EKSZPANZIÓ XXIV. „Idézet” témájú kiállítás-performanszán. Az Ásó, *kapa, nagyharang* című performanszban valójában egy angol-kínai nyelvlecke hangfelvétele hangzott el 2012 áprilisában a Magyar Írószövetségben, melyet érthető technikai okokból a folyóiratban nem lehetett közölni, ezért a költőnő performanszának ötletét adó újságcikket idéztük. A történetekért a költőnőtől és az érintettektől megértést remélve, elnézést kérünk.

Németh Péter Mikola
vendégszerkesztő

Kettős ünnep

Január 8. Petőfi Irodalmi Múzeum kettős terme – jubileumi ünnepség: 15 éves a Napút, 10 esztendő a Napkút.

Mindenkinek köszönjük, akik jelenlétükkel megtisztelték évfordulóinkat. Az est tervezett műsorából több elem (időhiány miatt) kimaradt: pótlásul folyóiratunk három rovatának korábbi számokból vett idézeteivel adunk ízelítőt.

Évgyűrűk

Lehet, hogy sokaknak furcsán hangzik, ha egy avantgárd művész hagyományról beszél, de számomra továbbadandó élő valóság. A kurucos hagyomány erősen élt családjunkban. Apám, nagyapám büszkén emlegette a Rákóczi mellett harcoló nagy erejű Csáji-ősöket s azt, hogy az utolsó Rákóczit, Rákóczi Andrást, a zsoldártördítőt egyik ősrünk temette el – Csáji Márton szuperintendens – oly igaztűzű beszéddel, hogy a Habsburgok bebörtönözték, s később csak a rendek nyomására engedték szabadon. Sírköve ott volt évszázadokon át a miskolci avasi templomban, de a restaurálás után eltűnt. Ennek a Csáji Mártonnak volt a le-származottja az a Csáji Zsuzsanna, akire Weöres Sándor hívta fel a figyelmemet, mivel a Psyché történeti modelljének keresztanyja volt. ...Nagyapám meczenzéfi mánta volt, jól kereső ügyvéd, akinek ősei vashámorokat működtettek. Kereszt-apám, amikor megmutatta, melyek voltak azok a hámorok, amelyeket a család birtokokolt, megjegyezte, hogy ezek a cipszer és mánta őseink a szabadságharc idején több ágyút öntöttek a szabadságharc számára, mint Gábor Áron, de hát nekik ez szakmájuk volt, s nem hősi zsenialitás. Ezek a cipszerek és mánták voltak azok, akik a bécsi döntés után – mivel nem csatolták őket mint németajkúakat Magyarországhoz – kimentek tüntetni, de a visszacsatolás, mint tudjuk, nem történt meg. A Magyar Királyságban évszázadokig gazdagodhattak, őrizhették hagyományait, de 1945 után nagy részüket elűldözték, kitelepítették a benesi demokrácia dicsőségére. A családnak ez az ága részben katolikus volt. A családban természetes volt a nemzetiségi és vallási türelem, ami az ökumenikus szellem kialakulása irányában hatott. Schürger nagyapa felesége Goóts Erzsébet volt, gazdag középnemesi családból, komoly birtokkal – ők is kemény kálvinisták, köztük egy prédikátor hajdan a gályarabságot is vállalta hitéért. A debreceni Nagytemplom mögötti, a gályarabok emlékére emelt oszlopon is szerepel a neve. Nagyanyám, aki kilencvenkét évet élt már meg – s ezzel a családban messze nem volt egyedül –, büszkén mesélte, hogyan vagyunk rokonai anyai ágon Bartók Bélának – de nem akarok tovább mazsolázni a részletekben. *(Csáji Attila)*

Tizennegyedmagunkban

Kettős kötődés? Az ember éli az életét, s nem feltétlenül gondolkodik el annak minden mozzanatán. Főleg ha az a mozzanat objektíve adott, ha az ember nem maga döntött mellette, s nem is próbált meg tenni ellene. Ha egész egyszerűen beleszületett, mint magába az életbe.

Szülővárosomban, Mohácson, évszázadok óta együtt élnek magyarok, szerbek, sokácok. Száz évvel a mohácsi csata után, 1626-ban, egy török utazó azt írja, hogy Mohács lakossága „muzulmánokból, református magyarokból, görögkeleti szerbekből, s kisebb számban katolikus sokácokból áll”. Ez a korai sokszínűség később tovább bővült: a török utazó még csak református magyarokról beszél, mára azonban a római katolikus vallású magyarok számáranyukat tekintve jócskán túlszárnyalták őket, s a XVIII. század során a sokácok száma is megszorodott, olyannyira, hogy a századforduló táján ők alkották a lakosság többségét. Római katolikus vallása révén ez a népcsoport ma a horvát nemzethez soroltatik.

Belgrádban magyar szemüvegen keresztül látom a világot, Budapesten pedig szerb szemüvegen. S mivel sem az egyik, sem a másik helyen nem tudtam meggyőzni beszélgetőpartnereimet, hogy ez nem így van, Dante szavaival próbáltam vigasztalni magam: „A ghibellinek azt mondják, hogy guelf vagyok, a guelfek hogy ghibellin, tehát valószínűleg igazam van”.

Gyenge vigasz. Lehet, hogy értelmesebb, s főleg hasznosabb lenne eldönteni, hogy a ghibellinekhez vagy a guelfekhez csatlakozzon-e az ember. Csakhogy minden ilyen döntés árulás lenne. Árulás azzal a világgal szemben, amelyben felnőttem, nevelkedtem, amelyik meghatározta az életemet, amelyik végül is maga az életem. Vagyis árulás lenne önmagammal szemben. Márpedig az ember önmagát mégsem árulhatja el. (*Predrag Stepanović*)

Fénykör

a) Van-e belső szabálya, amelyet műfordítói gyakorlatában követ: saját használatú öt-, hétparancsolat?

b) Születhet-e szellemes személyes megfogalmazása – akár most, kérdésünkre – a műfordítás mibenlétének?

a) Több is van. A legfontosabbak:

Tisztelem az eredeti (próza) mű tagolását. Nem szabadalhatjuk darabokra Proust, Cortázar vagy Claude Simon olykor többoldalas mondatait. Azok is a szerző és a mű stílusának és szemléletének szerves részei.

Tisztelem a nyelvünk Fogarasi János fölsimerte és az indoeurópaiaktól teljességgel eltérő értelmi-hangsúlyozó törvényét: mindig az állítmány előtt álljon a mondatunk értelmi nyomatéka. Ha maga az állítmány a nyomatékos mondatrész, semmi se álljon előtte.

Tisztelem a mondat értelmi vázát. Még a leghosszabb bővített mondatban is. Arra a vázra, mint karácsonyfára aggam föl a „díszeket”, a járulékos bővítményeket, hogy a legszövevényesebb stílári bonyodalmak is áttekinthetők maradjanak (ha ugyan nem épp a zavarosság a szerző alkalmi célja, mert úgy kívánja meg a jellemrajz).

Tisztelem a szöveghangulatot és a megjelenítéséhez szükséges szóleleményt mint alapkövetelményt, valamint a találó fordítói megoldásokat, kerülöm az afféle lábjegyzetes fegyverletételt, hogy „Lefordíthatatlan szójáték...”.

Tisztelem a mondatépítésetet. Hogy lehetőleg mindig olyan szó következék a mondatban, amely az előbbi szó (vagy gondolat) fölvetette (képzeletbeli)

kérdésre válaszol. Így elégülhet ki az ember természetes logikaigénye, és így részesülhet az – érzékeny – olvasó stílárís „orgazmus”-sorozatban.

Tisztelem a mondat ívét. Nem bonthatók szét benne bizonyos (például a birtokos vagy az is-es) szerkezetek, mondjuk, így: „Petőfi – már a Toldi óta – barátsága mindvégig melengette Arany szívét”.

Tisztelem a nyelvünk hangzását, dallamát. Sosem tévesztem szem elől benne az e hangnak hangzóilleszkedés is fokozta, közismert túltengését. Ahol csak tehetem (különösen a színpad vagy fölolvadás kedvéért), szívesen élek színező lehetőségekkel, szópárhuzamokkal: fel helyett föl, csend helyett csönd stb.

b) Mindig úgy éreztem – Kosztolányi nyomán –, hogy ha művészet az írás, a műfordítás meg gúzsba kötött táncművészet. (Benyhe János)

A főszerkesztő virággal kedveskedik neve napján a nyolcéves Csáji Gyöngyvér Dorottyának. Prózája, melyből részletet olvasott fel – a Káva Téka-melléklet mostani, 81. száma. (Fotók: Kállay Kotász Zoltán)

gunkon is, nem csak másokon, és nem csak talmi és csikorgó nevetésekhez segít hozzá bennünket a humorunk. A humorunk, ha még nem vesztítettük el teljesen és visszavonhatatlanul. Fontos ez? Talán. Mert humor nélkül embertelenné válik a világ. Mi pedig, újabb talán, nem akarunk egy elembertelenedett világban élni. Kik azok a mi? És hol akarunk nevetve élni? Hagyjuk...

Zalán Tibor

E számunk szerzői

Bakonyi Péter (1949) – újságíró, előadóművész, szociológus, dramaturg, Budapest
Baley Endre (1962) – költő, író, Budapest
Benyhe János (1926–2010) – irodalomtörténész, műfordító
Biró József (1951) – költő, performer, Budapest
Bozók Ferenc (1973) – költő, esszéista, Kecskemét
Búzás Huba (1934) – költő, Veszprém
Csáji Attila (1939) – festőművész, grafikus, fényművész, holográfus, Budapest
Csáji Gyöngyvér Dorottya (2004) – tanuló, Budapest
Csáji László Koppány (1971) – író, kulturális antropológus, Budapest
Dinók Zoltán (1981) – író, Kecskemét
Ébert Tibor (1926) – író, költő, drámaíró, zeneművész, Budapest
Füleki Gábor (1980) – középiskolai tanár, költő, Gyöngyösszolymos
Gátai Zoltán (1963) – tanár, műfordító, költő, Pécs
Gyárfás Endre (1936) – költő, író, drámaíró, Budapest
Gyöngyösi András (1954) – mérnök-tanár, zongoratanár, költő, író, Dijon (Franciaország)
Halmy György (1954) rendező, Budapest
Hétvári Andrea (1975) – költő, író, meseíró, könyvtár- és tanár, Budapest
Horváth Ferenc (1948) – sakktanár, költő, Veresegyháza
Jahoda Sándor (1976) – költő, Budapest
Kállay Kotász Zoltán (1969) – író, szerkesztő, Budapest
Kiss Anna (1939) – író, költő, drámaíró, Budapest
Komor Zoltán (1986) – újságíró, író, Nyíregyháza
Kovács Gergő (1981) – antikváriumi eladó, Budapest
Kuntur, Jan (1970) – orosz író, költő, Budapest/Perm

Laczkó András (1943) – irodalomtörténész, kritikus, Balatonlelle
Lévai Ádám (1967) – grafikusművész, Tata
Marton Réka Zsófia (1987) – egyetemi hallgató, Budapest
Németh András (1956) – költő, egyéni vállalkozó, Budapest
Ócsai Károly (1938–2011) – szobrász- és éremművész
Oszkó Edina (1975) – fordító, PhD-hallgató, Budapest
Pásty Júlia (1944) – író, Szeged
Porkoláb Ádám (1988) – PhD-hallgató, Pécs
Racskó Erzsébet (1964) – újságíró, Budapest
Sarusi Mihály (1944) – író, költő, esszéista, újságíró, Balatonalmádi
Schreiner Dénes (1969) – filozófus, főiskolai tanár, Budapest
Sigmond István (1936–2014) – író
Stepanović, Predrag (1942) – író, műfordító, Szentendre
Suhai Pál (1945) – költő, tanár, Budapest
Surján László (1941) – orvos, politikus, az EP alelnöke
Szakolczay Lajos (1941) – irodalomtörténész, kritikus, Budapest
Szekeres Mária (1948) – nyugdíjas, Újronafő/London
Széles Klára (1936) – irodalomtörténész, Budapest
Szilágyi Perjesi Katalin (1965) – amatőr író, Algyő
Szondi György (1946) – szerkesztő, műfordító, irodalomtörténész, Budapest
Támba Renátó (1987) – oktató, Eger
Vándor Anna (1941) – tolmács, műfordító, Budapest
Wehner Tibor (1948) – író, művészettörténész, Budapest
Zalán Tibor (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest

Adósságok voltukban

„A humorunk volt szabad, ha mi nem is voltunk azok. Tudtuk ezt, és szükségünk volt rá, hogy valamink legalább szabad legyen. És most, amikor szabadok vagyunk, és bizonyos keretek között mindent szabad, mintha ebbe a nagy szabadságba nem hoztuk volna át a humorunkat.” (Zalán Tibor)

„Koppan a kappan, kuncog a kanca, / kecske kacsázik kocsmába, / karvalyok kúsznak keszthelyi korcsra, / károg a kányám kislánya.” (Baley Endre)

„A környékbeli román, vagy éppen vögyös lakosságú falvak csapataival hagyományosan barátságos – mondhatni semleges – a viszony. A mögyei első osztályban szereplő kisiratosi focicsapatnak és közönségének a magyar falvakkal van néha gondja.” (Sarusi Mihály)

„Fonódunk szüleink aggódó reményébe, / Remény-szövetébe. Hány ezer éve / Hálnak meg szüleink aggódva-félve. / S mi folytatjuk ugyanazt, mint ők – immár ébren.” (Csáji László Koppány)

„Kezem feketéje bársonyosan rángatja az írószerszámot a kis asztali lámpa fényében. A fájdalom már szinte erotikussá válik, annyira szorítom a reklámtollat.” (Porkoláb Ádám)

„Gosztola Gábor, a tevékeny, a magány burkában is szabadságkatedrálisokat építő hős mindvégig szabad maradt. Szabadon rajzoló-festő és szabadon gondolkodó. Sosem hódolt be a divatoknak, és a politika mézesmadzagját is mindvégig elkerülte.” (Szokolczay Lajos)

„Más ember egy napig sem bírná az imának ebben a sűrű, zengő csöndjében, ő meg természetesnek érzi... Mert pontosan ez az ő világa, ez az ő valódi titkos élete. Ez a világ az ő része, de már ő is állandó, elválaszthatatlan része amannak... Az egyetemes szellemi kultúra szívének része...” (Jan Kuntur Kiss Annáról)

Ára: 800 Ft. Előfizetés: 6000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.

(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen, valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.napkut.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

A folyóirat támogatói:

Nemzeti Kulturális Alap

